



## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:  
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

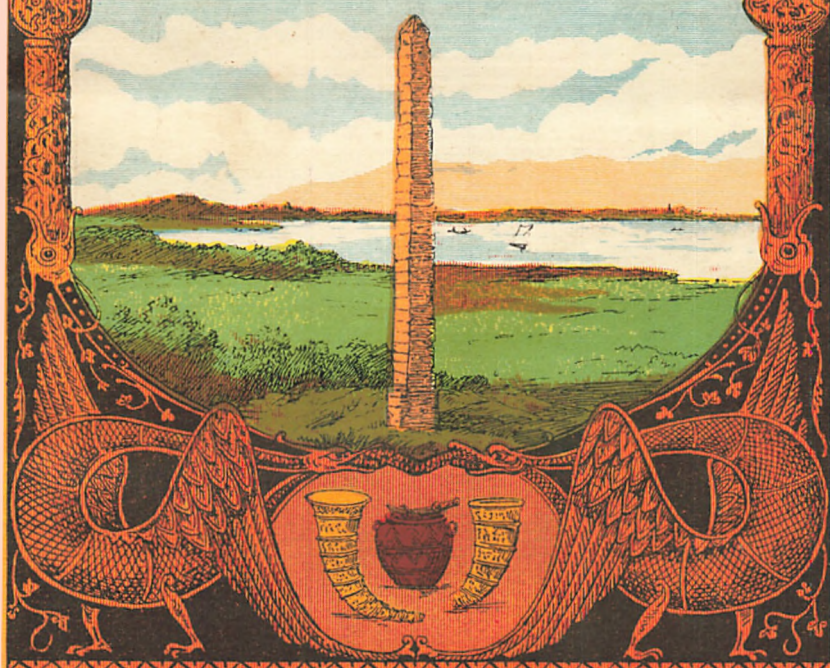
### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>  
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sprogforeningens  
**ALMANAK**  
for  
**1959**



Udgivet af Sprogforeningen



## Vil du låne mine penge, far?

Barnets trygge tillid til mor og far er ligefrem, selvfølgelig og naturlig. I de voksnes verden bygger tilliden på erfaringer — og generation efter generation vælger derfor HANDELSBANKEN, når det gælder pengespørgsmål.

# HANDELSBANKEN



109 afdelinger og filialer  
over hele landet, heraf  
22 i SØNDERJYLLAND

*Sprogforeningens*  
ALMANAK 1959

*Udgivet af*  
SPROGFORENINGEN

*Redaktion: Morten Kamphøener*

66. ÅRGANG



HEJMDAL'S BOGTRYKKERI . AABENRAA

## Formørkelser i året 1959

1. **Partiel måneformørkelse** den 24. marts, synlig i hele sin udstrækning i Danmark. Formørkelsen begynder kl. 20. 16' og er på sit højeste kl. 21. 11', den omfatter da 0.27 af månens diameter. Formørkelsen slutter kl. 22. 7'.

2. **Ringformet solformørkelse** den 8. april, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses i den sydlige del af det Indiske Ocean, Indonesien, New Guinea, Australien, New Zealand, dele af Antarktis og den sydvestlige del af Stillehavet. Den ses ringformet i et område fra det Indiske Ocean tværs gennem Australien til Stillehavet.

3. **Total solformørkelse** den 2. oktober, synlig i Danmark som partiel formørkelse. Formørkelsen begynder i København kl. 12. 31' og slutter kl. 13. 54'. Den er på sit højeste kl. 13. 13' og omfatter da 17/100 af solens diameter. Formørkelsen ses i den vestlige del af Nordamerika, på de Vestindiske Øer, Grønland og Atlanterhavet, i størsteparten af Europa og Afrika, den sydvestlige del af Asien og den nordvestlige del af det Indiske Ocean. Formørkelsen er total i et bælte, der strækker sig fra den amerikanske kyst ved Boston tværs over Atlanterhavet til de Kanariske Øer, videre i en bue gennem Afrika til Somalia og ud i det Indiske Ocean.

---

## Planeterne i året 1959

**Merkur** er i almindelighed solen så nær, at den ikke kan ses med det blotte øje. Den 12. marts, 8. juli og 3. november er den længst øst for solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis 2 timer, 1 time og ½ time efter denne. Den 26. april, 23. august og 12. december er Merkur længst vest for solen og står omkring disse dage i København op henholdsvis ¼ time, 1¼ time og 2¼ time før solen.

**Venus** er den 1. september i nedre konjunktion med solen. Den 23. juni er planeten længst øst for solen og går da i København ned 2½ time efter denne, den 12. november er den længst vest for solen og står da op 1¼ time før denne. Venus lyser stærkest den 26. juli og 8. oktober.

**Mars** står ved årets begyndelse i Vædderen, sidst i januar går den ind i Tyren, først i april i Tvillingerne og mod slutningen af henholdsvis maj, juni og august går den ind i Krebsen, Løven og Jomfruen. Omkring 1. november går Mars videre til Vægten, i begyndelsen af december til Skor-

pionen, og fra midt i denne måned til årets udgang opholder Mars sig i Slangeholderen. Planeten kommer ikke i opposition til solen i 1959. Den står i syd: ved årets begyndelse kl. 20½, først i april kl. 17, først i juli kl. 15, først i oktober kl. 12½ og ved årets udgang kl. 11.

**Jupiter** står ved årets begyndelse i Vægten, i marts står den på grænsen til Skorpionen, men den går tilbage til Vægten, hvor den forbliver til midt i oktober, derefter går Jupiter ind i Skorpionen og midt i november ind i Slangeholderen, hvor den opholder sig til årets udgang. Planeten er i opposition til solen den 18. maj, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. 9, først i april kl. 3½, sidst i juni kl. 21, sidst i september kl. 15½ og ved årets udgang kl. 10½.

**Saturn** står hele året i Skytten. Den er i opposition til solen den 26. juni og står i syd: ved årets begyndelse kl. 11½, først i april kl. 6, sidst i juni ved midnat, først i oktober kl. 17½ og ved årets udgang kl. 12.

**Uranus**, som under særligt gunstige omstændigheder kan skimtes med blotte øjne, opholder sig indtil midten af august i Krebsen, den vandrer da ind i Løven, hvor den forbliver til årets udgang. Planeten er i opposition til solen den 3. februar og står da omkring midnat i syd 51½° over Københavns horisont.

**Neptun**, som ikke er synlig for blotte øjne, passerer tre gange grænsen mellem Jomfruen og Vægten, og den opholder sig hele tiden meget nær denne grænse. Planeten er i opposition til solen den 26. april og står da omkring midnat i syd 22½° over Københavns horisont.

**Pluto** opholder sig hele året i Løven og er i opposition til solen den 22. februar. Planeten ses kun i store kikkerter.

---

## Højvandet ved vestkysten

Højvandet er ligesom tidligere år her i almanakken beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns observatorium. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end Havneby, må man ved Odden på Rømø (Padborg) lægge 10 minutter til, ved Højer sluse 40, Koldby 30, Ballum sluse 15, Rejsby sluse 30, Vester Vedsted 20, Nordby 35 og ved Esbjerg 30 minutter til. Ved Sønderho må man trække 5 minutter fra. Lavvandet indtræder i reglen 6—6¾ timer efter højvandet.

Willy Buch.

**Januar 1959**

O.C.N.

Glugmåned. 31 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

1. uge. Jesu navn, Luk. 2, 21. 2' række, Matth. 6, 5—13.

		op		
To. 1	Nytår	—		
F. 2	Abel	0 1	☾ s. kv. 11. 50' Jorden nærmest solen	6,08 18,46
L. 3	Enoch	1 21		6,54 19,34
				7,47 20,34

2. uge. Hjemkomsten til Nazareth, Matth. 2, 19 til enden.  
2' række, Matth. 2, 13—18.

S. 4	S. e. nytår	2 41	Methusalem	8,55 21,45
M. 5	Simeon	4 0	☾ nærmest jorden	10,18 23,03
Ti. 6	Hellig 3 konger	5 16	Sol. op 8. 40', n. 15. 52' Tusmørket varer 52'	11,38 —
O. 7	Knud hertug	6 24		0,12 12,45
To. 8	Erhardt	7 21		1,14 13,45
		ned		
F. 9	Julianus	16 51	☉ n. m. 6. 34'	2,08 14,38
L. 10	Paul eremit	18 5		2,55 15,24

3. uge. Jesus 12 år gammel i templet, Luk. 2, 42 til enden.  
2' række, Mark. 10, 13—16.

S. 11	1. s. e. h. 3. k.	19 19	Hyginus	3,38 16,08
M. 12	Reinhold	20 32		4,17 16,50
Ti. 13	Hilarius	21 43	Sol. op 8. 34', n. 16. 4' Tusmørket varer 50'	4,56 17,30
O. 14	Felix	22 52		5,34 18,09
To. 15	Maurus	23 59		6,09 18,47
F. 16	Marcellus	—	☽ f. kv. 22. 26'	6,47 19,24
L. 17	Antonius	1 5	☾ fjernest jorden	7,27 20,07

4. uge. Brylluppet i Kana, Joh. 2, 1—11. 2' række, Luk. 19, 1—10.

S. 18	2. s. e. h. 3. k.	2 10	Prisca	8,16 21,03
M. 19	Pontianus	3 13		9,21 22,16
Ti. 20	Fab. og Sebast.	4 14	Sol. op 8. 25', n. 16. 17' Tusmørket varer 49'	10,44 23,29
O. 21	Agnes	5 11		11,54 —
To. 22	Vincentius	6 2		0,28 12,54
F. 23	Emerentius	6 47		1,21 13,43
		op		
L. 24	Timotheus	16 40	☉ f. m. 20. 32'	2,04 14,25

5. Uge. Arbejderne i vingården, Matth. 20, 1—16.  
2' række, Matth. 25, 14—30.

S. 25	Septuagesima	17 53	Pauli omvendelse	2,42 15,05
M. 26	Polycarpus	19 10'		3,19 15,45
Ti. 27	Chrysostomus	20 29	Carolus Magnus	3,57 16,25
O. 28	Fred. 6. føds.	21 48	Sol. op 8. 14', n. 16. 31' Tusmørket varer 47'	4,36 17,05
To. 29	Chr. 7. føds.	23 8		Valerius
F. 30	Adelgunde	—		5,55 18,26
L. 31	Vigilius	0 28	☾ s. kv. 20. 6' ☾ nærmest jorden	6,36 19,10

## Januar 1959

---

---

1  
2  
3  
4  
5  
6  
7  
8  
9  
10  
11  
12  
13  
14  
15  
16  
17  
18  
19  
20  
21  
22  
23  
24  
25  
26  
27  
28  
29  
30  
31

.....

.....

.....

.....

.....

.....



6. uge. De fire slags sædejord, Luk. 8, 4—15.  
2' række, Mark. 4, 26—32.

		op			
S.	1 Sexagesima	1	47	Brigida	7,25 20,02
M.	2 Kyndelmisse	3	2		8,29 21,14
Ti.	3 Blasius	4	11	Uranus i opp. til solen	9,57 22,40
O.	4 Veronica	5	12	Sol. op 8. 1', n. 16. 47' Tusmørket varer 45'	11,23 23,59
To.	5 Agathe	6	1		
F.	6 Dorothea	6	42		1,04 13,38
L.	7 Richard	7	14	☉ n. m. 20. 22'	1,59 14,30

7. uge. Jesu dåb, Matth. 3, 13 til enden.  
2' række, Luk. 18, 31 til enden.

		ned			
S.	8 Fastelavn	18	10	Quinquagesima. Esto milv Corintha	2,45 15,13
M.	9 Apollonia	19	22		
Ti.	10 Hvide tirsdag	20	33	Scholastica	4,00 16,30
O.	11 Aske onsdag	21	41	Euphrosyne Sol. op 7. 47', n. 17. 2' Tusmørket varer 45'	4,34 17,04
To.	12 Eulalia	22	48		
F.	13 Benignus	23	54		5,07 17,36
L.	14 Valentinus	—		☾ fjernest jorden	5,39 18,07
					6,10 18,37

8. uge. Jesus fristes af djævelen, Matth. 4, 1—11.  
2' række, Luk. 22, 24—32.

S.	15 1. s. i fasten	0	58	Quadragesima. Invocavit Faustinus. ☽ f. kv. 20. 20'	6,46 19,14
M.	16 Juliane	1	59		
Ti.	17 Findanus	2	57	Concordia	8,23 21,03
O.	18 Tamperdag	3	51	Sol. op 7. 31', n. 17. 17' Tusmørket varer 43'	9,12 22,29
To.	19 Ammon	4	38		
F.	20 Eucharias	5	20		11,13 23,50
L.	21 Samuel	5	55		— 12,22
					0,51 13,18

9. uge. Den kananæiske kvinde, Matth. 15, 21—28.  
2' række, Mark. 9, 17—29.

S.	22 2. s. i fasten	6	26	Reminiscere. Peters stol Pluto i opp. til solen	1,39 14,03
		op			
M.	23 Papias	18	7	☽ f. m. 9. 54'	2,21 14,44
Ti.	24 Matthias	19	28	Sol. op 7. 15', n. 17. 32' Tusmørket varer 42'	3,00 15,24
O.	25 Victorinus	20	50		
To.	26 Inger	22	13	☾ nærmest jorden	4,19 16,46
F.	27 Leander	23	34		4,59 17,26
L.	28 Øllegaard	—			5,39 18,06

## Februar 1959

---

---

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

---

**Marts 1959**

O. C. N. Tordmåned. 31 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande10. uge. Jesus uddriver en uren ånd, Luk. 11, 14—28.  
2' række, Joh. 8, 42—51.

		op			
S.	1 3. s. i fasten	0	52	Oculi. Albinus	6,22 18,48
M.	2 Simplicius	2	3	☾ s. kv. 3. 54'	7,09 19,39
Ti.	3 Kunigunde	3	6	Sol. op 6. 57', n. 17. 47' Tusmørket varer 42'	8,13 20,49
O.	4 Adrianus	3	58		9,41 22,19
To.	5 Theophilus	4	41		11,13 23,47
F.	6 Gotfred	5	16		— 12,29
L.	7 Perpetua	5	44		0,52 13,29

11. uge. Jesus bespiser 5000, Joh. 6, 1—15.  
2' række, Joh. 6, 35—51.

S.	8 Midfaste	6	9	Lætare. Beata	1,47 14,17
M.	9 40 riddere	6	31	☉ n. m. 11. 51'	2,29 14,56
		ned			
Ti.	10 Ædel	19	24	Thala	3,06 15,30
O.	11 Fred. 9. føds.	20	33	Sol. op 6. 40', n. 18. 2' Tusmørket varer 42'	3,39 16,02
To.	12 Gregorius	21	39	Merkur størst østl. elong.	4,09 16,33
F.	13 Macedonius	22	44		4,39 17,03
L.	14 Eutychius	23	46	☾ fjernest jorden	5,09 17,31

12. uge. Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel, Luk. 1, 26—38.  
2' række, Luk. 1, 46—56.

S.	15 5. s. i fasten	—		Judica. Zacharias	5,38 17,58
M.	16 Gudmund	0	45		6,12 18,31
Ti.	17 Gertrud	1	40	☽ f. kv. 16. 10'	6,52 19,13
O.	18 Fred. 3. føds.	2	29	Alexander Sol. op 6. 21', n. 18. 16' Tusmørket varer 42'	7,46 20,12
To.	19 Joseph	3	12		8,57 21,33
F.	20 Gordius	3	50		10,26 23,03
L.	21 Benedictus	4	22	Jævndøgn	11,47 —

13. uge. Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21, 1—9.  
2' række, Mark. 14, 3—9.

S.	22 Palmesøndag	4	51	Paulus	0,15 12,47
M.	23 Fidelis	5	18		1,09 13,36
		op			
Ti.	24 Ulrica	18	22	☉ f. m. 21. 2' Måneformørkelse	1,54 14,18
O.	25 Mariæ bebud.	19	47	Sol. op. 6. 3', n. 18. 30' Tusmørket varer 42'	2,34 15,00
To.	26 Skærtorsdag	21	12	Gabriel. ☾ nærm. jorden	3,17 15,43
F.	27 Langfredag	22	34	Kastor	4,00 16,25
L.	28 Dronn. Ingrid	23	50	Eustachius	4,42 17,06

14. uge. Kristi opstandelse, Mark. 16, 1—7. 2' række, Matth. 28, 1—8.

S.	29 Påskedag	—		Jonas	5,25 17,47
M.	30 2. påskedag	0	58	Quirinus	6,09 18,30
Ti.	31 Fred. 5. føds.	1	55	Balbina. ☾ s. kv. 12. 6'	6,59 19,22

## Marts 1959

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

**April 1959**

O.C.N. | Fåremåned. 30 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

O.	1	Hugo	2	41	} Sol. op 5. 45', n. 18. 44' Tusmørket varer 43'	8,07	20,35
To.	2	Theodosius	3	18		9,32	22,04
F.	3	Nicælas	3	48		1,02	23,31
L.	4	Ambrosius	4	14		—	12,16

15. uge. Den tvivlende Thomas, Joh. 20, 19 til enden.  
2' række, Joh. 21, 15—19.

S.	5	1. s. e. påske	4	36	} Quasimodo. Irene	0,39	13,12
M.	6	Sixtus	4	57		1,29	13,56
Ti.	7	Egesippus	5	17	} Janus Sol. op 5. 27', n. 18. 58' Tusmørket varer 44' ☉ n. m. 4. 29' ☽ fjernest jorden	2,10	14,34
O.	8	Chr. 9. føds.	19	28		2,44	15,05
To.	9	Procopius	20	33		3,15	15,36
F.	10	Ezechiel	21	36		3,45	16,05
L.	11	Leo	22	37	4,15	16,34	

16. uge. Den gode hyrde, Joh. 10, 11—16. 2' række, Joh. 10, 22—30.

S.	12	2. s. e. påske	23	33	} Misericordia. Domini Chr. 4. føds. Julius	4,44	17,02
M.	13	Justinus	—	—		5,15	17,31
Ti.	14	Tiburtius	0	24	} Olympia Sol. op 5. 9', n. 19. 12' Tusmørket varer 45'	5,50	18,05
O.	15	Chr. 5. føds.	1	8		6,30	18,46
To.	16	Prs. Margrethe	1	47		7,22	19,41
F.	17	Anicetus	1	21	} Mariane ☽ f. kv 8. 32'	8,28	20,51
L.	18	Eleutherius	2	50		9,49	22,15

17. uge. Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen,  
Joh. 16, 16—22. 2' række, Joh. 14, 1—11.

S.	19	3. s. e. påske	3	17	} Jubilate. Daniel	11,08	23,35
M.	20	Sulpicius	3	42		—	12,13
Ti.	21	Flyttedag	4	6	} Florentius Sol. op 4. 52', n. 19. 26' Tusmørket varer 47'	0,35	13,06
O.	22	Cajus	4	32		1,25	13,53
To.	23	Georgius	20	5		☉ f. m. 6. 13' ☽ nærmest jorden	2,12
F.	24	Bededag	21	27	} Albertus	2,57	15,23
L.	25	Mark. evangel.	22	42		3,44	16,09

18. uge. Sandhedens ånd, Joh. 16, 5—15. 2' række, Joh. 8, 28—36.

S.	26	4. s. e. påske	23	46	} Cantate. Clelus Neptun i opp. til solen Merkur størst vestl. elong.	4,31	16,52
M.	27	Charl. Amalie	—	—		Ananias	5,16
Ti.	28	Vitalis	0	38	} Sol. op 4. 36', n. 19. 40' Tusmørket varer 49' ☽ s. kv. 21. 38'	6,04	18,21
O.	29	Peter Martyr	1	19		6,57	19,13
To.	30	Serverus	1	52		8,00	20,18

## April 1959

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

**Maj 1959**

O.C.N.

Majmåned. 31 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

		op			
F.	1 Philip og Jacob	2	19	Voldermisse	9,16 21,37
L.	2 Athanasius	2	42		10,40 23,02

19. uge. Bøn i Jesu navn, Joh. 16, 23—28. 2' række, Joh. 17, 1—11.

S.	3 5. s. e. påske	3	3	Rogate. Korsmisse	11,50 —
M.	4 Florian	3	23		0,07 12,43
Ti.	5 Danm. befr.	3	44	Gothard	0,59 13,28
O.	6 Johs. ante port.	4	5	Sol. op. 4. 20', n. 19. 54'	1,41 14,04
				Tusmørket varer 51'	
				De lyse nætter begynder	
To.	7 Kristi himmelf.	4	28	Flavia. ☉ n. m. 21. 11'	2,16 14,38
F.	8 Stanislaus	20	30	☾ fjernest jorden	2,49 15,10
L.	9 Caspar	21	28		3,22 15,41

20. uge. Åndens vidnesbyrd, Joh. 15, 26 til enden og 16, 1—4.  
2' række, Joh. 17, 20 til enden.

S.	10 6. s. e. påske	22	21	Exaudi. Gordianus	3,54 16,11
M.	11 Mamertus	23	8		4,26 16,40
Ti.	12 Pancratius	23	48		4,59 17,12
O.	13 Ingenuus	—	—	Sol. op 4. 6', n. 20. 7'	5,35 17,46
To.	14 Kristian	0	23	Tusmørket varer 55'	
F.	15 Sophie	0	53	☽ f. kv. 21. 9'	7,07 19,17
L.	16 Sara	1	20		8,05 20,18

21. uge. Helligåndens komme, Joh. 14, 23 til enden.  
2' række, Joh. 14, 15—21.

S.	17 Pinsedag	1	44	Bruno	9,12 21,31
M.	18 2. pinsedag	2	8	Erik	10,27 22,50
Ti.	19 Potentiana	2	32	Jupiter i opp. til solen	
O.	20 Tamperdag	2	58	Angelica	11,35 23,58
To.	21 Helene	3	29	Sol. op 3. 54', n. 20. 19'	— 12,34
				Tusmørket varer 58'	0,56 13,26
F.	22 Castus	20	16	☉ f. m. 12. 56'	1,49 14,16
L.	23 Desiderius	21	28	☾ nærmest jorden	

22. uge. Jesus og Nikodemus, Joh. 3, 1—15.  
2' række, Matth. 28, 18 til enden.

S.	24 Trinitatis	22	28	Esther	3,30 15,52
M.	25 Urbanus	23	16		4,20 16,38
Ti.	26 Beda	23	53		5,08 17,24
O.	27 Lucian			Sol. op 3. 43', n. 20. 31'	5,56 18,10
To.	28 Villhelm	0	23	Tusmørket varer 62'	
F.	29 Maximinus	0	48	☾ s. kv. 9. 13'	6,49 18,59
L.	30 Vigand	1	10		7,46 19,54
					8,50 20,58

23. uge. Den rige mand og Lazarus, Luk. 16, 19 til enden.  
2' række, Luk. 12, 13—21.

S.	31 1. s. e. trin.	1	30	Petronella	10,01 22,13
----	-------------------	---	----	------------	-------------

## Maj 1959

---

---

1

2

3

4

---

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

---

16

17

18

19

---

20

21

---

22

---

23

24

25

26

27

28

---

29

30

31

---



**Juni 1959**

O. C. N.

Skærsommer. 30 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

			op		
M.	1	Nikomedes	1	50	11,07 23,23
Ti.	2	Marcellinus	2	11	Erasmus — 12,03
O.	3	Fred. 8. føds.	2	33	Sol. op 3. 35', n. 20. 41' 0,19 12,50
Tusmørket varer 65'					
To.	4	Oplatus	2	59	☾ fjernest jorden 1,06 13,32
F.	5	Grundlovsdag	3	29	Kg. Hans' føds. Bonifacius 1,47 14,10
L.	6	Norbertus	4	4	☉ n. m. 12. 53' 2,25 14,46

24. uge. Den store nadver, Luk. 14, 16—24.  
2' række, Luk. 14, 25 til enden.

			ned		
S.	7	2. s. e. trin.	21	7	Jeremias 3,02 15,20
M.	8	Medardus	21	50	3,38 15,52
Ti.	9	Primus	22	27	Sol. op. 3. 30', n. 20. 48' 4,13 16,24
O.	10	Onuphrius	22	58	Tusmørket varer 68' 4,47 16,57
To.	11	Barnabas apstl.	23	26	5,26 17,33
F.	12	Basilius	23	50	6,07 18,13
L.	13	Cyrillus	—	—	6,51 18,58

25. uge. Det tabte får, Luk. 15, 1—10. 2' række, Luk. 15, 11 til enden.

S.	14	3. s. e. trin.	0	13	Rufinus. ☽ f. kv. 6. 22' 7,41 19,50
M.	15	Valdemarsdag	0	36	Vitus 8,40 20,53
Ti.	16	Tycho	1	0	9,47 22,10
O.	17	Botolphus	1	27	Sol. op 3. 28', n. 20. 53' 10,59 23,26
To.	18	Leontius	1	59	Tusmørket varer 70' — 12,05
F.	19	Gervasius	2	39	☾ nærmest jorden 0,34 13,05
op					
L.	20	Sylvorius	20	11	☽ f. m. 21. 0' 1,33 14,00

26. uge. Vær barmhjertige, Luk. 6, 36—42.  
2' række, Matth. 5, 43 til enden.

S.	21	4. s. e. trin.	21	6	Albanus 2,30 14,52
M.	22	10 000 martyrer	21	49	Solhverv, længste dag 3,22 15,40
Ti.	23	Paulinus	22	24	Venus størst østl. elong. 4,10 16,26
O.	24	St. Hansdag	22	52	Sol. op 3. 28', n. 20. 55' 4,58 17,11
To.	25	Prosper	23	16	Tusmørket varer 70' 5,46 17,55
F.	26	Pelagius	23	37	Saturn i opp. til solen 6,34 18,39
L.	27	Syvsoverdag	23	57	☾ s. kv. 23. 12' 7,21 19,24

27. uge. Peters fiskedræt, Luk. 5, 1—11. 2' række, Matth. 16, 13—26

S.	28	5. s. e. trin.	—	—	Carol. Amalie. Eleonora 8,12 20,13
M.	29	Petrus Paulus	0	18	9,06 21,10
Ti.	30	Lucina	0	40	10,07 22,20

## Juni 1959

---

---

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

**Juli 1959**

O.C.N.]

Ormemåned. 31 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

O.	1	Chr. 2. føds.	1	4	☾ fjernest jorden Fred. 2. føds. Theobaldus Sol. op 3. 32', n. 20. 54' Tusmørket varer 69'	11,12	23,29
To.	2	Mariæ besøg.	1	32		—	12,07
F.	3	Cornelius	2	5		0,28	12,57
L.	4	Ulricus	2	44		1,18	13,44

28. uge. Kristi nye lov, Matth. 5, 20—26. 2' række, Matth. 19, 16—26.

S.	5	6. s. e. trin.	3	31	☾ Anshelmus Jorden fjernest solen	2,04	14,24
M.	6	Dion	20	29		☉ n. m. 3. 0'	2,43
Ti.	7	Villebaldus	21	2	☉ Sol. op 3. 39', n. 20. 49' Tusmørket varer 66' Merkur størst østl. elong.	3,21	15,36
O.	8	Kjeld	21	32		3,58	16,09
To.	9	Sostrata	21	57		4,34	16,45
F.	10	Knud konge	22	20		5,13	17,21
L.	11	Josva	22	43	5,53	17,59	

29. uge. Jesus bespiser 4000, Mark. 8, 1—9.  
2' række, Matth. 10, 24—31.

S.	12	7. s. e. trin.	23	6	Henrik	6,34	18,39
M.	13	Margarethe	23	31	☽ f. kv. 13. 1'	7,17	19,25
Ti.	14	Bonaventura	24	0	☉ Sol. op 3. 48', n. 20. 42' Tusmørket varer 63'	8,07	20,22
O.	15	Apost. deling	—	—		9,10	21,38
To.	16	Susanne	0	35		10,27	23,03
F.	17	Alexius	1	18		☾ nærmest jorden	11,43
L.	18	Arnolphus	2	12	0,18	12,51	

30. uge. De falske profeter, Matth. 7, 15—21.  
2' række, Matth. 7, 22 til enden.

S.	19	8. s. e. trin.	3	15	Justa	1,24	13,51
M.	20	Elias	20	20	☉ f. m. 4. 33' ☉ Sol. op 3. 59', n. 20. 32' Tusmørket varer 59'	2,21	14,42
Ti.	21	Evenus	20	52		3,12	15,28
O.	22	Maria Magdal.	21	18		3,59	16,11
To.	23	Apollinaris	21	41		Hundreddagene begynder	4,43
F.	24	Christina	22	2	5,26	17,33	
L.	25	Jacobus	22	23	6,07	18,11	

31. uge. Den utro husholder, Luk. 16, 1—9. 2' række, Luk. 12, 32—48.

S.	26	9. s. e. trin.	22	45	Anna Venus lyser stærkest	6,46	18,47
M.	27	Martha	23	8		☾ s. kv. 15. 22'	7,25
Ti.	28	Aurelius	23	35	☉ Sol. op 4. 10', n. 20. 20' Tusmørket varer 56' ☾ fjernest jorden	8,04	20,11
O.	29	Oluf	—	—		8,55	21,10
To.	30	Abdon	0	6		10,03	22,28
F.	31	Germanus	0	42		11,17	23,45



**August 1959**

O C N.

Høstmåned. 31 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

L.	1	Peters fængsel	1	op 26		—	12,22
----	---	----------------	---	----------	--	---	-------

32. uge. Jesus græder over Jerusalem, Luk. 19, 41 til enden.  
2' række, Matth. 11, 16—24.

S.	2	10. s. e. trin.	2	17	Hannibal	0,47	13,16
M.	3	Nikodemus	3	16		1,38	14,01
Ti.	4	Dominicus	4	22	☉ n. m. 15. 34'	2,21	14,39
O.	5	Osvaldus	20	2	ned { Sol. op 4. 23', n. 20. 7' Tusmørket varer 53'	3,00	15,14
To.	6	Kristi forkl.	20	26		3,38	15,50
F.	7	Donatus	20	50		4,15	16,26
L.	8	Ruth	21	13	De lyse nætter ender	4,54	17,03

33. uge. Farisæeren og tolderen, Luk. 18, 9—14.  
2' række, Luk. 7, 36 til enden.

S.	9	11. s. e. trin.	21	38	Romanus	5,33	17,41
M.	10	Laurentius	22	5		6,11	18,19
Ti.	11	Herman	22	37	☾ f. kv. 18. 10'	6,51	19,02
O.	12	Chr. 3. føds.	23	16	{ Clara Sol. op. 4. 36', n. 19. 52' Tusmørket varer 50'	7,38	19,58
To.	13	Hippolytus	—	—		☽ nærmest jorden	8,40
F.	14	Eusebius	0	4		10,01	22,47
L.	15	Mariæ himmelf.	1	2		11,26	—

34. uge. Jesus helbreder en døvstum, Mark. 7, 31 til enden.  
2' række, Matth. 12, 31—42.

S.	16	12. s. e. trin.	2	9	Rochus	0,09	12,40
M.	17	Anastatius	3	22		1,16	13,39
Ti.	18	Agapetus	19	19	☉ op ☉ f. m. 13. 50'	2,12	14,29
O.	19	Sebaldus	19	44	{ Sol. op 4. 50', n. 19. 36' Tusmørket varer 47'	2,59	15,12
To.	20	Bernhard	20	6		3,41	15,51
F.	21	Salomon	20	27		4,19	16,28
L.	22	Symphorian	20	49		4,57	17,02

35. uge. Den barmhjertige samaritan, Luk. 10, 23—37.  
2' række, Matth. 20, 20—28.

S.	23	13. s. e. trin.	21	12	{ Zakæus Merkur størst vestl. elong.	5,33	17,36
M.	24	Bartholomæus	21	37		Hundredagene ender	6,04
Ti.	25	Ludvig	22	6	Sol. op 5. 3', n. 19. 19'	6,36	18,41
O.	26	Irenæus	22	40	Tusmørket varer 46'	7,10	19,21
To.	27	Gebhardus	23	20	{ ☽ s. kv. 9. 3' ☽ fjernest jorden	7,52	20,15
F.	28	Lovise	—	—		Augustinus	8,54
L.	29	Joh. halshugg.	0	8		10,17	22,58

36. uge. De ti spedalske, Luk. 17, 11—19. 2' række, Joh. 5, 1—15.

S.	30	14. s. e. trin.	1	4	Benjamin	11,40	—
M.	31	Bertha	2	6		0,12	12,43



**September 1959**

O.C.N.

Fiskemåned. 30 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

		op		
Ti.	1	Ægidius	3 14	Sol. op 5. 17', n. 19. 1' Tusmørket varer 44'
O.	2	Elisa	4 27	
			ned	
To.	3	Seraphia	18 54	☉ n. m. 2. 55'
F.	4	Juliane Marie	19 18	Theodosia
L.	5	Regina	19 42	

37. ugc. Bekymrer Eder ikke, Matth. 6, 24 til enden.  
2' række, Luk. 10, 38 til enden.

S.	6	15. s. e. trin.	20 10	Magnus	4,29 16,41
M.	7	Louise	20 41	Robert. (nærmest jorden)	5,07 17,21
Ti.	8	Mariæ føds.	21 17	Sol op 5. 30', n. 18. 43' Tusmørket varer 43'	5,45 17,59 6,26 18,44
O.	9	Gorgonius	22 2		
To.	10	Burchhardt	22 56	☽ f. kv. 23. 7'	7,12 19,42
F.	11	Hillebert	23 59		8,15 21,02
L.	12	Guido	—		9,42 22,36

38. ugc. Enkens søn fra Nain, Luk. 7, 11—17.  
2' række, Joh. 11, 19—45.

S.	13	16. s. e. trin.	1 8	Cyprianus	11,12 23,59
M.	14	† ophøjelse	2 21		— 12,27
Ti.	15	Eskild	3 35	Euphemia Sol. op 5. 44', n. 18. 25'	1,05 13,26 1,56 14,11
O.	16	Tamperdag	4 49		
			op		
To.	17	Lambertus	18 31	☉ f. m. 1. 51'	2,39 14,50
F.	18	Chr. 8. føds.	18 52	Titus	3,16 15,25
L.	19	Constantia	19 15		3,50 15,58

39. ugc. Jesus som gæst hos farisæeren, Luk. 14, 1—11.  
2' række, Mark. 2, 14—22.

S.	20	17. s. e. trin.	19 39	Tobias	4,23 16,30
M.	21	Matthæus	20 6	Sol. op 5. 57', n. 18. 6' Tusmørket varer 42'	4,54 17,01 5,23 17,31
Ti.	22	Mauritius	20 38		
O.	23	Linus	21 16	☽ fjernest jorden Jævndøgn	5,51 18,03 6,24 18,43
To.	24	Tecla	22 0		
F.	25	Cleophas	22 51	☽ s. kv. 3. 22'	7,05 19,34
L.	26	Chr. 10. føds.	23 50	Adolph	8,01 20,43

40. ugc. Det store bud, Matth. 22, 34 til enden.  
2' række, Joh. 15, 1—11.

S.	27	18. s. e. trin.	—	Cosmus	9,17 22,08
M.	28	Venceslaus	0 55		10,46 23,30
Ti.	29	St. Michael	2 4	Sol. op 6. 11', n. 17. 48' Tusmørket varer 42'	— 12,00 0,31 12,53
O.	30	Hieronymus	3 19		

## September 1959

---

---

1  
2  
3  
4  
5  
6  
7  
8  
9  
10  
11  
12  
13  
14  
15  
16  
17  
18  
19  
20  
21  
22  
23  
24  
25  
26  
27  
28  
29  
30

---

---



**Oktober 1959**

O. C. N.

Sædemåned. 31 dage

Se anm. 3. s.  
Højvande

To.	1	Remigius	ned	☉ n. m. 13. 31'		1,18 13,36
F.	2	Ditlev	4 36			
			5 56			
L.	3	Mette	ned			2,39 14,55
			18 10			

41. uge. Den værkbrudne, Matth. 9, 1—8.  
2' række, Joh. 1, 35 til enden.

S.	4	19. s. e. trin.	18 40	Franciscus. ☾ nær. jorden	3,19 15,36
M.	5	Placidus	19 16		4,01 16,18
Ti.	6	Fred. 7. føds.	19 59	Broderus	4,43 17,00
O.	7	Fred. 1. føds.	20 51	{ Amalie Sol. op 6. 25', n. 17. 12' Tusmørket varer 42'	5,24 17,45
To.	8	Ingeborg	21 52		6,06 18,33
F.	9	Dionysius	22 59		6,55 19,34
L.	10	Gereon	—		8,00 20,52

42. uge. Kongesønnens bryllup, Matth. 22, 1—14.  
2' række, Matth. 21, 28—44.

S.	11	20. s. e. trin.	0 11	Fred. 4. føds.	9,25 22,24
M.	12	Maximilian	1 24		10,56 23,44
Ti.	13	Angelus	2 37		— 12,09
O.	14	Calixtus	3 49	{ Sol. op 6. 39', n. 17. 12' Tusmørket varer 42'	0,45 13,04
To.	15	Hedevig	5 0		1,34 13,59
			ned		
F.	16	Gallus	17 18	☉ f. m. 16. 58'	2,12 14,24
L.	17	Florentinus	17 42		2,46 14,57

43. uge. Den kongelige embedsmand, Joh. 4, 46—53.  
2' række, Joh. 4, 34—42.

S.	18	21. s. e. trin.	18 8	Lukas evangelist	3,19 15,29
M.	19	Balthasar	18 38		3,50 16,00
Ti.	20	Flyttedag	19 13	Felicianus. ☾ fj. jorden	4,19 16,30
O.	21	11000 jomfruer	19 54	{ Sol. op 6. 53', n. 16. 55' Tusmørket varer 43'	4,48 17,01
To.	22	Cordula	20 42		5,16 17,35
F.	23	Søren	21 37		5,49 18,14
L.	24	FN's dag	22 38	{ Proclus ☾ s. kv. 21. 22'	6,29 19,04

44. uge. Den gældbundne tjener, Matth. 18, 23 til enden.  
2' række, Matth. 18, 1—14.

S.	25	22. s. e. trin.	23 44	Crispinus	7,21 20,05
M.	26	Amandus	—		8,26 21,19
Ti.	27	Sem	0 54	Simon og Judas	9,46 22,39
O.	28	Marie Soph. Fr.	2 9	{ Sol. op 7. 8', n. 16. 39' Tusmørket varer 44'	11,05 23,45
To.	29	Narcissus	3 27		— 12,07
F.	30	Absalon	4 48		0,38 12,58
L.	31	Louise	6 11	{ Reformationens beg. ☉ n. m. 23. 41'	1,25 13,43



45. ugc. Saligprisningerne, Matth. 5, 1—12.  
2' række, Matth. 5, 13—16.

		ned			
S.	1 23. s. e. trin.	17	10	Alle helgen	2,08 14,28
M.	2 Alle sjæle	17	50	☾ nærmest jorden	2,52 15,13
Ti.	3 Hubertus	18	40	Merkur størst østlig elong	3,37 16,00
O.	4 Otto	19	40	{ Sol. op 7. 22', n. 16. 23' Tusmørket varer 46'	4,21 16,46
To.	5 Malachias	20	47		
F.	6 Leonhardus	22	2		5,50 18,24
L.	7 Engelbrecht	23	14	☽ f. kv. 14. 23'	6,41 19,25

46. ugc. Jairi datter, Matth. 9, 18—26. 2' række, Joh. 5, 17—29.

		ned			
S.	8 24. s. e. trin.	—	—	Claudius	7,42 20,37
M.	9 Theodor	0	27		8,57 22,00
Ti.	10 Luther	1	39	{ Sol. op 7. 37', n. 16. 10' Tusmørket varer 46'	10,25 23,17
O.	11 Morten bisp	2	49		
To.	12 Torkild	3	58	Venus størst vestlig elong	0,15 12,33
F.	13 Arcadius	5	6		1,02 13,16
L.	14 Frederik	6	12		1,41 13,54

47. ugc. Ødelæggelsens vederstyggelighed, Matth. 24, 15—28.  
2' række, Luk. 17, 20—33.

		ned			
S.	15 25. s. e. trin.	16	39	Leopold. ☺ f. m. 10. 42'	2,17 14,29
M.	16 Othenius	17	12		2,50 15,03
Ti.	17 Anianus	17	50	☾ fjernest jorden	3,22 15,36
O.	18 Hesychius	18	36	{ Sol. op 7. 52', n. 15. 57' Tusmørket varer 48'	3,52 16,08
To.	19 Elisabeth	19	28		
F.	20 Volkmarus	20	26		4,52 17,17
L.	21 Mariæ ofring	21	29		5,26 17,56

48. ugc. Kom hid til mig, Matth. 11, 25 til enden.  
2' række, Matth. 25, 31 til enden.

		ned			
S.	22 26. s. e. trin.	22	37	Cecilia	6,05 18,41
M.	23 Clemens	23	47	☾ s. kv. 14. 3'	6,51 19,34
Ti.	24 Chrysogonus	—	—		7,45 20,35
O.	25 Catharina	1	1	{ Sol. op. 8. 5', n. 15. 47' Tusmørket varer 49'	8,52 21,47
To.	26 Conradus	2	18		
F.	27 Facundus	3	38		11,21 23,58
L.	28 Sophie Magd.	5	1		— 12,21

49. ugc. Jesus i Nazareth synagoge, Luk. 4, 16—30.  
1' række, Matth. 21, 1—9.

		ned			
S.	29 1. s. i advent	6	25	Saturnius	0,22 13,15
M.	30 Chr. 6. føds.	7	46	{ Andreas. ☉ n. m. 9. 46' ☾ nærmest jorden	1,43 14,07

## November 1959

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

**December 1959** | O.C.N. | Kristmåned. 31 dage | Se anm. 3. s. Højvande

		ned				
li.	1 Arnold	17	20	Sol. op 8. 18', n. 15. 40' Tusmørket varer 51'	2,31 14,58	
O.	2 Bibiana	18	26		3,19 15,47	
To.	3 Svend	19	39		4,06 16,35	
F.	4 Charl. Fr.rikke	20	56		Barbara	4,52 17,25
L.	5 Sabina	22	12		5,39 18,16	

50. ugc. De 10 brudejomfruer, Matth. 25, 1—13.  
1' række, Luk. 21, 25—36.

S.	6 2. s. i advent	23	26	Nikolaus	6,28 19,11
M.	7 Agathon	—	—	☽ f. kv. 3. 11'	7,22 20,12
Ti.	8 Mariæ undf.	0	38	Sol. op 8. 28', n. 15. 35' Tusmørket varer 52'	8,23 21,22
O.	9 Rudolph	1	48		9,35 22,32
To.	10 Judith	2	57		10,50 23,33
F.	11 Damasus	4	3	Merkur størst vestl. elong	11,52 —
L.	12 Epimachus	5	8		0,23 12,40

51. ugc. Zakarias' lovsang, Luk. 1, 67 til enden.  
1' række, Matth. 11, 2—10.

S.	13 3. s. i advent	6	11	Lucia	1,08 13,25
M.	14 Crispus	7	9	☾ fjernest jorden	1,48 14,06
Ti.	15 Nikatius	16	32	☉ f. m. 5. 49'	2,26 14,43
O.	16 Tamperdag	17	22	Lazarus Sol op 8. 36'. n. 15. 34' Tusmørket varer 53'	3,01 15,19
To.	17 Albina	18	18		3,33 15,52
F.	18 Lovise	19	20		4,05 16,27
L.	19 Nemesius	20	25		4,37 17,02

52. ugc. Han bør vokse, men jeg forringes, Joh. 3, 25 til enden.  
1' række, Joh. 1, 19—28.

S.	20 4. s. i advent	21	34	Abraham	5,11 17,40
M.	21 Thomas	22	45		5,47 18,21
Ti.	22 Japetus	23	58	Solhverv, korteste dag	6,27 19,06
O.	23 Torlacus	—	—	Sol. op 4. 41', n. 15. 36' Tusmørket varer 53'	7,11 19,55
To.	24 Alexandrine	1	14		☾ s. kv. 4. 28'
F.	25 Juledag	2	33	Adam	9,16 22,09
L.	26 St. Stephan	3	54		10,38 23,21

53. ugc. Simeons lovsang, Luk. 2, 25—32.  
1' række, Luk. 2, 33—40.

S.	27 S. im. j. og n.	5	14	Johannes evang.	11,52 —
M.	28 Børnedag	6	31	☉ n. m. 20. 9' ☾ nærmest jorden	0,27 12,56
Ti.	29 Noah	7	40		1,24 13,54
O.	30 David	17	10	Sol. op 8. 42', n. 15. 42' Tusmørket varer 53'	2,18 14,49
To.	31 Sylvester	18	27		3,07 15,38

## December 1959

---

---

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

# Det danske kongehus

Kong *Frederik IX*, til Danmark, de Venders og Goters, hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Dilmarsken, Lauenborg og Oldenburg, født 11. marts 1899, succederede 20. april 1947, formælet 24. maj 1935 med dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, prinsesse af Sverlge, født 28. marts 1910.

Døtre: 1. Tronfølgeren *Margrethe Alexandrine Thorhildur Ingrid*, født 16. april 1940. 2) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*, født 29. april 1944. 3) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. aug. 1946.

Broder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, formælet 8. septbr. 1933 med *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid* (se nedenfor). Børn: a) *Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Magarethe Désirée*, født 8. maj 1935. b) *Ingolf Christian Frederik Knud Harald Gorm Gustav Viggo Valdemar Ange*, født 17. februar 1940. c) *Christian Frederik Franz Knud Harald Carl Oluf Gustav Georg Erik*, født 22. oktober 1942.

Faders søster: *Dagmar Louise Elisabeth*, født 23. maj 1890, gift 23. november 1922 med hofjægermester, kammerjunker *Jørgen Carl Gustav Castenskiold* til Kongstedlund, født 30. november 1893.

Faders søskendes børn: a) *Feodora Louise Caroline-Mathilde Victoria Alexandra Frederikke Johanne*, født 3. juli 1910, formælet 9. september 1937 med *Christian Nikolaus Wilhelm Friedrich Albert Ernst Stephan*, prins af Schaumburg-Lippe, født 20. februar 1898. b) *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid*, født 27. april 1912, formælet 8. september 1933 (se ovenfor). c) *Alexandrine-Louise Caroline-Mathilde Dagmar*, født 12. december 1914, formælet 22. januar 1937 med greve *Luitpold Alfred Friedrich Karl* til Castell-Castell, født 14. november 1904, død 6. november 1941. d) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders broders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, formælet 22. maj 1919 med *Margretha Sofia Lovisa Ingeborg*, prinsesse af Sverlge, født 25. juni 1899. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, formælet 16. september 1950 med *Anne Ferelith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917. 2) *Viggo* (se nedenfor) 3) *Margrethe Françoise Louise Marie Helene*, født 17. september 1895, formælet 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894.

---

*Viggo Christian Adolph Georg*, født 25. december 1893, prins, greve af Rosenborg, formælet 10. juni 1924 med dr. med. James O. Greens datter *Eleanor Margaret*, prinsesse Viggo, grevinde af Rosenborg, født 5. nov. 1895.

## Januar 1960

---

---

1  
2  
3  
4  
5  
6  
7  
8  
9  
10  
11  
12  
13  
14  
15  
16  
17  
18  
19  
20  
21  
22  
23  
24  
25  
26  
27  
28  
29  
30  
31

.....

.....

.....





## Marts 1960

1  
2  
3  
4  
5  
6  
7  
8  
9  
10  
11  
12  
13  
14  
15  
16  
17  
18  
19  
20  
21  
22  
23  
24  
25  
26  
27  
28  
29  
30  
31

## April 1960

---

---

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10 **Palmesøndag** .....

11

12

13

14 **Skærtorsdag**

15 **Langfredag**

16

17 **1. påskedag**

18 **2. påskedag**

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

---

# EN OPFORDRING

*Sprogforeningens Almanak udkommer med nærværende udgave for seksogtresindstyvende gang. Det er en anselig række, og den fylder godt på reolen. Men det er også en værdifuld skat at eje for den, der gerne vil kaste et blik tilbage over årene, der er gået siden almanakken udkom for første gang under redaktion af J. N. Fausbøl, J. N. H. Skrumsager og M. Andresen, alle mænd med dyb forståelse for folkelivets genspejling i litteraturen. Der står en hel del sønderjysk historie at læse i disse bøger med Skamlingsbankestøtten som pryde for forsiden. Sagn og minder, indtryk og tanker, og ikke mindst de skildrede levnedsløb over »de gamle, som faldt« fortæller om folk og begivenheder under nationalitetskampen både før og efter genforeningen. Mange vil endnu mindes, hvilken oplevelse det var, når årets Sprogforenings Almanak udkom i boghandelen, og når Sprogforeningens tillidsmænd falbød den.*

*Det kan siges uden overdrivelse, at de forskellige redaktører gennem årene har søgt at give almanakken et indhold, der står mål med den bedste folkelæsning, bestræbelser, der også er blevet belønnet med en stor udbredelse. Det er muligt, at den med årene er blevet mere »litterær«, måske også en smule mere »moderne«, men det kan ikke nægtes, at dens første årgange, helt op til genforeningen var stærkere præget af bidrag fra hjemlige, d. v. s. sønderjyske forfattere. Slår man op i første årgang, findes der gode bidrag af J. N. H. Skrumsager, Københoved, J. N. Fausbøl, Brandrup, Jørgen Iversen, Svejrup, R. P. Clausen, Smedager, N. J. Callesen, Lerskov, og P. Skovrøy, Tønder. I denne udgave har Nicolai Andersen desuden bidraget med to digte »E dreng o' e præst« og »Lig for lig«, og H. P. Hanssen har*

skrevet sin smukke oplevelse »Et møde«. Indholdets folkelige karakter understreges i øvrigt af, at indledningsdigtet er skrevet af Zakarias Nielsen, at Morten Eskesen har skrevet et digt, og Jens Skytte en fortælling.

De tre sidste forfattere var altså de eneste, der ikke var hjemmehørende i Sønderjylland, og i de kommende år har redaktionen da også bestræbt sig for at få kongerigske forfattere som bidragsydere. Af Bjørnstjerne Bjørnsons udgivne brevsamling ses det for øvrigt, at han ved lejlighed har givet Skrumsager løfte om en fortælling, men det ses ikke, at han har indfriet det.

Et indhold som det førnævnte har de skiftende redaktioner søgt at bevare, men det kan ikke nægtes, at det i de senere år, og det vil sige årene efter genforeningen, er tyndet ud i de sønderjyske bidragsyderses rækker. Vel er tiderne blevet andre, end den gang »de gamle« med petroleumslampens hyggelige og rolige skær over papiret satte sig til at nedskrive tanker og minder, og vel er vi inde i bilernes, flyvningens og fartens, radioens og fjernsynets tidsalder, men det burde dog ikke være ensbetydende med, at lysten til at skrive og fortælle er gået tabt. Der må være folk i vort grænseland, der kan skrive og har lyst til det. Før i tiden kunne nogle vel undskylde sig med, at »under kampen tier muserne«, men der er alligevel folk, der skrev under indtryk af deres oplevelser, til opmuntring og glæde for landsmænd. Det blev ikke den store digtning, men det blev bidrag af værdi og betydning for læserne.

Vor generation må sikkert også have noget på hjerte, og i overbevisningen herom er det redaktionen har besluttet at udskrive en konkurrence for sønderjyske deltagere fra begge sider af grænsen.

Hvem kan skrive en fortælling, en historisk skildring, præget af alvor eller humor? Således spørger vi vore læsere og håber, vi får svar. Det har været en opmuntring for redaktionen fra en ny bidragsyder at modtage en tak for sidste almanak og tak »for at være med første gang — og for alle, alle de andre!«

*I denne udgave vil det ses, at der er optrykt to fortællinger af den for flere år siden afdøde pastor Nic. C. Nielsen, et poetisk og et historisk bidrag, men begge udpræget folkelige skildringer af sønderjysk karakter. Det er ikke meningen, at de skal fremtræde som forlæg, men de skal blot give udtryk for en vis stemning, som kan fremme lysten, der driver værket.*

*Der udskrives nu to præmier til de bedste indsendere, og indbydelsen med betingelser vil senere blive offentliggjort i dagspressen. Til bedømmelsen nedsættes der et udvalg, der sammen med redaktøren skal træffe afgørelsen.*

1. præmie er på 500 kroner

2. præmie er på 250 kroner

*Dertil kommer så honoraret for offentliggørelsen. Altså frisk mod! Formålet er at få sønderjyske skribenter frem, og vi glæder os til, at mange vil melde sig til denne konkurrence.*

MORTEN KAMPHÖVENER.

KUPON:

## Sprogforeningens Almanak's novellekonkurrence 1959

Besvarelsen, maskinskrevet, sendes i lukket kuvert uden angivelse af forfatternavn til redaktionen af Sprogforeningens Almanak, Snareved 7, Aabenraa. Indsenderens navn og adresse vedlægges i en særlig lukket kuvert sammen med denne kupon.



f. G. Folkets.

## FARVERNES SPROG

Den hvide farve taler om uskyldigheden;  
den sorte farve taler om sorgen;  
den lyseblå farve (Azur) taler om troen;  
den mørkeblå farve (Indigo) taler om trofastheden;  
den højblå farve (Cyan) taler om dyden;  
den lyserøde farve (Rosa) taler om kærligheden;  
den højrøde farve (Purpur) taler om stoltheden;  
den mørkerøde farve (Karmesin) taler om attråen;  
den lysegule farve (Paille) taler om bestandigheden;  
den højgule farve (Citron) taler om falskheden;  
den lyse- eller søgrønne farve taler om anelsen;  
den høj- eller græsgrønne farve taler om håbet;  
den mørke- eller saftgrønne farve taler om længselen;  
den grå farve taler om elendigheden;  
den lysegrå farve taler om fattigdommen;  
den mørkegrå farve taler om fortvivlelsen;  
den lysebrune farve taler om græmmelsen;  
den mørkebrune farve taler om angeren;  
lillafarven taler om ydmygelsen;  
violetfarven taler om venskabet;  
orangefarven taler om forfængeligheden;  
guldfarven taler om værdigheden;  
sølvfarven taler om udødeligheden.

(Efter Gnomon af 1843)

---

*Jeg kæmper helt foruden had,  
det, som jeg elsker, gør mig glad,  
skønt varm og vred tillige.  
Det er min sjæl — mit blod, der går  
i hver en linje, som jeg slår,  
og derfor går den lige.*

(Bjørnstjerne Bjørnson)

(184)

# Hvordan Morten blev kureret

Af Sigurd Elkjær.

I 1790'erne købte bønderne i Lundum by deres fæstegårde af Herremanden på Urup. Nu blev de selvejere, og det gamle fællesskab skulle opløses. Der kom en landmåler og delte byens jord i tolv lige store lodder, så hver mand kunne få sin mark samlet og drive den på egen hånd. Det var godt nok og netop, som bønderne ville have det. Men enigheden hørte op, da det viste sig, at en af dem skulle flytte ud af byen og overtage en ryddet skovlod. De elleve mænd kunne blive i deres gamle reder, den tolvte skulle ud af reden og bygge sig en ny gård på den vilde mark, hvor ingen før havde boet, hvor skarnsfolk og vilde dyr for ikke at tale om onde ånder let kunne gøre livet usikkert og surt for en nybygger. Fra gammel tid havde de tolv gårde ligget sammenklumpet med et gærde uden om hele klumpen og vangeled, hvor de fire veje gik ind i byen. Det gav en følelse af tryghed, og det var ikke mindre trygt at have naboer og kendinge lige ved hånden, bare man gik uden for sin egen port. Nu skulle een give afkald på de goder, en af de tolv gårdmænd, der regnede sig for lige gode og hver især holdt på retten til at bo, hvor deres forslægt havde levet i sikkerhed før dem. Tolv mænd krævede den ret, som kun elleve skulle nyde. De ville alle regnes mellem de elleve, ingen være den tolvte.

Endnu havde Lundum by sin oldermand, der kaldte



mændene sammen til gadestævne og tog sæde på midterstenen, mens de andre stod i kreds udenom. For tiden var det Morten Kjær, en af de klogeste og stærkeste. Det sidste betød meget, for nogle af mændene havde ondt ved at styre sig og brugte tit næverne, når munden ikke slog til. Et gadestævne kunne begynde fredeligt, men efterhånden stige i voldsomhed og blive til slagsmål. Så var det påkrævet, at oldermanden greb ind med den vægt, et par gode næver gav. Det skal siges til Mortens ros, at han gerne lovede i det længste for værdighedens skyld. Men når henvisning til byloven ikke hjalp, smed han kjolen fra sig og brugte næverne. Der var altid sindige folk på oldermandens side, og så blev uroen stillet. Det skal også siges til mændenes ros, at et slagsmål ikke satte ondt blod imellem dem ret længe. De kunne godt slås den ene dag og give hinanden en håndsrækning den næste.

Da Morten Kjær lod trommen kalde sammen til det gadestævne, hvor udflytningen skulle afgøres, skånedes han ikke trommeskindet. Den grove musik bragede gennem byen og gav genlyd i de åbne porte. Lidt efter kom mændene frem i deres tykke vadmel skjoler, med stive søndagshatte i stedet for uldne tophuer, med kæp i hånden, skønt de ikke skulle gå ret langt. Der var kirkegangs alvor over dem, tænkksomhed, stædighed. Hver især var de besluttet på at holde ørerne stive og ikke lade sig drive ud af byen, ud i den store ensomhed.

Gadestævnet blev holdt midt i byen på en åben plads. Der stod Morten og gav mændene hånd, efterhånden som de kom. Det var usædvanligt, men skulle understrege mødets tunge alvor. Da kredsen blev sluttet, og de elleve mænd sad afventende hver på sin sten med oldermanden stående i midten, slog han ud med hånden og holdt en rigtig tale. Det sidste var også usædvanligt,

men påkrævet denne gang i stedet for almindelig snak.

»Nu skal vi tage en bestemmelse«, sagde han, »og den kan ikke tages med skænderi og slagsmål. Det er en vigtig bestemmelse og en sær vanskelig. En af os skal flytte ud af byen og ned i skoven. Det står fast. Skovlodden er god nok, men der skal bygges på den. Og den ligger et godt stykke væk. Skal vi derfor love fælles hjælp med kørsel og arbejde til det byggeri, i hvem der så flytter«.

Det sagde mændene ja til. Det var ikke mere end rimeligt. Men de sagde ikke mere. Nogle af dem kradsede i jorden med deres kæp, andre skrabede med deres træsko. Morten slog ud med hånden igen.

»Vil nogen flytte godvilligt?«

Det sagde mændene nej til. Det var de også enige om.

»Så må vi snakke os til rette — i mindelighed. Lad os først tage den bestemmelse, at hvis een slår, skal han flytte uden videre!«

Også det gik mændene ind på, skønt noget trevent. Det kunne blive en hård snak dem imellem, og nu sad de oven i købet hver med en god kæp ved hånden, de elleve. Morten Kjær var den eneste uden kæp.

»Så vil jeg først spørge om din mening, Jens Rask. Du er den ældste af os«.

Jens var en holden mand, ikke særlig klog, men noget ondsksfuld.

»Mikkels gård står og raver og blæser vel snart om«, sagde han. »Der kunne være god mening i at lade ham få skovjorden og en ny gård, der ikke kan blæse om«.

»Havde du sagt det en anden dag, skulle jeg snart have blæst dig om«, truede Mikkol. »Sådan en gnier! Du kan selv flytte og bygge. Du behøver bare at tømme et af dine fulde hoseskafter for penge, så kan du komme til at bo som en herremand«.

»Hvad mener du, Kristen Bæk?« spurgte Morten den næstældste.

»Lad Jep binde an med skovjorden. Der bliver noget at rive i, og han trænger til at få den dovne sved ud«.

Kristen var en lille tør slider, Jep tyk af dovenskab, derfor havde de et godt nænne til hinanden.

»Havde det været en anden dag, skulle jeg have vendt op og ned på dig«, truede Jep. »Sådan en rivihjel! Du skulle selv have skovjorden og rive i«.

Morten spurgte flere med et lige så godt udfald. Der blev råbt og truet, men ikke slået til som ellers. Der faldt skarpe ord, men intet afgørende. Til sidst stimlede mændene sammen om deres oldermænd. Han ragede nok op i midten, men kunne ikke få ørenlyd. Da skar Niels Sillebjergs stemme igennem. Han var den yngste af mændene og Lenes forsmåede bejler.

»Du kan selv flytte, Morten Kjær. Nede i skoven har du Lene for din egen mund. Der kan du bedst passe på hende«.

Lene var Mortens anden kone, kun atten år gammel og hans ømme punkt. Det havde krænket flere end Niels, da hun vragede dem for Mortens skyld. Han var nok oldermænd og godt ved magt, både hvad rørigheid og midler angik, men han var mindst ti år ældre end hende. Nu råbte Niels op mod, hvad andre ikke vovede at sige. Han fik også svar lige på stedet. Morten havde ingen kæp, men hans tunge næve ramte Niels og slog ham til jorden.

Nu blev der ørenlyd, ja fuldkommen stilhed. Morten havde overtrådt sit eget forbud og slået til i vrede, lige så brat som ubesindigt. Nu skulle han flytte uden videre. Sådan lød bestemmelsen. Den sag var afgjort. Nogle følte sig lettede, andre lammede, alle trak sig tilbage, også Niels Sillebjerg, der kom på benene igen og ding-

lede. Morten trak vejret stødvis. Han var mørk i ansigtet, og hans grove næver dirrede. De havde budt mændene velkommen, nu bød de ikke farvel. Han gik sin vej uden at sige mere.

»Det tog en grim ende«, sagde en af mændene. »Der gik vor bedste mand«.

»Han gravede sin egen grav,« sagde Niels Sillebjerg.

»Der bliver alligevel en tom plads efter ham i byen, og den kan du ikke fylde ud«.

»Jeg fylder ellers mere end før«, sagde Niels og tog sig til hovedet. »Jeg fik en stor bule oveni«.

En spøg kunne ikke oprette den trykkede stemning. Mændene havde fået noget af en flov smag i munden. De traskede hjemad igen. Et gadestævne uden oldermand var hovedløst og meningsløst. De havde for resten heller ikke mere at afgøre i fællesskab. Nu måtte enhver stå på egne ben.

— — —

Morten havde først giftet sig med en enke, der næsten kunne have været mor til ham. Han tog hende for gårdens skyld, hvad ingen fortænkte ham i. De levede godt sammen, til hun døde, og så kunne han byde Lene gode kår, da hendes tur kom. Ingen vidste, om det var gård og penge eller Morten selv, Lene havde valgt, men at han tog sådan en frisk pige, da han kunne få hende, fortænkte ikke andre end hendes forsmåede bejlere ham i.

Morten havde båret sin unge kone på hænderne, så at sige, og han blev ramt på sit ømmeste sted, da Niels Sillebjerg plumpede ud med, hvad andre ikke turde sige. Derfor slog Morten ubesindigt til og slog bunden væk under sine egne fødder. Det harmede ham dybt, at han skulle flytte ud af det bylag, hvor han stod som oldermand. Det nagede ham endnu dybere, at Lene

skulle få andre og mere ensomme kår, end hun var gået ind til ved deres bryllup. Det pinte ham allermest, at der gik snak om hende, at det kunne siges, han skulle flytte ned i skoven for at have sin unge kone i fred. Var der noget mellem hende og en eller anden af byens karle? Det slog Morten, at Lene kunne være ujævn af sind. En dag gik hun i sine egne tanker og sagde ikke ret meget. Den næste dag hoppede og trallede hun. Måske hørte de luner hendes alder til. Måske betød de, hvad Morten nu pinte sig med, at der lå noget bagved det, Niels Sillebjerg havde sagt.

Morten Kjær kunne bære en tønde rug på nakken uden at dingle, men den byrde, der nu blev lagt på ham, var for tung. Han dinglede hjem og gik i seng med klæderne på. Lene trallede ude i køkkenet og kunne høres ind. Naturligvis trallede hun ved tanken om en af byens unge karle! Naturligvis hang hun kun med hovedet, når hun tænkte på sin noget ældre mand! Sådan var det! Morten table snøvsen, han der hidtil havde været en støt oldermænd. Alverdens tyngsel hvilede på ham. Hvad skulle han stille op? Han kunne bare ligge stiv og stum og blive liggende til evig tid.

Lene fik trallet af, da hun kom ind og så Morten i alkoven.

»Er du syg?«

Morten syntes, hendes stemme lød noget drilagtig. Det var også utænkeligt, at sådan en stærk mand pludselig skulle blive syg. Han blev ikke mindre trodsig og tvær og lå med næsen lige i vejret uden at se på hende.

»Du kan vel svare!«

Det hjalp ikke, hvad Lene sagde. Hun kunne lige så godt have spurgt en træklods. Hun kunne også forstå, der var andet i vejen end sygdom. Og så tænkte hun, det var bedst at lade Morten komme til fornuft af sig selv.



*Morten vendte stadig ryggen til . . .*

Han plejede ikke at være urimelig. Det jævnedes sig nok, når hun lod som ingenting.

Det jævnedes sig ikke til aften. Folkene kom ind fra deres arbejde, og Lene satte mælkegrødsfadet frem. Karlen, pigen og drengen fandt deres plads, men der manglede en for bordenden, manden selv. De plejede først at lange til fadet, når han havde vist dem vej.

»Værsgod og spis!« sagde Lene, da Morten stadig blev liggende i alkoven. Nu lå han ikke med næsen i vejret, men vendte sin brede ryg til. Folkene så derhen, så på Lene og fandt endelig grødvejen. Ingen af dem sagde noget. De havde respekt for Morten. Lene gik ud i køkkenet og blev der, til folkene havde spist færdig, og pigen kom med det tomme fad.

»Ved du noget?« spurgte Lene.

»Ja«, sagde pigen. »Husbond skal flytte ud af byen og have skovjorden«.

»Hvorfor?«

»Jo«, sagde pigen. »Han slog Niels Sillebjerg på gade-  
stævnet. Og den, der ikke kunne styre sig, skulle flytte«.

»Hvorfor slog han Niels?«

»Det ved jeg ikke«, løj pigen.

Lene følte sig også slået. Hun ville nødig flytte ud af byen, men forstod alligevel ikke Mortens svaghed. Hvad lignede det at give helt op? Lene var ikke nær så stærk som Morten, men havde et godt hjertelag. Hans sorg tog næsten brodden af hendes. Og så gik hun ind til ham igen.

»Nu ved jeg, hvad der er i vejen«, sagde hun. »Det er hårdt nok for os begge to, men det går nok, når vi hjælpes ad«.

Morten vendte stadig ryggen til og gav ingen livstegn fra sig. Hun kunne sige, hvad hun ville. Han var lige stiv og tvær. Det gik over hendes forstand.

»Vil du have mig til at græde?« spurgte hun.

Lene var nok forkælet, men ingen klynkepotte. Og da hun intet svar fik, græd hun ikke. Der stak noget under, tænkte hun. Der var mere i vejen end udflytningen. Og når Morten ikke ville sige noget, måtte hun spørge andre. Det var svært nok, men det var mere svært at lade være. Hun kunne ikke gå til Niels Sillebjerg, for han var en af hendes gamle bejlere. Hun tog en stor beslutning og gik om til Jens Rask. Han var den ældste af bymændene og tilpas ondskabsfuld. Der fik hun også ren besked. Sådan og sådan havde Niels Sillebjerg sagt på gade-stævnet, og derfor havde Morten lukket munden på ham med sine næver.

»Jeg kan godt forstå Morten, selv om jeg tror det allerbedste om dig, Lene. Men det er altid en kilden sag for en halvgammel mand at tage en helt ung kone«.

Den ondskabsfuldhed lod Jens gå med i købet. Sådan

noget gøttede ham. Lene blev ildende rød. Nu var hun vred.

»Morten er slet ikke gammel, og du skal se, han blæser jer allesammen et stykke«.

Det sidste var let nok sagt. Men hvordan skulle Lene gøre sine ord til sandhed? Hun brød sig ikke om andre end Morten. Det mærkede hun rigtig for alvor. Men hvordan skulle hun vise ham det? Han var ramt sådan, at gode ord ikke kunne hjælpe noget. Der skulle mere til. Hvordan kunne Lene vise ham, at de hørte sammen i liv og død?

Der var ikke lang vej til Lundum præstegård. Som pige havde Lene tjent et par år hos præsten. Han havde både konfirmeret hende og giftet hende. Han var en god mand, også en klog mand. Lene vidste, at der gik hun ikke fejl i byen om et godt råd. Det kunne nås inden præstens sengetid. Han sad gerne og læste til over midnat for at blive endnu klogere.

Det gik, som Lene havde tænkt sig. Der var stille i præstegården og lys fra studerekammerets vindue. Hun gik hen og bankede på ruden. Sådan gjorde folk, når de havde ærinde til præsten ved nattetid, og det kunne jo hælde sig. Han kom hen til vinduet og spurgte, hvem der bankede.

»Det er mig, Lene. Morten Kjærs Lene! Må jeg komme ind til præsten?«

Det måtte hun gerne. Lidt efter blev yderdøren lukket op. Lene slap ind i studerekammeret, hvor der var lys, bøger og tobaksrøg. Præsten bød hende en stol. Hun var både forpustet og forlegen.

»Nå, Lene, du kommer nok om natten ligesom Nikodemus!«

Lene havde glemt, hvem Nikodemus var, men fik sit ærinde stammet frem uden at skjule noget.



»Jeg tænkte, præsten kunne hjælpe mig. Ingen andre kan«.

»Så vil jeg nødig gøre din gode tro til skamme. Jeg er din gamle husbond, og du var en god pige. Jeg skal komme i morgen og tale Morten til rette. Det går nok«.

»Nej«, sagde Lene. »Jeg vil selv gøre det. Jeg ved bare ikke hvordan. Jeg vil vise Morten, at vi hører sammen i liv og død«.

Der fik præsten noget at øve sin klogskab på. Han slog ikke op i sine bøger, men tænkte og røg tobak, mens Lene sad og pillede ved sit livstykke. Hun lyste af en rørende tillid, som han ikke kunne svigte. Det endte da også med et godt råd, som Lene skulle følge. Præsten smilede, og hun takkede ham i god fortrøstning. Nu gik det hele nok i lave.

Da Lene kom hjem fra det natterend, gjorde hun først pigen til sin medvider. Folkene skulle holde sig borte fra stuen den næste dag, spise i køkkenet og ellers passe det nødvendige arbejde i al stilfærdighed. Derefter krøb hun i seng til Morten med klæderne på. Der lå de nu begge to uden at røre sig, uden at sige noget, vel også uden at sove noget videre den nat.

Morgenen kom med lys, men ikke med den sædvanlige uro i gården. Dørene var lukket i, og hvad der skete udenfor, kunne ikke mærkes inde i stuen. Morten og Lene hørte bare hinandens åndedræt, men lå ellers som i en åben grav. Det blev en lang dag for dem, lang og pinagtig. Morten grundede forgæves på, hvad der gik af Lene, og hun ventede tålmodigt på, at han skulle give livstegn fra sig. Det var sværest for Morten, der lå på siden og ikke ville vende sig, selv om det snurrede aldrig så galt i skulder og ben. Lene faldt bedre til på ryggen. Morten havde en fornemmelse af at ligge i krumslutning eller i en skruestik, og da han kunne skønne, det led

mod nat igen, fandt han endelig på en udvej til at søge lindring.

»Gå ud og luk for hønsene!« sagde han med en grødet stemme. Det var nemlig Lenes bestilling ved aftenstid.

»Til hvad nytte?« sagde hun mildt. »Lad bare ræven slippe ind til hønsene! Vi skal ikke have dem med i graven«.

Det tyggede Morten lidt på. Så rejste han sig og dinglede ud for at passe Lenes bestilling. Det gjorde ordentlig godt at røre den stive krop. På tilbagevejen gik han fejl af stuen, slumpedede ind i køkkenet og tog sig noget mad. Det gjorde også godt. Han havde noget tilgode efter en lang fastedag. Midt i det bedste fik han besøg af Lene.

»Lad mig få noget med!« sagde hun. »Ellers dør jeg først af sult, og vi skulle helst følges af, vi to hører sammen«.

Hun sagde det svært højtideligt og så forklaret ud. Det kunne Morten ikke stå for. Han vidste nok, hvor stor en skælm Lene kunne være.

»Kan jeg rigtig lide på dig?«

»Store, dumme oldermann!« sagde hun og røg om halsen på ham.

Mere blev der ikke sagt om den ting. Nu var Morten kureret, ja stærkere end nogensinde før. Udflytning og folkesnak kunne let bæres, for nu stoledede han på Lene og vidste, de holdt sammen i liv og død, og det var det allervigtigste for ham.

---

*Kærligheden er som en slyngplante: den visner og dør, når den ikke har noget, den kan slynge sig op ad.*

(Telugu-ordsprog)

12)

# LAVS

Af *Martin N. Hansen.*

Man kan godt sige, at Lavs ikke var helt almindelig, ikke sådan, at han skille sig særligt ud fra andre ligestillede i en flok, hvad påklædning og udseende angik, slet ikke, og alligevel var der noget ved denne krogede slider, man bed mærke i. Der var til helt op i hans alderdom noget gavtyveagtigt i hans blik, og man sagde om ham, at han aldrig blev voksen. Men ellers skulle man tro, at livet havde lært ham noget helt andet, så vidt man da vidste, for han havde prøvet mange ting uden at noget rigtig var lykkedes for ham, og nu sad han ene tilbage i et lille hus lidt uden for byen.

På sine ældre dage gik han rundt og ordnede haver for folk, og han hjalp også os nu og da, ikke netop for at tjene penge, for spurgte man, om han kunne komme, fik man altid indtryk af, at det mere var en tjeneste, han ville gøre én, og for en times arbejde eller så var det ikke muligt at få ham til at tage betaling. Vel var tiden kostbar, men så småt havde han det ikke.

Nu og da kunne man godt få en hyggelig snak med ham, men han snakkede aldrig om sig selv og sit eget, som mange ældre er slemme til. Man måtte blot ikke regne med, at han kom på klokket. Nej, han kom og gik, som han ville og det passede ham.

— Du har det godt, Lavs! kom jeg en dag til at sige til ham.

— Bedre end de fleste! svarede han omgående og på en måde, så det tema var udtømt.

Han havde noget af en herremand i sig og rankede sig tit under arbejdet og så sig omkring med en overlegen mine, som ejede han det hele, og som en herremand holdt han folk på af-

stand, når det gjaldt hans personlige forhold. Men noget skulle man jo da snakke med ham om, og en dag sagde jeg:

— Du har haft held med dig, Lavs!

— Ja — når jeg ikke havde det behov eller brug for det!

— Men du har dog haft dig en god kone.

— Hun skal ikke lastes.

— Og dine børn?

— De klarer sig.

Nej, her var ingen vej at komme med ham.

— Jeg hører, du har bil!

Han greb trillebøren og skød den et par skridt frem.

— Ja! vi er kørende allesammen!

Så kastede han sig igen over arbejdet og lod sig ikke forstyrre. Men når han var færdig med en ting, havde han ingen hast med at komme hjem. Og så kunne det godt ske, at man fik et kik ind i hans sind. Første gang kom det mig noget overraskende, for jeg kunne mærke, han havde noget på sinde, men nølede med det eller kunne ikke få det frem, og da det endelig kom, blev det bare til et tænksomt: Hvis man nu kunne . . .

Det lod ikke til at blive til mere, og da jeg fik et glimt af herremanden i ham, søjede jeg tilfældigt til — købe et slot!

Netop! — fór det ud af ham — så kunne man få verden at se fra en anden side.

Men så tav han lidt skamfuld, som havde han røbet noget, han ikke ville, og skyndte sig af sted.

Det blev ikke sidste gang, han efter arbejdet kom med sit: Hvis man nu kunne . . .

Og jeg fandt næsten altid et eller andet stort, som han straks gik ind på og fablede videre om. Men han afbrød altid brat, når jeg syntes, at legen gik allerbedst.

Der kom dog på denne måde en slags venskabsforhold eller en vis fortrolighed mellem os.

Så gik der en tid, jeg ikke så ham, og en dag hørte jeg, at han var kommet på sygehuset. Man skulle dog besøge ham,

tænkte jeg, men det blev som så mange gode forsæt udskudt, og da der en morgen tidligt blev ringet fra sygehuset, troede jeg, det var forsent.

Lavs ville tale med mig straks, og skønt det langt fra var bejligt på dette tidspunkt, kom jeg i tøjet og skyndte mig af sted.

Han lå noget bleg og afkræftet i sengen og talte kun svagt, så det kneb med at høre hvert ord.

— Hvordan går det, Lavs?

— Jo — det går! nikkede han.

— Ja, det gør det sikkert! Haven trænger også snart til dig. Haven — ? mumlede han.

Så blev der nogen tavshed, for han så noget fjern og drømmende ud, som var han helt uden for tiden, og da han igen så på mig, spurgte han tøvende: — Er der noget med testamentet, Lavs?

Testamentet? — Han rystede på hovedet, — Testamentet — nej!

Og så blev han lidt af sig selv igen, famlede efter sine penge og rakte mig tegnebogen.

— Du må gøre mig en tjeneste! Det er den 10. i dag, og det er på højtid.

— Ja, det vil jeg da gerne.

— Men nu — i dag! inden middag!

— Ja.

Han vinkede mig helt nær og hviskede fortroligt: — Du må forny mig lodseddelen. Det haster!

Det lovede jeg, og da jeg bragte ham den senere, smilede han taknemmeligt — Ja, hvis man nu kunne . . .

Vinde slottet og se verden fra en anden side!

Ja! — nikkede han med sit gamle venlige smil — det må komme! Det må komme!

Og det kom —

---

# Da Haderslev skulle være verdenscentrum

Af Carl Roos. (F)

Et gammelt ord om de sønderjyske byer lyder: »Haderslev er fin på det, Sønderborg ville gerne være det, Aabenraa bryder sig ikke om det, og Tønder ved ikke hvad det er«. Noget tyder på, at ordet stammer fra Aabenraa, men det passer sammen med, at Haderslev engang hed det slesvigske København. Det var dog ikke altid netop det storstadsmæssige, der slog en haderslever, når han efter ophold i det fremmede vendte hjem. En vis forfatter, Carl H. Lorentzen, en broder til politikeren Peter Hjort Lorentzen, henlægger handlingen i sin novelle *Valfred* (1840) til sin fødeby, og selv om byens navn ikke nævnes, er lokaliteten, således også Bøghoved ved Dammen, let at kende. Derimod har man i Haderslev næppe genkendt sig selv med fornøjelse, når det hedder, at man i sådan lille by finder en underlig blanding af »ængstelse og frihed, velvilje og misundelse. Det synes at være en af dagens pligter at bevogte og udspejle hinanden indbyrdes, og jo omhyggeligere noget skjules, desto ivrigere stræber tusind øjne at gennemtrænge sløret for at alting kan drages frem for lyset og bedømmes, lastes eller roses. Dette ynkelige liv er jeg nu vidne til«. Med andre ord forfatteren, der er på besøg, har opdaget, at Haderslev ikke er anderledes end andre små provinsbyer.

Carl H. Lorentzen søgte bort, han endte som lektor ved akademiet i Sorø. Andre sønner af staden spredtes vidt

over verden, en skibslæge, hvis skib 1672 søgte nødhavn på Madagascar, mødte på dette fjerne sted en mand fra byen; under englænderkrigen 1807—14 blev en matros fra Haderslev, der fo'r med barkskibet *Harmonien*, efterladt i Venedig; han deserterede og forfulgtes af franske hververe, indtil chefen på den danske orlogsfregat *Diana*, der lå inde-spærret i Cartagenas havn, reddede ham ombord under Dannebrog; samtidig sad på fangeskibene i de engelske flodmundinger adskillige krigsfanger fra Haderslev, både sømænd og ikke sømænd, vi kender navne på flere, der var både en Thomas Rode, en Jens Kragluun og en Mathias Raben.

Haderslev var faktisk en slags hovedstad og ikke blot en hertugelig residens. Ældre end hint Hansborg, som hertug Hans den Ældre lod hofarkitekten med det prægtige navn Herkules von Oberberg bygge, var det kongelige Haderslevhus. I Haderslev blev Christian I valgt til konge af Danmark, her blev Frederik II født og her fejrede Christian IV sit bryllup. Haderslev blev endog vuggen for den mest gennemgribende revolution i dansk kultur, som den nyere historie kender: Reformationen. Det var ganske vist mænd fra Tønder, der 1522 første gang forkyndte den nye lære, men det var i Haderslev denne 1528 blev officielt anerkendt og dernæst gennemført med gyldighed for hele Nordslesvig. Under hertugens beskyttelse oprettedes en luthersk præsteskole og fra Haderslev præsteskole udgik de to berømte prædikanter, der bragte budskabet til det dengang danske Malmø, hvorfra bevægelsen siden erobrede hele landet.

Godt 300 år senere blev Haderslev atter sædet for en religiøs uro, der vel ikke satte spor uden for murene, men dog vidner om åndeligt liv på tidens toppunkt, ligesom at der i 1790erne blev holdt privatforelæsninger over datidens nyeste filosofi, den berømte Immanuel Kant. Når bevægelsen i 1840erne fik en kristelig-religiøs karakter, er det næp-

pe uden forbindelse med det nære Christiansfeld, hvis indflydelse som bekendt var stor både nær og fjern. Det nye røre skyldtes Søren Kierkegaards forfatterskab, redaktøren af *Dannevirke*, Peter Christian Koch, agiterede i sit blad for en »åndelig revolution« i Kierkegaards fodspor; som en karikatur af Kierkegaard prædikede samtidig på masse-møder den afsatte skolelærer Mogens Abraham Sommer oprør mod den forløjede og tyranniske statskirke. Byens præster, de højtannede Johannes Fibiger og Frederik Helveg repræsenterede overfor sværmeriet den sunde fornuft eller besindigheden, men stødte også mellem embedsbrødrene på uroens gærende surdej. Sognepræsten Hans Peter Kofod-Hansen, en flittig dyrker af Kierkegaard dreves siden — dog først efter at han havde forladt Haderslev — over i den katolske kirke, men sognepræsten i Fjelstrup Jørgen Lauritz Hansen lod sig af den katolske præst i Haderslev bevæge til samme skridt.

Heller ikke naturvidenskaberne lå brak i byen. I Haderslev var man 1858 på nippet til at opfinde flyvemaskinen. En avisnotits meddeler fra dette år, at latinskolens fysiklærer Krarup-Hansen, der var uddannet som polytekniker, havde gjort en opfindelse, »der i hvert fald vil gøre epoke i luftsejladens historie, selv om den ikke skulle være i stand til at skaffe et helt nyt kommunikationsmiddel«. Han har i sin sommerferie »opdaget en såvidt os bekendt helt ny anvendelse af skruen til at føre legemer op i luften. Hidtil har man anvendt skruen til at føre skibe frem i vandet, men det mærkelige er, at den også kan bæres. Efter en lang række forsøg med en fast axe er hr. Krarup-Hansen kommen så vidt, at han kan lade et lille redskab frit skrue sig flere alen op, lige op i luften eller skrå, kort i en hvilken som helst retning. Efter forlydende agter han at tage patent på denne opfindelse«.



Betydning langt ud over sit eget område fik Haderslev ved sit trykkeri. Fra det lukander-senebergske bogtrykkeri blev den læsetørstige almue i hele landsdelen fra Flensborg fjord til Skagen forsynet med stof, den slags litteratur der kaldes »folkebøger«, små billige hefter på ulimet papir med titler som *Hr. Peder med sølvøglen*, *Den skønne Magdelone*, *Den dyrekøbte Isabella af Konstantinopel* etc., repertoireet kunne udvides med aktuelle sager som ex. *Det i mandfolkeklæder vidtberejste fruentimmer*, *E. M. Stockenbech som skrædersvends mærkværdige begivenheder*. Det bør nævnes, at trykkeriet også udsendte enkelte af Holbergs komedier, men selv om resten lå på et beskedent plan, var det dog en slags kulturspredning ud fra et centrum, altså en hovedstad.

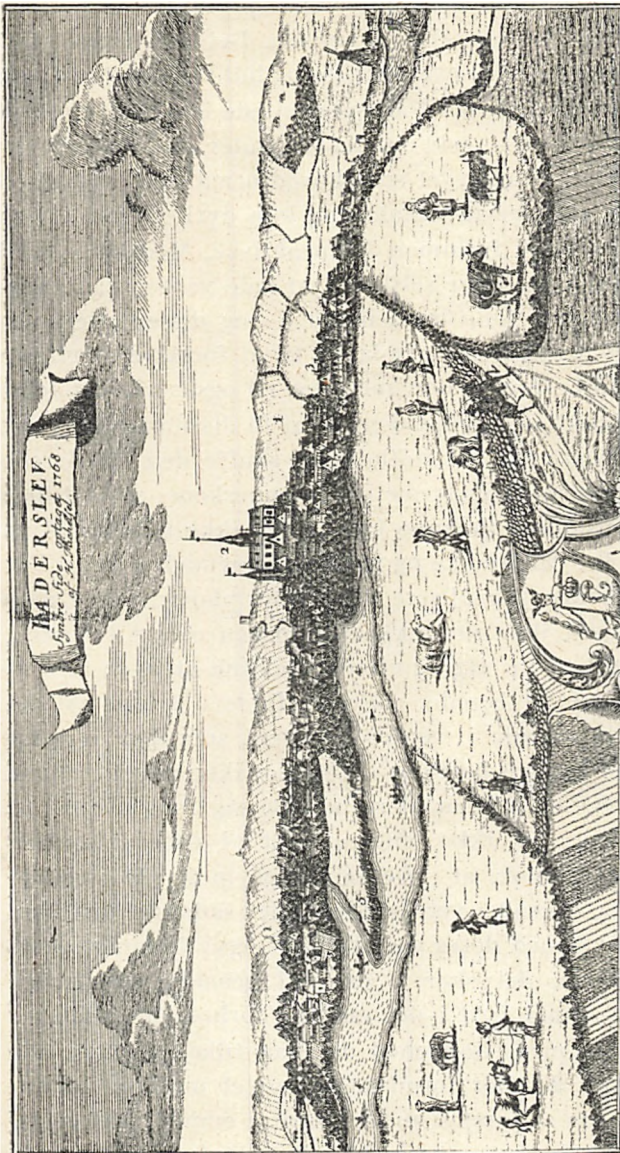
Imidlertid, hverken de der spekulerede på religion eller de der arbejdede med naturvidenskab kunne ane, at der 100 år forinden, omkring 1750, i byen havde boet en mand, der brugte al sin fritid til at spekulere såvel over religion som naturvidenskab, og ikke — som de — adskilt; en velstuderet mand, der tværtimod ville have alle livets fænomener, de åndelige som de materielle, til at gå op i samme guddommelige fællesnævner, og som var så overbevist om sine planers vigtighed, at han stiftede et forbund, hvis medlemmer skulle hentes fra alle klodens egne, men hvis sæde skulle være Haderslev.

2:

I samtiden finder vi ham af og til omtalt, men ingen moderne håndbog blot nævner hans navn; han og hans værk deler skæbne med de talløse andre, der druknede i glemselens store hav. Det skyldtes et tilfælde, at jeg blev opmærksom på ham, det var i et tysk bibliotek, hvor jeg søgte helt andre ting, at jeg første gang stødte på hans navn. Det stod som underskrift på et brev, og brevet lå blandt talløse an-

# KADERSLEV.

Sindre Vige, bygget 1766  
af H. Schibye.



1. St. Severin Kirke. 2. Frue Kirke.
3. Arntes Olausset. 4. Håndbolds Dam.
5. Bleg-Pladsene. 6. Fiorden.

7. Tomasfos Bygde. 8. Vjbre Vegen.
- til Aabnaas og Hensberg.
9. Øvre Vegen.

dre, adresseret til en tysk universitetsprofessor af stor berømmelse, en vis Gottsched i Leipzig. Det var dateret Haderslev 1751 og lyder i oversættelse og lidt forkortet således: »Deres højvelbårenhed vil af indesluttede bilag blive oplyst om et selskab, der — selv om det begynder med de abstrakteste materier — alligevel som hovedformål har udøvelsen af praktisk nyttige videnskaber og kun dyrker teori for så vidt denne faktisk fremmer det praktiske. Med hensyn til religion og politik agter selskabet at lade verden være som den er, men sine egne medlemmer — og disses efterkommere — vil det ikke blot uddanne til at forstå de vigtigste civile og militære embeder, men det vil også, når det først er trådt i funktion, hjælpe dem til at få disse embeder. Det håber endvidere ved sit initiativ at skaffe den utilslørede sandhed en herskerplads mellem menneskene, samt tillige skaffe videnskaben sådanne kår at den ikke behøver at gå tiggergang for det frække og uvidende hovmods dør. — For imidlertid bedre at realisere disse høje planer, anser man det for klogest ikke at vække for megen opsigt i verden, men i al stilhed for sig og efterkommerne at nyde de fordele, selskabet vil berede; uden at falde i øjnene vil det være tilstede overalt i verden omtrent som den usynlige kirke. Under hensyn hertil er det derfor ikke noget medlem tilladt overfor et ikke-medlem at lade sig mærke med at være medlem, ja ikke engang blot at røbe selskabets existens. Det er nok, at medlemmerne indbyrdes kender hverandre og overalt i verden forefinder sådanne anstalter, at de samtidig med deres eget velfærd også fremmer deres medmenneskers, det sker t. ex. ved gensidig gæstfrihed såvel i krig som i fred i det omfang forholdene tillader«. Man indbyder prof. Gottsched da man tillægger ham alle de egenskaber der bør forudsættes hos et medlem, og anmoder ham om at foreslå andre værdige emner, ikke blot i hans egen kreds men også blandt naturforskere, læger,

jurister og militære. Da der ikke blot er tale om et videnskabernes men tillige om et dydens selskab, er det vigtigt, at medlemmerne er dygtige i mere end praxis eller teori, de skal foruden ved forstand udmærke sig ved »godhed«. Idet de mødes i selskabet skal de inspirere hverandre til en stadig højere udvikling af deres ædleste egenskaber for således i det omfang enhvers anlæg tillader at nærme sig det alfuldkomne væsen — Gud — og vorde ham mere lig. Under dette synspunkt bliver man »ikke alene medlemmer af vort selskab, men også af Guds rige og i stand til i al evighed at føle og glæde sig med dette højeste væsen og hans skabninger. Des mere bliver man i stand dertil, jo mere man ved visdom og godhed, i sit indre har fremkaldt gudsbilledet, og i så henseende er det ligegyldigt, om man er en indvåner af Konstantinopel eller Rom — (dvs. om man er muhamedaner eller katolik) —, eller af månen eller hvilken som helst anden planet. Thi forholdet mellem det højeste væsen og en fornuftig skabning er overalt det samme«.

Med dette brev som udgangspunkt søgte jeg oplysninger om underskriveren, *Georg Schade*. Jeg fandt følgende, der i alt væsentlig støtter sig på hans egne meddelelser i trykte skrifter; desuden på nogle få bevarede utrykte breve.

Georg Schade blev født i Aabenraa 1712, i en slægt, der vistnok var gammel på egnen. Han studerede retsvidenskab i Kiel, Utrecht og Leiden, men dyrkede ved siden af brødstudiet med levende interesse tidens nye naturvidenskab, som i England havde haft et gennembrud med Newton, og tidens nyeste filosofi, hvis hovednavn for ham blev tyskeren Leibnitz. Hjemvendt blev han amtssekretær hos hertug Christian Augusts amtsinspektør *Jessen* i Sønderborg, han indførtes hos amtsforvalteren *Mathias Lobedanz*, ægtede dennes datter, der loyalt bar dronningens navn Sophie Amalie, og trådte således ind i »en af de mest ansete bor-

gerlige slægter i hertugdømmerne«. Et par år efter flyttede han til Haderslev, også her som amtssekretær hos amtsforvalteren, men denne gang til sin ulykke. Amtsforvalteren, justitsråd *Schnelle*, var efter hans fremstilling en »berygtet« tyrann; ved sin uforfærdede optræden i »den bekendte store sag« lykkedes det angivelig Schade at befri



*Familien Schades våben*

borgerskabet for tyrannens »ulålelige undertrykkelse« og en deraf flydende »ruin«, men følgen blev på en eller anden uopklaret måde hans eget fald. *Schnelle* — siger han — havde altfor mægtige patroner i København, og Schade måtte forlade embedskarrieren for at blive sagfører. Som Ober- og Landgerichtsadvokat drev han en »ualmindelig omfattende« forretning, der trods det store arbejde ganske vist kun gav ringe økonomisk udbytte. Sine fritimer spildte han ikke på selskabelighed. Han hævder, at byen kun bød »liden lejlighed til selskabelig omgang«, hvilket kan være en omskrivning for at han har gjort sig upopulær. Han erstattede selskabeligheden med studier og anskaffede sig et bibliotek af naturvidenskabelige og filosofiske værker. Det er i sammenhæng hermed han får sit livs store passion, det »videnskabernes og dydens selskab«, der med centrum i Haderslev skulle omspænde verden.

De fremmede tanker der satte ham igang var få og store. Newton havde, som grundlægger af den nye naturvidenskab fastslået, at det ikke var Guds direkte indgriben, der holdt kloderne fast i deres baner, men derimod naturens love. Leibnitz havde gjort op med teorien om, at universet var

mekanisk opbygget af passive atomer. Han udviklede teorien om at verden tværtimod måtte forklares som en organisme af levende punkter af kraft, af de levende kraftcentre, han kaldte »monader«. Allerede som 25-årig havde Schade skrevet en afhandling om det nye livssyn disse to lænkere åbnede udsigten til, og da han under opholdet i Haderslev erfarede, at videnskaberens akademi i Berlin som prisopgave havde udsat en undersøgelse af Leibnitz' teori, tog han sit gamle manuskript frem af bordskuffen. I ny bearbejdelse sendte han det både til akademiet i Berlin og Videnskaberens Selskab i København. Han vandt ikke prisen, efter eget sigende trak han afhandlingen tilbage, da han erfarede at man i Berlin ønskede en afvisning af Leibnitz' teori og ikke en udtalelse til dens fordel. Det københavnske Videnskaberens Selskab overgav afhandlingen til et af sine filosofiske medlemmer, prof. Kraft, hvis udtalelser gav anledning til nye overvejelser. Fuldt af iver havde Schade desuden sendt afhandlingen til en kreds af ikke navngivne private lærde, og efter års drøftelse med disse modtog han 1750 deres opfordring til stiftelsen af selskabet med ham selv som sekretær og kasserer. Man synes efterhånden at få betænkeligheder ved det afsides Haderslev som hjemsted, og efter diskussion om hvorvidt Slesvig by, Hamburg eller Altona ville være at foretrække, valgte man den sidstnævnte grænseby, idet man således forblev under dansk scepter og alligevel havde udsigt til den store verden. I sin egenskab af sekretær meddeler Schade medlemmerne dette; meddelelsen, et lille skrift, er dateret Sønderborg i januar 1756, han har altså forladt Haderslev og underskriver sig kgl. dansk over- og landsretsadvokat for hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

Havde imidlertid i det lille Haderslev konflikten med amltsforvalter Schnelle medført kalamiteter, fulgte der med over-

flytningen til Altona katastrofer. Den vidtfavnende Schade kunne ikke nøjes med sine andre store planer, han udkastede en ny, som han forelagde repræsentative danske myndigheder. Den gik ud på intet mindre end at udkonkurrere Hamburg ved at gøre Altona mægtig. Som belønning for denne idé gav man den nye beboer af Altona kgl. privilegium på et avis- og bogtrykkeri i byen. Her skulle selskabets skrifter trykkes — det kan bemærkes, at de alle vidner om beskedent håndværk — og desuden det nystartede tidsskrift, der med titel af *Staats- und Gelehrtenzeitung* skulle tjene Altonas sag. Begunstigelsen vendte sig imidlertid strax som et lyn mod den begunstigede, der utvivlsomt har været lidet egnet for det praktiske. Ved sin svigermoders hjælp havde han rejst de nødvendige penge til maskiner og materiel, men de medarbejdere han engagerede gik udenom redaktøren, ifølge Schade med det formål at tilrive sig privilegiet ved at fordrive ham. En af dem indsmuglede en satirisk artikel om Frankrig, der på dette tidspunkt var indviklet i en lidet gloriøs krig med Preussen; den franske gesandt klagede øjeblikkelig til kongen, og trods Schades forsikringer om sin uskyld og trods henvendelser såvel til den franske gesandt som til høje embedsmænd, blev privilegiet ham frataget ved kgl. reskript. Han havde haft det et år. Dog, så hårdt det end var, var det kun indledningen til den egentlige katastrofe. Året efter tabet af privilegiet, 1760, udsendte Schade et skrift om religionen, og dette blev både anledning og årsag til hans fald. Til skriftets indhold vender vi tilbage i anden sammenhæng, her følger vi blot de ydre begivenheder i deres hovedtræk. Schade havde inden udgivelsen forelagt sit skrift for en kendt københavnsk professor i teologi, Rosenstand Goiske, og denne havde svaret med en udførlig imødegåelse, som Schade lod følge som tillæg, forsynet med en anselig fortale. Rosenstand Goiske havde imidlertid ud-



Et datidigt stik af fæstningen Christiansø.

trykt sig så høfligt eller så forsigtigt, at en hamburgsk anmelder opfattede imødegåelsen som en tilslutning. Den københavnske teolog, der således så sig udskreget som kætter, klagede forbitret og ængstelig til universitetets høje patron, grev Bernstorff, idet han forlangte beskyttelse og oprejsning; grev Bernstorff satte diplomatiet igang og den hamburgske anmelder blev tvunget til offentlig afbigt og tilbagekaldelse. I mellemtiden var der imidlertid passeret noget nyt og forsmædeligt, man havde i Hamborg ladet Schades kætterske skrift offentlig opbrænde (ifølge ham selv var den egentlige årsag Hamborgs vrede over hans »politik«), og da



Rosenstand Goiske mente, at man havde brændt hans imødegåelse sammen med resten, besværede han sig påny. En fra dansk side foranlediget undersøgelse godtgjorde ganske vist at imødegåelsen ikke havde været med på bålet, men sagen havde efterhånden antaget sådanne dimensioner, at de danske myndigheder for alvor greb ind. I sin tak til grev Bernstorff for hans energiske bistand havde Rosenstand Goiske omtalt Schade som en »misliebige person«, hvis hensigt var at undergrave kristendommen, og i god overensstemmelse hermed satte man ham nu under anklage for gudsbespottelse. Man hensatte ham i arrest på rådhuset, (hvor han trøstede sig med at læse latin og græsk), afskar ham for ethvert forsvar og dømte ham endelig til deportation. Efter et foreløbigt ophold på fæstningen Friedrichsort, blev han ved »første skibslejlighed« bragt til forvisningsstedet Christiansø, hvorfra han det følgende år 1761 blev overført til Bornholm. På denne havomkransede ø hensad han da de følgende 11 år, vel ikke indespærret, men under streng og stadig opsigt. Juridisk virksomhed var ham forbudt, han måtte ikke blande sig ind i stridigheder og processer, som »befolkningen i forvejen har en tilbøjelighed for«; han skulle ganske særlig afholde sig fra diskussion om religiøse emner, i hvilken henseende stedets præst skulle våge over ham. Det blev ham forbudt at lade noget udgå i trykken, hans eventuelle korrespondance, både den ind- og udgående skulle gå gennem kancelliet (dvs. ministeriet) i København. Således udelukkede man ham fra forbindelse med verden.

Hans advokatvirksomhed i Altona havde angivelig været »meget indbringende«, men han forlod byen aldeles ruineret; da han således var anvist på offentlig understøttelse, bevilgede man ham 2 rigsdaler ugentlig, som skulle tages af »det slesvigske tugthusfond«; hans hustru ledsagede

ham, og da 104 rdl. årlig ikke forsløg for begge, bevilgede grev Bernstorff, der havde taget sig af Rosenstand Goiske og således var orienteret i sagerne, hende af sin private kasse halvdelen af det nævnte beløb. Schade forsøgte i løbet af de 11 år gentagne gange at påkalde kongens opmærksomhed, men hans henvendelser besvaredes med en kort henvisning til det engang for alle udstedte forbud mod forsvar. Schade var 60 år, da han 1772 blev løssladt, men næppe var han ankommet til København, før han med uforandret ildhu greb pennen og i et skrift, der var dediceret kongen, indviede offentligheden i sin skæbne. På Bornholm, siger han, har han haft rigelig tid til at overveje problemerne både for og imod, og tør nu rolig hævde at have været et offer for et justitsmord. For sig og sin hustru, der står subsistensløse, kræver han fortsat pension, 2 gange 104 rdl. årlig, indtil man tildeler ham et embede. Som sædvanlig fuld af planer tilbyder han at oprette en realskole i Altona ved siden af det derværende gymnasium, hvis rektor Henrici forøvrigt var hans svigersøn. Han er villig til at overlage en lærerpost ved denne realskole.

Dog, heller ikke dette nyttede den stakkels mand, man lod ham sidde. Fra den lille by Lütgenburg tilskrev han det følgende år, 1773, grev Thott, at han forgæves har søgt landsdommerembedet på Fyen, og nu melder sig som ansøger til landsdommerembedet på Bornholm, han forsikrer, at virksomheden som advokat på hans gamle dage er bleven ham forhadet. Alligevel måtte han ty til den. Efter et nyt ophold i Altona virkede han i Kiel som Regierungs- und Obergerichtsadvokat.

Han døde højtløbedaget 1795.

3:

Det brev til professor Gottsched, hvorfra vi tog vort udgangspunkt, var ledsaget af en lille trykt pjece, der i 31

paragrafer gør rede for selskabets ideelle og praktiske formål; den ender med en edsformular, som det ny tiltrædende medlem skal underskrive og hvorved han forpligter sig til i den almægtige Guds navn at adlyde selskabets anvisninger »for så vidt de ikke strider mod ærefrygten for Gud og statens ro«. Indledningsvis hedder det, at i den spændte kultursituation, hvor alt er sat under debat, ønsker man at samle de bedste kendere fra hele verden til aktion for såvel almenvellet som den enkeltes vel. Den første nødvendighed er et fælles livssyn, og dette vil man tilvejebringe ved at udvikle en »højere filosofi«; denne højere filosofi skal muliggøre en virkelig forståelse af de skjulte kræfter, der bevæger og opretholder verden. Grundlaget for den er den moderne europæiske tænkning, Newtons nye naturerkendelse og Leibnitz' spekulation, begge må derfor være medlemmerne fortrolige og have deres tilslutning, hvorimod de ikke er forpligtede på nogen traditionel kirkelig dogmatik. Ligesom man regner med, at medlemmerne står forudsætningsløst overfor små og store problemer, regner man med fuld menings- og ytringsfrihed indenfor selskabet. Ikke alle medlemmer behøver at være lærde, thi store opdagelser gøres ofte ved et »tilfælde«, (måske tænkes herved på, at Newtons opdagelse af tyngdeloven skyldtes et sådant »tilfælde«), og da enhver kan gøre nye iagttagelser, også »damer«, kan også kvinder blive medlemmer. Det område, hvor muligheden for iagttagelse og erkendelse er klarest, er den fysiske natur, selskabets motto er derfor: »Jo mere vi udforsker naturen, des mere kaster vi lys over ånden«. Undersøgelserne skal skride frem fra det simple til det sammensatte naturfænomen; fra iagttagelse, analyse og experiment skal den gå til forklaring og system; det næste skridt er bag den fysiske verden at finde de »metafysiske« kræfter, der i det skjulte bevæger den. Den »høje filosofi« vil ad denne vej gradvis afsløre »store og utrolige ting« og

tilsidst lade »forundringen stige til den højeste grad«. Og ikke nok hermed, samtidig vil den indirekte få afgørende betydning for alle praktiske videnskaber, for jura, politik, militærvæsen etc. Ligesom brevet hævder paragraferne, at den nye erkendelse skal forbeholdes medlemmerne og ikke udbredes for offentligheden, man tilstræber ikke nogen ændring i staternes forfatning eller i den offentlige religion; mens man lader alt ydre forblive i *status quo*, arbejder man i det skjulte på at udbrede »dyd og menneskekærlighed«.

Adgangen til de store åndelige og verdslige fordele, der stilles i udsigt, betales med et årskontingent på blot 5 rdl. (senere forhøjet til 1 dukat), men alligevel synes tilgangen ikke at have været synderlig stor, i et senere programskrift, fra 1758, altså c. 8 år efter stiftelsen, siges selskabet blot at eksistere »i kim«. Eneste forfatter til de få skrifter der blev udsendt, var den utrættelige Georg Schade. Vi omtaler først de tvende, der blev afgørende for hans skæbne, de er som de andre på tysk, tysk skulle være selskabets forhandlingsprog. I oversættelse lyder den udførlige titel på programskriftet fra 1758 således: *Kort men alligevel tilstrækkeligt udtog af planen til den behageligste og fordelagtigste sammenslutning af den fornuftigste del af hele menneskeslægten eller det Almindelige Videnskabernes og dydens selskab. Tillige meddelelse om, hvorledes sammes fremtidige skrifter og systemer vil blive meddelt medlemmerne.* En lang fortale og en anselig række paragrafer gør rede for ændringer i statutterne samt for hovedpunkter i selskabets »system«. Karakteristisk er, at de mere praktiske formål, som forpligtelsen på gensidig gæstfrihed og bistand, træder i baggrunden; medlemmerne advares derimod mod »dovenskab«, idet det er de »dovne«, der er verdens ulykke. De religiøse planer betones, selskabet skal være organ ikke blot for en »højere filosofi«, men for en religiøs nyorientering,

man vil vise ny vej til erkendelsen af Gud, udforme en »naturlig teologi«. Den naturlige teologi lærer, at Gud erkendes gennem studiet af naturen, ikke gennem nogen »åbenbaring«. Langt fra, at kaste vrag på åbenbaringen, altså Biblens lære, betones dog dens værdi, dens betydning som Guds billedtale til menneskeheden før dennes fornuft blev sig sine kræfter bevidst. Åbenbaringen var for den uudviklede menneskehed en nådegave uden lige, for den udviklede fornuft er den derimod overflødig.

Det anbefales at læse en række nærmere angivne værker om naturvidenskab og praktiske videnskaber, gennem disse forberedes man til forståelse af »systemet«. Systemet belyser, hvorledes der af det livløse stof fremgår »ædlere substanser«, og af disse atter sjæl og ånd. De »rene ideer om sjæle og ånder« fører endelig til erkendelsen af Gud således som den af fornuften dikterede »naturlige religion« opfatter ham. Systemet afviser både gudsfornægttere (ateister) og sværmere der gør Gud til ét med naturen (panteister), det hævder at mennesket ejer en evig sjæl, hvis væsen er en uslukkelig stræben mod Gud; når det legeme, hvori sjælen har midlertidig bolig, ældes, svækkes og forgår, frigøres sjælen og fortsætter vandringen mod Gud i stedse nye legemer. Således hylder systemet »sjælevandringen« som en trosartikkel. Idet Schade opfordrer til at tiltræde et selskab af denne frireligiøse karakter, opfordrer han til antagelse af en tro der ikke er kirkens, og for så vidt kan man ud fra tidens forudsætninger forstå anklagen for at »undergrave kristendommen«. Det var i hvert fald efter Schades mening dette skrift, der motiverede anklagen.

Den nye »naturlige religion« udvikles teoretisk i hint skrift fra 1760, der blev forelagt teologen Rosenstand Goiske, og offentlig brændt på Hamborgs torv. Dets titel er *Natur-*

*forskernes eller de såkaldte adepters uforanderlige evige religion, eller geometrisk bevis for at metafysikken er den sande teoretiske og moralen den sande praktiske teologi.* Titlen alene er nok til at vise, hvor fjernt Schade bevæger sig fra det der blev lært i kirken.

Hans sidste ord i sagen var forsvarsskriftet til kongen fra 1772 *Bemærkelsesværdig fremstilling og henstilling af en filosof og retslærd, der blev forfulgt på grund af den naturlige religion og som har været forvist i 11 år.*

Muligvis skyldes Schades frigivelse indgriben fra Struensee, der jo var en moderne indstillet ånd, måske kan også forsvarsskriftets frie tone afledes af det struensee'ske regime. I hvert fald hævder Schade åbent og frimodigt sin ret til de anskuelser han havde gjort gældende og udtaler sin dybe foragt for de bagstræbere, der støttet af bagvaskere, har voldt hans ulykke. Lige så afgjort som han afviser gudløse filosofer som Frederik den Store af Preussen og dennes franske læremestre, lige så stærkt tager han afstand fra den »kultsviertro« præsterne forkynder, skønt de selv ikke deler den; han vender sig med harme mod troen på et evigt Helvede, en tro der strider mod al fornuft og som kun forkyn- des fordi man tror, at udsigt til en sådan straf er det eneste der holder almuen i ave. Han selv vil ikke anerkende andet end hvad der kan begrundes i »tingenes natur«, og tingenes natur er til syvende og sidst skabt af Gud, hvis væsen er »almagt, visdom, retfærdighed og godhed«. Han bekender sin uforandrede tro på videnskab og fornuft, men tilføjer, at personlig vil han for fremtiden holde sig fjern fra teologi, han har tilstrækkelig erfaret, hvad gejstlig dumhed og magtsyge formår. Skønt der herskede »religionsfrihed« i Altona lykkedes det modstanderne at få ham dømt. Og hvad var hans brøde? Ikke andet end at fremsætte nye tanker og begrunde dem med så gode argumenter, som han ejede;

han har ikke brugt andre midler end åndelige, og ikke de der bruger åndelige våben, men modstanderne, der påkalder vold og magt mod tankens repræsentanter, bør straffes, »ærgærrige præster«, dømmesyge »kættermagere« og uærlige »politikere«, just den slags folk, der henrettede Paulus, brændte Johan Huss og helst havde hængt Morten Luther. Hans egen skæbne havde været »en sokratiske tragedie«, selv om han havde undgået det sidste: giftbægeret. Men det skal man vide, at uanset, hvilke love man vedtager og anvender, kan ingen lov overvinde sandhed og forstand, lige så lidt som nogen lov kan bestemme at 2 gange 3 er 10.

4:

Man kan formode, at Georg Schade har været en naiv og verdensfjern idealist, der altid kom galt afsted, når han ville forbedre verden, en fantast. Det gik ham galt, da han bekæmpede »tyrannen« Schnelle i Haderslev, det gik ikke mindre galt, da han af lutter loyalitet aftrykte sin teologiske kritiker Rosenstand Goiskes imødegåelse, og det gik endelig rent galt, da han med sine fantastiske planer om at styrte Hamborg fra tronen slog sig ned på byens grænse. Man kan næsten sige, at han samlede på ildesindede fjender. Derimod kan man ikke sige, at planen om det verdensomspændende selskab i og for sig er udtryk for fantasi. Han var ikke den eneste der nærrede planer af den art. Det 18. århundrede var det moderne frimureri's gyldne tid, i frimureriets spor dannedes der både hist og her hemmelige selskaber, der havde eller foregav at have vidtrækkende planer og magt til at realisere dem. Samme hemmelige selskaber skilte også med »filosofi« af forskellig art, mystisk naturvidenskab, ja endog guldmageri, de Viser Sten etc. Den folkelige fantasi forstærkede realiteterne, man kender eksempler på, at mennesker flygtede fra hus og hjem til fjerne steder for at undgå et hemmeligt selskabs straffende

hånd. Ikke mindst indenfor den kulturkreds, Schade i alt væsentlig tilhørte, den tyske, spillede hemmelige selskaber en rolle, så stor en rolle, at tidens største digter, Goethe, benyttede idéen om dem til motiv. I hans berømte roman *Wilhelm Meister*, der begyndte at udkomme i 1790'erne, er et hemmeligt selskab, »Tårnselskabet«, den bevægende kraft. Tårnselskabets ledere opsøger — som Schade — egnede emner, iagttager dem, for efter en prøvetid at optage dem og indvi dem til medarbejderskab på et forretningsforetagende, der omspænder to verdensdele. Men, som hos Schade, sørges der ikke blot for medlemmernes private velfærd, de opdrages også til en ny moral og en ny religion, det som for Schade efterhånden blev hovedsagen. Det var på sine religiøse reformidéer, at manden fra Haderslev knækkede halsen. Den store digter i Weimar vakte vel forargelse, men når ingen turde røre ham, skyldtes det ikke blot hans enestående stilling og navn, det skyldtes også den forandrede tid. Thi det var just i tidsrummet mellem den ulykkelige Schades dumdristige forsøg eller Don Quixoteri og Goethes roman, at kampen mellem gammel-dags stenhård ortodoxi og retten til at tænke frit om religiøse emner blev udkæmpet på europæisk kulturgrund. Den sidste store kamp udkæmpedes just i den egn, hvor Schade mødte sin skæbne. I Hamborg residerede den strengt ortodexe Hauptpastor Goeze, hvis navn alene huskes, fordi han tabte slaget mod den ny tids mand, digteren, kritikeren og den store journalist *Lessing*. Det var Lessing og de der fulgte ham, der sammen beredte vejen for Goethe og hans generation.

Imidlertid, når vi har indrømmet, at Georg Schade var en fantast, er det med en vis fornøjelse, vi konstaterer, at han endte med at overvinde fantasteriet. Ensomheden på Bornholm bekom ham vel, han lærte sin begrænsning at kende,



omvendte sig og overlod den store verden til større magter. For så vidt kan vi belyse ham ved et ord af Goethe: »Den unge tror, han skal bygge paladser for menneskeheden, den alderstegne ved, at han højst kan køre affaldet bort«.

*Til illustrationerne:*

Uoplyst om Georg Schade hører til den adellige slægt Schade (Skade), hvis våben er afbildet. Den tiltagende og den aftagende måne med henholdsvis morgen- og aftenstjernen symboliserer imidlertid hans skæbne.

Billedet af fæstningen Christiansø viser foroven det guddommelige forsyns vågende øje med underskriften: *Det værner og giver væxt*. Indskriften forneden betyder: *Nu er der havn (tilflugt) midt i havet*.

---

*Det er en forsømmelse af de moralske og åndelige værdier, som har bragt verden ind i dens nuværende forfærdelige forfalskning.*

(Stafford Cripps).

*Den er ydmyg, som ved, at han er hovmodig.*

(Martin Luther)

F 1177

Andersens H.

# H. C. Andersen og kærligheden

Af Cai M. Woel.

I H. C. Andersens levetid — og et godt stykke fremover — var det næsten noget fastslået, at han var et meget grimt menneske. Hans skikkelse var ranglet og uden større harmoni, hans lemmer lange, hans hoved stort og med grove, kantede træk, han havde store hænder og fødder. Han var virkelig »Den grimme Ælling«, og han blev ikke blot kanøflet af kritikken, men også tilsyneladende hårdt behandlet af skæbnen, af kærlighedsguden. Måske var han dog selv skyld i, at han måtte leve ensom og ugift.

Det var ingenlunde sådan, at det såkaldt svage køn ikke tiltrak ham, H. C. Andersens livshistorier udviser en lang række alvorlige forelskelser, hvoraf hans første kærlighed til købmandsdatteren Riborg Voigt fra Faaborg sikkert var den alvorligste, om ikke for andet, så fordi det var den første — og hvad er som den første kærlighed? Måske den sidste! Hvis der er nogen sandhed i dette, viser H. C. Andersens kærlighedshistorie os, at det også hos ham var den første og den sidste kærlighed, der heftede ham mest. Det er da også disse to kærlighedsoplevelser, han har digtet mest og uforglemmeligt om i de to eventyr, som her skal omtales: »Kjærestefolkene« og »Sneemanden«.

De handler om Andersens brændende, men efter hans egen mening håbløse kærlighed til Riborg Voigt og hans sidste, men ikke mindre heftige passion for den svenske operasangerinde Jenny Lind. Man har uden større venlighed mod digteren påstået, at han var mere forelsket i sine

egne følelser, end i de to kvinder. Det kan ikke skjules, at forløbet af hans kærlighedsoplevelser med Riborg Voigt er besynderligt og godt kunne tyde på, at han, når det kom til stykket, var angst for at binde sig og påtage sig forpligtelser. Men han havde nu også ret plausible undskyldninger, af den slags som fornuftige borgere godtager, men som forlibte og brusende mennesker ikke tager sig af. Da han mødte Riborg Voigt, og de forelskede sig i hinanden, for Andersen var næppe ene om de stærke følelser, *var* hun forlovet og havde et nært forestående ægteskab i sigte. Det belød mere i 1830 end nu omstunder. Dernæst var Andersen på dette tidspunkt af sit liv en fattig ung digter, ganske vist med succes bag sig, men ikke med store udsigter. Riborg Voigts far var en rig mand, som nok kunne have støttet dem med subsidier. Men det hele blev ikke til andet end en elegisk oplevelse i lidens stil — og så dog måske alligevel til noget mere. Det var i hvert fald Riborg Voigts afskedsbrev fra 1831, man fandt i en skindpose på digterens bryst, da han var død. Hvem tør iøvrigt tvivle om de ord, han skrev om Riborg Voigts brune øjne: »jeg glemmer dem aldrig i Evighed!«?

Jenny Lind er vel en af de mærkeligste sangerinder i verden. Hun bevægede sin samtid mere end de fleste andre kunstnere, og skønt hun virkede i en kunstart, der foregik med hende selv, har hendes liv og personlighed i sjælden grad været i stand til at fastholde eftertidens interesse; mange store monografier udkom, mens hun levede — hun døde i England 1887 — og adskillige romaner og biografiske værker om hendes liv er udkommet i dette århundrede, flere er oversat til dansk, og så sent som 1945 udkom et stort billedværk med biografiske antegninger om hende på svensk.

Hun var født i små kår og havde en vanskelig barndom og ungdom, og i dette adskillige træk fælles med Andersen.

Fra folkedybet havde hun svunget sig op og skabt sig selv en position, ene ved sin kunst, sin særlige evne. Også for hende havde livet formet sig som et eventyr, også hun havde måttet gå grueligt meget igennem, inden hun blev berømt. Disse fælles træk i deres skæbne har sikkert gjort indtryk på Andersen; han opsøgte hende, da hun første gang gæstede København 1840, men det var først under hendes andet besøg i 1843, at han blev stærkt betaget af hende, hun var hans manddoms store og sidste kærlighed. Han fik ikke erklæret sig, men da hun rejste tilbage til Stockholm, gav han hende et brev »som hun må forstå«, skriver han i sin dagbog. Men Jenny Lind elskede ikke Andersen, hun holdt af ham som en broder, hun udvalgte ham som broderen, men det var ikke det, han havde håbet at blive.

I september 1845 er Jenny Lind atter i København, i december samme år opholder de sig begge i Berlin, Andersen sidder juleaften på sit hotelværelse, han har sagt nej til alle indbydelser, han venter bestemt at blive indbudt af hende, men der kommer ingen indbydelse. Den kom først dagen efter, og den 26. december holder hun privat juletræ for ham alene, og de er sammen nytårsaften. Håb og skuffelse bølger gennem digterens sind.

Fra Berlin tager han 7. januar til hertugen af Weimar, og den 22. ankommer Jenny Lind, som synger i hofoperaen (i »Norma« og »Søvngængersken«). Andersen besøgte hende, og meget tyder på, at han har forsøgt et frieri og er blevet mildt afvist. Et par måneder senere er han i Wien, som han forlader dagen før Jenny Lind skal tiltræde et engagement ved Operaen. Senere på året skriver han fra Rom til den collinske familie, bl. a.: »Jeg har en Søster i Jenny, en trofast Sjæl, ikke mere — — forstår De mig? . . . Med mig selv er jeg således på det Rene, at jeg kan resignere, jeg bygger ingen Drømme-Slotte . . .«. Da Andersen i 1847

opholder sig i London, gæster Jenny Lind også denne by, og de havde et hjerteligt gensyn dør. Portrætter af Jenny Lind og Andersen stod i mange udstillingsvinduer side om side. London oplevede netop da sin Jenny Lind-Feber. Men det blev kun et kort gensyn. I 1852 giftede Jenny Lind sig med en musiker *Otto Goldschmidt* og tog med ham til Amerika. I 1871 og 72 skrev hun til Andersen, brevene er lidt kolde og ikke rare i tonen.

Disse to kvinder har spillet en afgørende rolle for H. C. Andersens digtning. I de to eventyr, som her er nævnt sammen, »Kjærestefolkene« og »Sneemanden« ser vi dybt ind i digterens kærlighedsdrama. Følelser og stemninger fra disse to kærlighedsoplevelser findes mange andre steder i digterens arbejder, men de to eventyr har en central plads i Andersens tragiske kærlighedsdigtning.

»Kjærestefolkene« er et af Andersens »dobbelte« eventyr. Dets genialitet består i, at det helt kan læses og forstås af børn, og da er det et barnligt eventyr; men det kan også læses af voksne, og så er det en bitter historie om kærlighed. At eventyret blev skrevet i 1843, skyldes, at digteren under et ophold på Fyn havde truffet Riborg Voigt, nu fru skovrider Bøving, med mand og børn, ved en folkefest på Holsteinshus. Der var da gået 13 år, siden han havde set hende. Eventyret handler om den honette ambition — og om kærlighedens holdbarhed. Det indeholder adskilligt, der er taget direkte fra de oplevelser, digteren havde med Riborg Voigt, bl. a. når bolden svarer toppen: »... jeg er så godt som halvt forlovet med en Svale! ... men jeg lover Dem, jeg skal aldrig glemme Dem!« — den sidste linie er taget fra Riborg Voigts brev til digteren. Der er også filosofiske betragtninger over kærlighedens væsen, som peger direkte på digterens oplevelser — når f. eks. toppen tænkte på bolden, som den ikke kunne få:« ... just fordi han ikke kunde faa hende, derfor tog Kjærligheden til...«. Sætningen



*Under et ophold på Fyn traf digteren Riborg Voigt*

viser Andersens evne til at se i sig selv; det samme gælder følgende sætning: »Og *Toppen* var ikke ung mere — —! men saa blev den en Dag heel og holden forgyldt; aldrig havde den seet saa deilig ud; den var nu en Guldtop og sprang, saa det snurrede efter. Jo, det var Noget! men med eet sprang den for høit og — borte var den!«. Vi véd, den havnede i skarnfjerdingen, hvor også bolden lå, efter at den havde ligget i tagrenden og sivet i mange år. Bolden var ikke mere toppens gamle kærlighed. Den var blevet en anden. Forgyldningen — den ydre berømmelse — havde også forsimplet den; de gamle, fine, romantiske følelser var nu erstattet med erfaringens bitre viden, og den er langt fra nogen rigdom, som de gamle påstod. Andersen var for klog til at tro på den slags.

Det allerfineste ved eventyret er ikke dets indholds dobbelthed, dets fine formkongruens, der bringer det barnlige og det voksne til at dække hinanden — det fineste er eventyret selv, dette, at Andersen fortalte det, at vi har det hos os, for det er jo nok sådan, at det ender pokkers bittert og livsfjendsk, men selve eventyret er jo én stor protest mod denne slutning! Derfor har han fortalt det. Bag alt dets dobbelthed og kongruens ligger Andersens rasende opposition imod, at livet kan gøre os så simple, at det formår at få os til at fornægte det største og fineste i os.

»Kjærestefolkene« er et eventyr om kærlighedens fallit i det bigotte samfund, hvor man takseres efter, om man har en prop i livet, eller om byfogden har drejet en; men det er også et eventyr om kærlighedens evige urørlighed. Måske kender vi ikke hinanden, når vi har ligget og sivet i hverdagen, og navnlig ikke, om vi mødes i skarnfjerdings, men vi glemmer det ikke, og vi *taler* om det, når som helst vi kan slippe til det, slippe af med alt dét, der dækker og skjuler — alle vore hemninger. Hvad hører vi på livets barer, når gin'en hersker? Hvem mumler eller råber ikke med ulykkelig kærlighed? Findes der et mandligt væsen, der ikke hulker i smug over en skjult kvinde nede i fortidens mørke!

Andersen glemte aldrig sin gamle kærlighed; han snakkede om den i tide og utide, ustandseligt næsten, og gennem hele sit liv. Drømmen om kvinden var først og fremmest drømmen om Riborg. Senere fornummede hun sig til mange kvinder, men *realiteten* i følelsen havde hun frem for alle — endda efter døden talte hun i skindposen på digterens bryst.

Digterens kærlighed til Jenny Lind satte også dybe spor i hans eventyrdigtning, alvorligst og dybest i eventyret »Snedronningen« og i historien »Under Piletræet«; måske ser vi et glimt af hende i »Skyggen«, måske har digteren

gemt sin ensomhedskulde i »Lisjomfruen«, flere steder er hun vel at træffe. I disse eventyr og historier møder vi digterens smerte, hans endnu uovervundne smerte, men der er endnu ét eventyr, som hans kærlighed til Jenny Lind har bragt ham til at skrive, nemlig »Sneemanden«. Det er skrevet på Basnæs den 30. december 1860 og den 1. januar 1861. Andersen har været i mindehumør ved årsskiftet, og han har tænkt både på det forgangne, på øjeblikket og på fremtiden, måske mest på det sidste.«

»Sneemanden« er Andersens sidste store eventyr om kærligheden, om resignationen — hans afsked med kærligheden. Det slutter sig i tone, indhold og form nært til »Kjærestefolkene«, men det er mildere og lysere, næsten muntert, selv om det gror af en dyb smerte.

Det er et paradoksalt eventyr, eller rettere: dets handling er paradoksal: Sneemanden forelsker sig i kakkelovnen! Mere urimeligt kan livet ikke forme sig! Sneemanden vil gerne ind i stuen til kakkelovnen — »... det er et uskyldigt Ønske, og vore uskyldige Ønsker maa dog vist blive opfyldte. Det er mit højeste Ønske, mit eneste Ønske, og det vilde være næsten uretfærdigt, om det ikke blev stillet tilfreds.« Man bemærker den forsigtige, tøvende måde, sneemanden har formet sine meninger på. Andersen spiller genialt på kulde og varme — kakkelovns-luen, som sneemanden begærer mest af alt, vil udslette den. Kulden, var det dejligste den vidste. Når det frøs, var det »just et Frostveir, der maatte fornøje en Sneemand, men han var ikke fornøjet; han kunde og burde have følt sig saa lykkelig, men han var ikke lykkelig, han havde Kakkelovns-Længsel. Det er en slem Syge for en Sneemand«, sagde den kloge lænkehund.

Hvis vi ganske banalt oversætter Andersens symbolsprog, så fortæller han os, at jo mere berømt han blev (frosten, der fryder sneemanden), des længere kom han kærligheden på afstand. Kunsten krævede alt af ham. Han kunne ikke



dele sig (frosen frøs ruderne op, så snemanden ikke kunne se kakkelovnen), og så kommer til sidst udslettelsen, resignationen. Andersen formede slutningen genialt i følgende meget sigende linier: »Og der blev Veirskifte, det slog om i Tø. Tøveiret tog til, Sneemanden log af. Han sagde ikke Noget, han klagede ikke, og det er det rigtige Tegn.«

Men da det er en digters endeligt, eller rettere en digters kærligheds håbløse død, da bør det ske med manér. Andersen vidste nok, hvordan det skulle gøres, han var ikke blot en mand med levemåde, men først og fremmest en stor og sand digter, derfor sluttede han sit resignations-eventyr med en poetisk vignet, et par linier og et vers, der sammenfatter eventyrets indhold med digterens skæbne. Eventyret slutter således:

»Og snart var ogsaa Vinteren overstaaet.

»Væk, væk!« hjæffede *Lænkehunden*; men Smaapigerne paa Gaarden sang:

»Skyd frem, Skovmærke! frisk og prud,  
hæng, Piil! din uldne Vante ud,  
kom, Kukker, Lærke! syng, vi har  
alt Foraar sidst i Februar!  
Jeg synger med, Kukkuk, qvivit!  
kom, kjære Sol, kom saadan tidt!«

Så tænkte ingen på *sneemanden*.

Men i dèt fik digteren ikke ret. *Han* har givet os så mange tanker, at *vi* også må tænke på ham. Han har fortalt os så meget om kærligheden i disse to eventyr, at vi, der endnu ikke har »det hele overstået«, må beskæftige os med dem. Vi bliver aldrig helt færdig med dem — og med digteren.

---

*Hvor kilden først er rensset, bliver strømmen ren af sig selv.*  
(Brainerd)



(D<sub>5</sub>)

## JEP KOK

*Jep Kok, der sad som fange* (021021)  
melld Omsk og Tomsk et stej,  
stak åv og drov mod hjemmen —  
det var da en stump vej!  
Og da det kund blyv trøvsomt  
og jenlet nok, tov Jep  
sin fikknyv op og skar sig  
en rigte knortle kjep.

No var han fri og lykle  
og gik og fløjl' og sang.  
Men gi jer tållet ædd'r e —  
e vej og vis' er lang!  
Ja, der var lavndt til Katryd ÷  
Og Kjestens hjart var ungt,  
så det kund somtid læj ham,  
e lyv var ålt for tungt.

Han gik og gik og kæmped'  
sig frem mod vejr og vind.  
Hans kjep var sledt et kåter,  
da satt e vinter ind!  
E møss ho gemt e nørre,  
og åll' e bær var ædt,  
og der såldt dryp o dryp fro  
e skygg åv hans kasket.

*Så lavndt fro hjemm! — Han sukked':  
Skal en da hielt forgo!  
Da såv han lyss et jenle  
pænt stej — og banked' o.  
En ung og nysle enke  
lot op og ludt ham ind.  
Hun sang og fæk ham haste  
fortumle i e sind.*

*Og da han var forkommen  
og trænd til søj' og plej',  
hun ga ham et glas vodka  
og før' ham til sit lej'.  
Han fældt i søvn og drømt sig  
højt o en gylden sky.  
Et par davs plej' — så var han  
omtrent så goej som ny.*

*Han hjalp hind fie somre —  
Men da e høest den feml'  
stov gull, sud han en åvten  
og var så svært beklemt.  
Og Sonja gik og sukked',  
men dækked' op til fest  
og ga ham så til åvsked  
sin åller villest hest.*

*Det kost' ham mænne tåre.  
Hans hjart var itt åv tin! —  
Men gudskelov! det leete,  
han ladt hind itt åljenn.  
Hvad han ho såej og plåntet  
med gløj satt haste knop —  
Men no gik det mod Katryd  
i trav og rask galop!*

*Nej pyt! — det gik mod Volga.  
Det var en vældig strøm!  
og op åv den kam Olga,  
der hastet tov e løem.  
Så vint' di o en færre —  
men det tov år og dav!  
Og da den kam, den sejled'  
dem til Det sorte hav.*

*Så kam di snart til tyrken,  
der spur, om han vild seel'  
sin kuen, for hun var nysle,  
og det fro hoej til heel!  
Og da hans pung var slunken,  
og der var lidt å æd',  
hun gik for tusind pjastre,  
hvor gallt hun hyl' og græd.*

*Så køvt han sig en turban,  
fæk skegg og bløv profet,  
Og det var en håndterring,  
der såldt ham temle leet,  
han mumled' bare novve,  
som ingen folk forstov.  
Det ga ham fem slavinde  
til simpelt husbehov.*

*Folk brang ham guld og smykke  
og dragte urren lig'!  
E blaj ho væend sig for ham,  
og han bløv hastet rig'.  
Han væend sit blik mod Mekka  
og fæk folk til å kneel,  
så han fæk snart åv Allah  
en ung og stærk kamel.*

*Da den en dav var pakke',  
og den ho fått et klap,  
en ung slavind' mått bøj' sig  
og la' sin ryg vær' trapp.  
Så sust' han åv og væll' hind,  
og da hun rot sin håend,  
var han omtrent forsvunden  
som i en sky åv såend.*

*Men hvad der kømme hastet  
til folk og ålt for leet,  
forsvinde leet egenn og  
gör ålt for mænne beet.  
Han fløj med guld og smykke  
hen øv'er ørk og stien —  
men fra Port Said han sleeft sig  
o bare, bløjend' bien.*

*Så løvved' han en tid lang  
så smot åv raps og rov,  
gik så i fremmed tjennest,  
hvor ton' og tugt var grov.  
Da sukked' han og savned'  
så tit sin Kjestens trøest,  
men han var melld di vild' no,  
hvor åll' e knyv' sad løest.*

*Han kund hå skrøvn til Kjesten —  
men hvad skuld han vel skryv'?  
Hun var trods ålt den jennest'  
for hven han itt vild lyv'.  
Men endle lå en damper  
fortøje i Oran —  
den tov ham med mod hjemmen  
som et forkommen skaen.*

*Og Kjesten bløv så lykkle,  
stilled strass til baj og vask,  
og ved sin plej' og pyslen  
fæk hun ham haste rask,  
i minder end en måned  
var han egenn sig sjel —  
en still og skikle boendmånd,  
der kun gör ret og skel.*

*E lyv kån gi voss skrammer,  
en ålde kån blyv kvit,  
men viss en itt sig naghén,  
så sier e folk dem itt.  
Og lad voss ålde snakk om  
e skrammer i vort sind,  
for vi er kun som avn', der  
må fløj' for vejr og vind.*

*Snart sad han som kjerkeældst' og  
var med i lov og ret,  
for o hans lyv kund ingen  
jo sætt den mindste plet.  
Men det er bedst, æ slutter.  
Det hiele kån vær' nok! —  
for det er kun en vis' om,  
en vis' kun om Jep Kok.*

Martin N. Hansen.

---

*Den som ikke bliver andre til glæde, bliver sig selv til byrde.*  
(M. Frommel)

# Brombær

Af Nic. C. Nielsen.

Både grøft og vold, der lejrede sig foran det levende hegn, som dannede baggrunden, var beklædte med et mylder af planter og vækster, thi det var ved midsommertid. De største bidrag til farverne i billedet gav regnfang og margueriter og den store lillafarvede knopurt. Men der var uenighed i lejren, thi det går med blomsterne som med menneskene; de kan ikke forliges. Hun havde ret, hin schwäbiske evadatter, der belærte præsten. Han formanede den skarptungede kvinde til at leve i enighed og fordragelighed med sin mand og sine naboersker, og han gav sin formaning eftertryk ved at henvise til blomsterne i haven og på marken, der stod så fredeligt side om side og undte hinanden både lys og luft og læ og skønhed; de kivedes aldrig! »Nej!« — sagde den slagfærdige kvinde — »thi de kan ikke! Men dersom de kunne, da gjorde de det til visse også!« Men deri tog hun dog fejl, at blomsterne ikke kunne strides. Om dagen kan de rigtignok ikke, da er de stumme og må nøjes med vindens uforståelige hvirken i deres blade. Men om aftenen i måneskin, da løses deres tunge, da kan de. Og en sådan stille aften var det, og derfor begyndte nu passieren langs grøfteranden, og desværre gik det her som hos menneskene: enhver ville herske og regere og hæve sig og sit eget på de andres bekostning. — —

»Hør du blåklukke! Vil du ikke snart fortrække?« sagde den brutale regnfang til den lille campanula, der stod og rystede på hele legemet, som vovede den næppe at hævde

sin tilværelse. — »Vi, den rige familie regnfang agter at udvide vore besiddelser!« (Ak, de brovtende guldknoppede buske bedækkede allerede volden i en lang udstrækning. Der var en hel skov!)

»Men vi står dog her på vor egen grund!« vovede den lille klokke at bemærke lavmælt og spagfærdigt. — »I umindelige tider har vore fædre boet her. Mangt et fattigt barn har glædet sig ved os, mangan flittig bi har været til herberge i vort lille klokkerum og er draget bort igen med tak for god beværtning.« —

»Hvad rager det os?« — svarede den hovne rigmand. — »Kun ingen sentimentalitet! Her kommer det an på evne og formue.« — Dermed slog den med et smæld to af de gyldne knopper sammen, som når en brovtende storbonde slår på sin fyldte lomme og siger: »Her er det, som det kommer an på, og det har jeg!« —

»Ja«, — vedblev regnfangen — »vi har købt alle de andre sultenborgere ud: Margueriter, kamiller, nyse-rølliker, alle dine lige, og derfor er der heller ingen plads mere for dig her! Du kan flytte ud på heden og over i sandet, dér er plads nok endnu, og dér er jorden også god nok til dig. Vi kan for resten betale dig din sultelod« — vedblev den, og dermed daskede den alter to gyldne knopper mod hinanden, så de faldt af, som var det dem, der skulle udgøre vederlaget.

I nærheden stod der en statelig krontidsel, halvanden meter høj, under den lillafarvede krone omgaves den hvælvede bryst af en pigget brynje, som Goliaths krop omsluttedes af hans skælpanser. Tidselen tog nu således til orde:

»Jeg er en skotsk ridder af gammel adelig slægt. Mine fædres bedrifter har Sir Walter Scott forherliget. Nemo me impune laeserit!\*) er mit valgsprog. Jeg er lige så tapper som kong Hugo af Skotland, der året 940 sejrede over den

---

\*) Ustraffet skal ingen fornærme mig.



angelsaksiske kong Athelstane og optog mit billede som mærke i sit skjold. Og derfor kom kun hen til mig, du lille blåklokke og du rødgyldne lothus (kællingtand) med, vel-lugtende thymian og pyntelige snerle! Jeg skal beskytte Eder alle mod den brovtende pengesæk derhenne!« — Dermed gjorde den harniskklædte herre en bevægelse henimod regnfang-skoven, som ville han spidde hver eneste af dem på sin lanse.

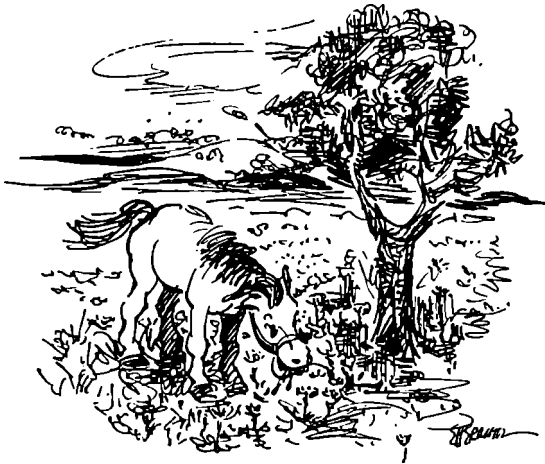
Den pyntelige men snerpede snerle brød sig dog ikke om tidselens beskyttelse. Den mælede:

»Jeg står under højere beskyttelse, min gjæve ridder! De mægtige feer er mine venner og velyndere. Ved deres sommernats fester drikke de vin af mit blomsterbæger. De fem røde striber i min kalk er minder om vinen, der har sat sig fast i rillerne. For resten kan jeg også beskærme mig selv. Når nogen angriber mig, spænder jeg med mine garn ben for hans fod, og bringer ham til fald!« —

Således gjorde enhver sig vigtig og roste sig selv og sit eget. Kun brombærbusken taug stille. Den strakte sine ranker ud, som ville den også gerne beskærme nogen. Men ingen tog notits af den. Og en vikke, der hældede sig op til den stolte tidsel og følte sig tryk under den pansrede mands beskærmelse, sagde skarpt og hårdt:

»Gør dig ingen umage, brombærbusk! Der er ingen, der søger din bevågenhed. Du véd jo nok, at du er forbandet, siden du var med til at hudstryge herren!«

Brombærbusken sukkede og taug, thi beskyldningen var desværre sand. Med dens ranker havde stridsmændene i Pilatus' gård pisket herren; på de grønne blade sad endnu de brune pletter som minde om hans blod. Men den angergivne brombærranke sukkede: »Det har jeg begrædt i mange hundrede år. Herre, har jeg været med til at berede dig smerte, så lad mig til oprejsning få lov til at gøre godt mod dine børn!« —



*Regnfangens frø er godt for hestemund*

Og denne bøn blev hørt af ham, der altid hører de ydmyges og angergivnes bøn. Thi den næste dag kom bonden og pløjede ageren, der stødte op til volden, til brakmark. Da han gjorde mellemmadspause, lagde han sig ned bag diget og spiste sit smørrebrød. Men hestene spændtes fra plogen og græssede langs med grøfttekanten. Da kom de i nærheden af regnfang-skoven, og nu begyndte de at gøre sig til gode. Thi hvad godter er for drengen og pandekage for hunden og fløde for katten, det er regnfangens frø for hestemund. Snart var de gyldne knopper alle forsvundne, og med forplantningen var det forbi for dette år. Derefter kom æselet fra herregården med mælkespandsåget. Endnu var der ingen mælk i spandene, thi malkningen forestod først, derfor kunne langøre tillade sig en afstikker over til den stolte tidsel, der stod ved vejen, og med et yah! yah! fortærede den »den purpurkronte top« og gjorde en ende på den skotske ridders tilværelse. Og inden bonden spændte sine heste for plogen igen, faldt hans øje på den pyntede

snerle, og blikket, hvormed han så på den, var lige så mørkt som det, med hvilket Jehu så på den sminkede Jesabel, der koketterede med ham fra vinduet. Og det gik snerlen lige så dårligt som hin frække bolerske, thi bonden rykkede den op med rod og kastede den foragteligt bort, idet han sagde: »Er du der igen, du besværlige ukrudt? Med rette kalder man dig djævletarm! Thi du er lige så sejglivet og så ondskabsfuld, som den du har navn efter.«

Men imens skinnede solen ned på brombærrankerne og lokkede frem først de uanselige hvide blomster, så små grønne, brune og til sidst store sorte glinsende bær. Og på en hed dag i den sildige høst kom en træt, støvet og vansmægtende vandringsmand hen ad vejen. Han blev helt oplivet, da han så' de store saftige bær, og han læskede sin tørst på dem og roste dem og sagde, at aldrig havde noget smagt ham så godt som denne landevejens hidindtil af ham oversete frugt. Og efter ham kom børn fra byen med kurve og fyldte dem med bærrerne, og glædede sig til grøden, som deres moder kunne lave af dem. Og senere hen på efteråret, på den tid, da kreaturerne går løse, og de stakkels vogterdrengene må gå ude, hvad enten det er regn eller solskin, storm eller stille, hvorfor man også hos os i Slesvig synger:

Det regner og det suser,  
det ser så gråt i sky,  
Gud nåde den arme hededreng,  
han er så langt fra by!

ja, da fornøjede drengene sig med at plukke bærrerne, der nu var sødest. —

Men digteren, der iagtlog alt dette, sluttede med følgende panegyrik:

Velsignede bær! Du de fattiges glæde! De kunne ikke købe sig dyre jordbær hos gartneren. De har ingen frugthave med æbler og pærer, kirsebær og blommer, ferskner og

abrikoser. Men i den store park, som vor herre har skabt for alle, og som hedder naturen, hvor skoven er bosquet, den alfare vej gangen, hvor klippen er monument og floden den blanke grøft, dér er brombærret frugten, der er for alle. Man siger »godtkøbs som brombær« og vil dermed sige noget nedsættende om dig, mens det just er din billighed, der er din ros og ære!

(b)

## Jul i e lild kla's

Af Inge Margrethe (4)

*De va op emo jul i den gammel skoel.  
E bø'en di lyttet, lav e lærind fotold  
om e jul, som skuld kom'm,  
om e ti, som va om'm,  
om di stoe daw,  
lav e stjæ'en gik frem â e himmelbou.*

*Hon fotold så kø'ent om e engles bøj,  
te i Bethlehem by et ba'en va føj,  
o te di soj, te den storige gløj  
va fo e hele folk â old dws vej'j.*

*Pe Kressen han satt o haj et så skidt  
de haj han vest enle temle tidt,  
fo de var så møje, han gjæn vild ve'e  
o somtinds så svaet o få spue om me'e.*

*Men no mått han spøe, han kund it ti stell  
(han haj et jo me bore og slå og drell,  
»o hon vesst et jo oldt, de va nok te o slarre!):  
»Sej mæ, e de o fo dem, de e sondt e lild arre?«*

*E lærind hon nekket o kegh så mildt  
te Pe Kressen som oldti slåsse så vildt,  
Så soj hon, de ke'nd bore sandhe o slarre :  
»Pe Kressen, de e jo un fo vos, de e arret!«*

# Indbudt til kejserens fødselsdag

Af Th. Kaufmann

Kresten Rasmussen fødtes på et lille landbosted i det år 1848, mens kurhessiske og mcklenborgske tropper var indkvarterede i det lille hjem, hvor de skaltede og valtede som var de herre i huset. Da moderen, Trine, var kommen over senge, havde hun i det lille sovekammer selskab af en gammel major, hvem hun ved hjælp af tallene på bornholmerens skive lærte at tælle til tolv på dansk.

Kresten var den næstældste i søskendeflokken og voksede op til en sund, rødmosset og kraftlig dreng. Den dag han blev konfirmeret lød kanonerne drøn ud over Sundeved, så de blyndfattede ruder i den gamle kirke klirrede. Kirkegængerne så alvorlige ud, og kvinderne foldede deres hænder og bad en stille bøn til Gud om at skærme deres hjem og styrke deres mænd og sønner, som ved Dybbøl kæmpede mod en overtallig fjende.

Men da wienerfredens betingelser blev kendt, og da særlig dens paragraf om option for Danmark, var Jes og Trine i skovbakkerne enige om, at ingen af deres drenge skulle bære den tyske »pikkelhat«. Kresten som den ældste opterede inden fristens udløb, og han lå som dragon i Odense i 1870 mens Frankrig og Tyskland lå i krig med hinanden. Krestens ønske om at ride over Kongeåen ind i Sønderjylland for at jage tyskerne derhen hvor peberet gror, gik ikke i opfyldelse. Ja, da han var færdig med sin tjeneste nægtede tyskerne ham endog lov til at vende hjem til Sundeved. Da der ingen arbejde var at få, og Kresten ikke vidste sine levende råd, sad han en månedstid og spillede kort i en kro i Kolding, indtil Trine tog affære og sendte Jes over den ny grænse, for i nattens mulm og mørke at hente Kresten hjem til Skovbakkerne, hvor Trine mente ham godt forvaret for tyskerne. Det var en ond tid, da landets unge karle måtte lege skjul i deres hjemstavn, for at den tyske gendarm ikke skulle opdage dem i deres skjul og transportere dem over grænsen, ofte efter et par dages ophold i herredets arrest.

Aabenraa-konventionen af 1872 gjorde dog endelig en ende på denne utålelige tilstand, og tusinder af sønderjyder fik lov at vende tilbage til deres hjemstavn, hvor de kunne overtage fædrenehjemmet eller bosætte sig andetsteds, forudsat at de forholdt sig rolige, og ikke udæskede de nye herrer ved deres optræden. Der behøvedes kun såre lidt, førend gendarmen mødte op med en udvisningsordre og besked om, inden tre døgn at forlade hjemmet, hustru og børn.

Med dette damoklessværd hængende over hovedet fristede de såkaldte optanter en lidet misundelsesværdig lod, og til denne store klasse af sønderjyder hørte nu også Kresten Rasmussen. Årene gik, og somme tider hændte det, at Kresten i et muntert lag, ved et bryllup eller anden lejlighed, slog sig løs og af hjertens lyst sang de kære, gamle danske sange. Dette ansås fra myndighedernes side for forbrydelse imod den lovlige orden, og nær op ad et anslag imod statens sikkerhed. Thi somme tider dæmrede der hos en eller anden af det tyske kejserriges støtter en anelse om, at den kolos af et herrevælde hvilede på lerbødder.

En og anden forsøgte at tude med de ulve, han var iblandt, og somme tider lykkedes det også nogle ved gode hjemmetyske naboers bistand at erhverve sig tysk statsborgerret, og dermed fjernelse af den udvisningstrussel, der stadig hang over hovedet på dem.

I begyndelsen af halvfemserne blæste der en noget mildere luft fra syden, mange benyttede sig af tiden og indgav ansøgning til de tyske myndigheder om det man kaldte for naturalisation. Også Kresten indgav efter længere overvejelser en sådan ansøgning og ventede nu spændt på afgørelsen.

Så var det en smuk vinterdag i januar måned at Kresten stod uden for stalddøren og kiggede ned ad vejen, der slyngede sig op gennem skovbakkerne. Han syntes at øjne noget skinnende blankt, som nærmede sig; og ganske rigtigt, det var den ny gendarm som var i anmarch i al sin pomp og pragt. Hjertet begyndte at slå lidt raskere i Krestens bryst. Skulle gendarmen monstro have ærinde til hans gård? Han ransagede sin hukommelse, men kunne ikke mindes at have overværet nogen festlighed i den senere tid. Thi der var en skrøbelighed Kresten led af, når han havde fået lidt rigeligt med kaffepunche, så lod han sin smukke sangstemme lyde, og så blev der sædvanlig liv og munterhed i selskabet, og de gamle danske sange tonede frit og festligt.

Krestens bange anelser slog til, gendarmen stilede lige mod

hans gård, og nået hen til Kresten tog ordenshåndhæveren sin lommebog frem og bladede i den. »Sie sind Kresten Rasmussen?» begyndte gendarmen, idet han lagde stærk betoning på anden stavelse i efternavnet.

»Jawoll!» var Krestens svar.

»Ich habe eine Einladung«, vedblev gendarmen.

Nu sank Krestens hjerte omtrent helt ned i bukserne. »Einladung«, det lød betænkeligt af stævning og retssag. Så blev der nok ikke noget af naturalisationen. Men efterhånden som gendarmen pratede løs på sit tysk, gik det op for Kresten, at gendarmen skulle invitere ham til kejserens fødselsdag, som skulle fejres i en kro i nabosognet den 27. om eftermiddagen.

Kresten begyndte spagfærdigt at fremkomme med udflugter. Han forstod ikke tysk og kunne ikke følge talerne, o.s.v. Men gendarmen fejede udflugterne til side, og for Kresten begyndte det at gå op, at denne indbydelse til Wilhelms fødselsdag stod i forbindelse med hans ansøgning om tysk undersåtsforhold. Han lovede at indfinde sig til nævnte tid og på rette sted.

Krestens kone, Trine, satte betænkelige miner op, da han satte hende ind i sagen, men hun støttede Kresten i hans beslutning om at deltage i festen. »Men det var da godt, at du ikke fik besked om at tage mig med«, tilføjede hun.

Kresten brummede: »Ja, du kan sagtens snakke!«

Nå, Kresten fik opspurgt, at der var et par hjemmetyskere nede i landsbyen, som skulle med til festen, af hvilke den ene var kommuneforstanderen, og da dagen kom kørte han i stiveste puds med de to over til nabosognet. Den ene var forresten en god bekendt af Kresten, og de havde flere gange været til marked sammen og fejret markedsdagen i god fordragelighed og højt humør.

Kort efter ankomsten til festsalen gik man til bords. Damerne var absolut i mindretal og indskrænkede sig nærmest til amtsforstanderens frue, nogle lærerkoner og andre honoratiories.

Kresten kom til at sidde ved sin byfælle, og sammen opfriskede de fælles minder fra markeds- og købstadsture. Af talerne forstod Kresten intet, hans bordfælle næppe heller, men da begge havde nydt nogle glas til »middagen«, steg humøret adskillige grader. Efter middagen tog de to plads i kroens skænkestue, hvor der snart flokkedes et selskab om deres bord af herrer, som ikke ønskede at deltage i dansen. Der var iøvrigt ingen mangel på kavallerer i salen.

Det viste sig, at der var adskillige, der ligesom Kresten Ras-



*Jeg har en indbydelse til Dem, søgde gendarmen.*

mussen havde fået indbydelse til festen og af samme årsag. Efterhånden som man havde fået flere »små sorte« svandt den tvungne stemning, og Kresten foreslog en sang. Han stemte straks op med sin ungdoms yndlingsvisen »Afsted fra Hjemmet, beklemt jeg iler«, og hele selskabet om bordet stemte i med. Særlig da man kom til verset »Vi er kun faa, men det er det samme, vi er en Gren af den danske Stamme«, tonede sangen kraftigt, og de enkelte hjemmetyskere, som deltog i laget, sang med.

En af Krestens venner fra markedsrejser, en hjemmetysker, kom til stede og gjorde opmærksom på, at sangen næppe egnede sig til denne lejlighed, men blev kraftigt imødegået med bemærkning om, at det var en køn uskyldig sang, hvorefter han gav sig tilfreds, satte sig og deltog i laget.

Munterheden deltog, både ved det bord Kresten sad ved, som ved andre, og ud på aftenen kunne man høre tonerne fra skæn-



kestuen af: »Vi vil hjem igen til Danmark, til det rød' og hvide flag«. Men på det tidspunkt havde amtsforstanderen og de fleste honoratiores begivet sig på hjemvejen.

I sandhedens interesse må oplyses, at den påfølgende dag havde Kresten og adskillige andre af festdeltagerne slemme tømmermænd. Kresten fortrød bitterlig, at han i harme over sin ydmygelse, at måtte deltage i kejserfødselsdagen, havde ladet sig forlede til at drikke over måde, og Trine foreholdt ham, at nu havde han forspildt enhver chance for at komme ud af den vanskelige stilling som optant. Ja, hun gik så vidt, at hun spæede, at han ville blive udvist, og nu måtte de forlade hans slægts hjem.

Kresten indrømmede sin forseelse, men nu var det for sent at love bod og bedring.

Oppe på gården i bakkerne gik man og ventede hver dag på udvisningsordren.

Den udeblev.

Et par måneder senere modtog Kresten bevilling på sin ansøgning til de høje myndigheder. Han var nu tysk statsborger og fri mand i sin hjemstavn. Dette var en glædelig overraskelse. Også alle øvrige ansøgninger var bevilget på enkelte undtagelser nær.

Men Kresten modtog ikke siden hen indbydelse til landsherrens fødselsdag. Eksperimentet havde været en fiasko. Unægtelig.

Og det skal siges til Kresten Rasmussens ros, at han siden trofast mødte op ved valgene og afgav sin stemme på den danske kandidat.

---

*Når retten ikke sejrede i 1864, skyldtes det, at de store magter ikke anerkendte den. Den »ret«, de store ville anerkende, var helstaten (Rusland) eller Slesvigs deling (England), begge afvist af Danmark, som krævede Ejder-grænsen, hvilket ikke var ret efter det vi selv kaldte retsprincippet.*

(Carl Roos)

*Religionen var grundlaget for jødernes liv. Livet var religion og religionen var liv.*

(Stafford Cripps)



(sket o)

## E prins

Af Inge Margrethe.

Æ va en stoe pigh de gang. Æ hæ væt en 6 åe, fo æ kund løs sjel. De ve'e æ helt nøj. Fo æ ken'd en histori om en prins o en prinsess o hvondt de gik dem. O ven æ spue min mo'e om en histori, så fotold hon oldti danmarkshistori, o min fa'e løst nove u'e fra e he'e, så hva æ vesst om heks o trold o prinse o prinsesse, de haj æ løst sjel.

De va en grimme troldka'el, de haj fotrollet en ung prins, så han bløv te en hop-pajd. De va jo en temm'le sto'e fo'andring fo ham, o han va så kjøv, så kjøv.

Hvondt de no gik te, kan æ it regte hovs me'e, men de va en prinsess, som dave de hele op, o som sin fik o ve'e ve en goj fe, hvondt han kund blyv sovandle te minnesk egjen. Ven den fotrolde prins fik et kys av en regte prinsess, så vild e hop-pajd strass blyv te en prins egjen. E prinsess ga sin e hop-pajd et orndle muttes, o me de samm stoj de en prins i silke o samtes o knyplingskrav e fo hind. — De bløv sin gyut o bløv kong o dronning o fik manne små prinse o prinsesse.

U'e i vo kalgå haj vi de gang en storige tyk brun-grønle hop-

pajd me manne ode. Den boj nend i e kloak o kom op egemmel et gaf i e lugh. Den va lisom e ledt slime o den haj sva'et ve å gå, men o e lyv va den så fin lysgul o dens øjn va så blank o kø'en. Den kegh så vest o jen, o de va lisom den vild sej nove o som om den kund fostå va end soj. — Nej, den va bestemt it som de ande hop-pajde nend o emo'es. De haj æ læng tot. Men no begynt æ o tænk o, om den skuld væ en fotrolle prins. O jo mc'e æ tænt, des me'e sekke bløv æ. — De va bare nov fejt nove me de jw muttes den skuld ha! Men de va jo o fo galt, ven e prins skuld sedt i e kloak o væ hop-pajd e rest a sit løvne, fo de æ it vild kys's en! De kund æ eligodt it næn'n. Så en dav lov æ va sjel hjem o e hop-pajd satt ve epump o lisom vindt o nove, tav æ en op i e hand. Den va e ledt kold, men slet it bang, den satt bare o kegh o mæ me sin sto'e øjn. Æ så fo mæ en fine prins i silke og samtes o knyplingskrav. Han tov mæ ve e hand o vi gik hjem te hans slot. —

Nej, no skuld de væ'e! Æ lodt e øjn. O så kysse æ e hop-pajd! — Æ åfent e øjn, fo o se min prins. — Men de satt e hopp-pajd bare o kegh li så tolle o mæ me sin stoe øjn o old sin ode. Æ satt en nend i e græjs egjen o tænt, te de kund væ'e, de hele gik bwe, ven æ føst va konfemee. Men de va jo bare e ledt læng fo e prins o væ hop-pajd i 8 å'e enå!

— Te de skuld væ en prinsess, de skuld kyss en, kom æ føst i tænken å manne å'e ette!

---

Menneskets eneste fare, der til gengæld har været en dødelig fare, har ligget i det selv.

(Arnold J. Toynbee)

(u)

## Han så til

Af Nic. C. Nielsen. (F)

»Venit vir vehiculo vectus. Et quidem erat vino gravis. Quum autem non potuit cursum tenere, cecidit plaustrum in fossam.« — sådan gik det videre i stymperagtig drengelatin, af og til afbrudt af spørgsmål efter en manglende glose eller af rettelser fra præstens side, når de grammatikalske bommerter blev alt for drøje. —

Men hvor befinder vi os? I Sommersted præstegård i begyndelsen af det attende århundrede. Der sad præsten Peder Wøldike om aftenen sammen med sine »kanutter«, som drengene kaldtes i landsbyen. Præsten holdt nemlig, hvad vi nu til dags ville kalde en kostskole; han underviste og havde på kost i sit hus unge mennesker, der forberedtes til universitetet. Og når han nu ikke havde været hjemme hele dagen, måtte eleverne om aftenen på latin gøre rede for dagens oplevelser og begivenheder. Dette skulle øve dem i latinen. Og nu var altså en af dem oppe og radbrækkede de fornævnte latinske sætninger, som på dansk ville have lydt således: »Der kom en mand kørende, og han var fuld. Da han ikke kunne holde retningen, gled den svært belæssede vogn ned i grøften.« Thi sådan havde det været. Ved middagstid var skaren stormet ud i gården, thi 13-års drenge og 17-årige ynglinge har det tilfælles, at de, øre i hovedet af latinske genus-regler og scandering af horatsiske strofer, længes fra den kvalme skolestueluft ud i det fri. Og i dag havde præsten, der vidste, at han ville være borte den hele dag, for at tiden ikke skulle tilbringes med bare løjer,

givet dem nogle særdeles vanskelige opgaver til selvbeskæftigelse. Og da de nu ved middagstid var blevne fri og sværmede omkring i gården og på gaden, var de blevne vidne til følgende optrin. En drukken bonde kom kørende fra Tovskov Mølle med et svingende fuldt læs Møllæsække. Da han kom den højre grøfterand for nær, gik vognens to bageste hjul ned i grøften, og hvor ubarmhertig den drukne mand end piskede på hestene, formåede de stakkels øg dog ikke at trække vognen op igen. Kristian Outzen, den stærkeste af eleverne, ridefogdens søn fra Roost, sprang nu til. Han trak den fulde kusk ned af sædet og fik ham bragt ind i laden. Dernæst smed han sin trøje og kastede halvdelen af de svære sække af vognen. Så tog han tømmen i hånden og lod hestene trække til og bringe vognen på køl igen. Medens den drukne mand sov sin rus ud i laden, blev hestene spændt fra og fodrede i stalden, og sækkene læssedes på igen. Det var Kristian, der var sjælen i det hele. Til bogen var han ikke ferm, men det var ham en lyst at bruge sine kraftige lemmer i al slags legemsøvelse. Han sad helst ovre i karlekamret hos den gamle Anders og fortalte ham om helten fra hans hjems naboby, bonden Laurits Gaarde fra Rurup, der for et halvt hundrede år siden havde gjort polakkerne, der da hærgede landet, så megen afbræk.

»Tænk dig«, sagde Kristian, »da de endelig fangede ham og førte ham bunden med sig, slap han fra dem i Rødekro. Et øjeblik, da de ikke vogtede på ham, bed han remmene, han var bunden med, over. Så skjulte han sig under broen ved Rødekro; dér sad han under broen i vandet indtil hal- sen i flere timer.«

»Det er nu løgn!« sagde Anders tørt. »Jeg kender nok Rødå og broen, der fører over den. Vi passerede den i fjor, da vi var til marked i Kliplev med den røde hoppe. Der var



*Kristian Outzen bar ham ind i laden.*

såmænd ikke mere vand i åen, end at et bitte barn kunne vade igennem den.«

»Da har han skjult sig under broen,« vedblev Kristian ivrig, »thi hans egen sønnesøn har fortalt mig det på klapjagten i efteråret.«

Anders fortalte til gengæld Kristian om den snilde Laust Nielsen fra Sommersted, der forfulgtes af de kejserlige og sprang over brønden på kirkegården, medens hans forfølger faldt ned i den. Og sådan slap han fra dem.

Men inde i præstegården var Kristians opmærksomhed størst, når præsten fortalte om sin formand i embedet, præsten Niels Kusk, finere: Nikolaus Heniochus, sønnen af hertug Hans's kusk, der altid bar en sabel på legemet, selv i kirken under præstekjolen.

Dette nu i dag med møllevognen havde »ridefogden« dog gjort godt. (I paranthes sagt: præsten, der gerne spøjte, plejede at kalde Kristian »ridefogden«. Kristians fader var hans ven.) Og, som sagt, Kristians snarrådighed med hensyn til den væltede møllevogn syntes præsten godt om. Han tilgav ham derfor den syndflod af fejl, der havde oversvømmet den latinske stil fra i går. »Men har Kristian da gjort

det hele alene?» spurgte præsten. Han havde i sin ungdom selv været en stærk mand og glædede sig derfor ved ynglingens friske kræfter. »Har i andre ikke hjulpet ham?»

»Jo,« sagde de to 10-årige Wøldiker Georg og Markus i munden på hinanden. »Vi har grebet i hjulfølgene og hjulpet vognen på gled igen, da hestene trak til.«

»Det var da noget,« sagde faderen. »Og i andre da?»

»Jeg har i foranledning af mandens drukkenskab skrevet en ode til ædruelighedens pris!« sagde den syttenårige Peder Wøldike vigtigt. Han var præstens næstældste søn og holdets gode hoved.

»Uha,« sagde præsten. »Den må vi da høre!»

Men digteren mente, der måtte files endnu lidt mere på versene, inden de kunne låle at komme frem for så kritiske øren.

»Og du da, Peder, hvad har du gjort?« sagde præsten og henvendte sig til kapellanens søn fra Hygum, Peder Hygum, som kammeraterne kaldte ham, en lille spinkel fyr, skønt han også talte de sytten år.

»Han har set til!« sagde en dyb stemme fra baggrunden. Det var præstens ældste søn, studenten, der var hjemme på besøg, en stiv dogmatiker og et forstandsmenneske, der havde et lille horn i siden på den mere blødsindede Peder Hygum, der syntes ham sværmerisk anlagt.

»Ja«, drillede den kraftige Georg, »Peder er bange for hestene! Og da han ville løfte en af sækkene, måtte han smide den igen. Men han blev hvid som en møller!«

De andre lo.

»Ti stille!« sagde odedigteren nu. »Peder har af os alle måske gjort det bedste; thi da jeg gik i haven og scanderede min ode, hørte jeg gennem lademurens lufthuller, hvorledes han ømt og hjerteligt formanede bonden, der nu var bleven ædru, inden han rejste, at han skulle tage sig i agt og aldrig mere drikke sig fuld, han syndede dermed mod Gud og be-

drøvede den kære herre Jesus og udsatte sig selv for evig fordærvelse!»

»Det vil nok hjælpe meget,« spottede den uforsonlige student. »I Stepping kro har manden nok allerede glemt formaningen.«

»Fy, skam dig, Andreas,« sagde hans fader. »Vil du være præst? Her er I en halv snes tilkommende præster, og kun en af eder har gjort, hvad jeg ville have gjort, om jeg havde været hjemme, og hvad enhver ærlig kristen burde gøre, nemlig bede manden sørge bedre for sin sjæl. Den eneste af eder, der er rigtigt præste-emne, er Peder. — Ja, min søn, du har handlet rigtigt,« sagde han og vendte sig venlig til den side, hvor Peder sad.

Men hvor var han? Han havde listet sig bort, blussende rød i hovedet, og han lå nu oppe på sit kammer og græd og bad, at Herren dog ville hjælpe ham, at han måtte blive en mand. Han kunne ikke hjælpe sine medmennesker som Kristian og ikke digte oder som Peder, han duede til ingen ting! —

Og den, der altid hører de ydmyges bønner, har hjulpet ham.

Den begavede Peder Wøldike blev sin faders eftermand og fortsatte hans undervisning og forberedte så mange ynglinge til universitetet, at han somme tider havde lige så mange elever i sit hus, som »en publique latinskole har disciple«, siger Rhode.

Og »Ridefogden«, den stærke Kristian, nåede dog at blive præst, nemlig i Toftlund, og han prædikede i den kirke, fra hvis glamhuller hans barndoms helt havde nedlagt den røveriske polak, der bredte sine tyvekoster ud på en ligsten på kirkegården neden under, og præsten, der vedblev at ynde de krigerske billeder, undlod ikke i sine prædikener at gøre anvendelse af denne sin barndoms helts bedrift.

Men den af de tre, der kom længst frem, blev dog Peder



Hygum. Han blev biskop i Aarhus, og det var hans tapperhed, der bragte ham derhen, thi så modigt angreb han de Hygumbønders synder, at de klagede over ham til biskoppen. Og derved blev kongen opmærksom på ham og forfremmede ham til biskop i Aarhus. Det er ham, der har digtet eller fordansket den dejlige salme, der endnu er på alle troende dansktalendes læber, salmen, i hvilken den troende sjæl så uforligneligt inderligt og ydmygt udtrykker sin længsel efter at komme Herren nærmere. Læseren kender den nok. Hvor ofte har han ikke sunget: »Jesus, din søde forening at smage«.

Denne salme har vi af ham, der kun så til.

---

*Vad du ej klart kan säga, ved du ej;  
med tanken ordet föds så mandens läppar:  
det dunkelt sagda er det dunkelt tängla.*

(Esaias Tegnér)

*I krigstid er sandheden saa kostbar, at den altid burde vogtes af en livvagter af løgne.*

(Winston Churchill).

*Marie Antoinette oplever atter det evige og altid tilbagevendende skuespil, at politikerne altid bliver fejge, saa snart de føler, at vinden vender sig.*

(Stefan Zweig).

F. Graw

## (N) En landsbytragedie

Af August F. Schmidt. †

I aarene 1855—1864 var den senere saa kendte historiske forfatter H. F. Ewald bosat paa den smukt beliggende ejendom *Bredeløkke* sydligst i *Rødning* sogn. Han ernærede sig da som landmaaler og kom derfor tit ud blandt folk i en større omegn af *Rødning*—*Gram*. Det er dog i hans forfatterskab yderst sjældent, man træffer paa motiver, der til forudsætning har folkeliv, tildragelser, sagn o. s. v. fra hin nordslesvigske egn, hvor Ewald skrev sine første bøger.

Et enkelt af hans mindre arbejder véd man imidlertid er udarbejdet paa grundlag af en begivenhed, der fandt sted ved højsommertide 1860 nær *Gramby*. Det er historien: »*En landsbytragedie*«, der findes udgivet i H. F. Ewalds bog: »*Fortællinger*« (1884). Heri berettes om et kærestepar, der ikke maatte faa hinanden, hvorfor de søgte døden sammen i en mergelgrav syd for *Gramby*. Ewald har naturligvis hørt om den gruelige hændelse og vel sagtens ogsaa set den paa nærmeste hold, hvorfor det er forstaaeligt, at han senere følte trang til at skrive sig fri af begivenheden, hvilket saa skete i den ovennævnte novelle: »*En landsbytragedie*«.

Igennem et par slægtled blev kæresteparrets selvmord husket i egnen, og saa sent som i 1921 kunne den da højtbedagede fhv. købmand Hans Bennetzen, Sorø (der var fra *Gram*), fortælle om tragedien og nedskrive lærerige oplysninger om den. Hans Bennetzens optegnelser findes i Dansk Folkemindesamling paa Det kongelige Bibliotek (København), og paa grundlag af disse er nedenstaaende fremstilling udarbejdet.

Det skal straks nævnes, at folk i gamle dage undertiden mente at kunne se *forvarsel* for en eller anden usædvanlig tildragelse. Dette var ogsaa tilfældet med kæresteparrets drukning 1860.

Den 18-aarige Jakob Enemark (født 1842 i *Tiset*) var 1859—60 kusk hos lægen, fysikus Martin Reimers i *Gram*. I julen 1859

var Jakob gaaet fra lægen for at besøge sin broder Peter Enemark, der tjente som avlskarl i præstegaarden i Gramby. De to brødre besluttede da at følges ad hjem til deres forældre i Tiset. Jakob gik langsomt i forvejen, da broderen skulle have ordnet lidt ved sin paaklædning. Han gik ned igennem Præstegaardsgyden og ud til Ribe Landevej, hvor han ville afvente broderen. Medens han stod der, havde han et mærkeligt syn. Han saa en stor mængde mennesker, baade mænd, kvinder og børn, komme gaaende ad landevejen fra kirken, derefter en vogn, som han tydeligt kunne kende var lægens køretøj, han kunne ogsaa kende hestene. I vognen sad fysikus Reimers og en herre, som han syntes var godsinspektøren. Derimod kunde han ikke kende kusken. Efter denne vogn kom et andet køretøj, hvorpaa var en genstand, der nærmest lignede et kæmpeskab. Efter denne vogn kom igen en stor skare folk.

Synet blev af Jakob Enemark — saavel som af alle andre — tolket som et varsel for en kommende begivenhed. Og denne lod ikke vente ret længe paa sig.

Omkring ved Sankt Hansdag 1860 blev det en aften fortalt, at et kærestepar havde druknet sig i en mergelgrav i nærheden af kirken. De to mennesker havde opholdt sig flere timer om eftermiddagen paa kirkegaarden. Graveren havde fundet deres adfærd noget underlig. Da de var gaaet, havde han set dem vandre op over marken til et sted, hvor tre gaardes jorder stødte sammen, Gramgaards, præstens og Hans Bennetzens faders mark. I alle hjørner var der store mergelgrave.

Henimod aften kom pigens plejebroder, de var blevet urolige hjemme over hendes lange udebliven, hun havde sagt, hun kun skulde et ærinde til Gram. Broderens vej førte ham over kirkegaarden, hvor han spurgte graveren, om han ikke havde set hans søster. Da han fik graverens meddelelse, følte han sig straks overbevist om, at der var sket noget, da søsteren i den sidste tid havde været noget sær, vel paa grund af, at hendes plejeforældre stadig foreholdt hende, at hun skulde hæve sin forlovelse. Pigen, der hed Trine og kun var 18 aar, fik den bedste omtale, medens karlen, som hun havde bundet sin skæbne til — hans navn var Johan — karakteriseredes som et i høj grad udsvævende menneske. Han havde en kæreste i hver by og var fader til et barn.

Da Johan heller ikke var kommet hjem, var man straks klar over, at parret var druknet. Som en løbeild spredtes rygten fra



*Han havde et mærkeligt syn.*

hus til hus, og inden der var gaaet en time, var alle fra Gram og Gramby samt en del fra Tiset samlede ved mergelgravene. Efter at der var hentet en baad samt de største brandhager, der kunne findes, begyndte eftersøgningen, og omtrent kl. 11 om aftenen blev ligene fundet. De blev lagt op i baaden, og hele skaren gik langsomt hjem ad vejen fra kirken til Gramby. Med doktors vogn og køretøjet med baaden og ligene midt i folkeskaren — ganske som Jakob Enemark havde set det hele i forvarstet. Han var selv kusk, og de to herrer sad i agestolen bagved.

Men endnu mere kunne Hans Bennetzen, Sorø, i 1921 fortælle om den gamle tragedie: Pinsedags aften 1861 var han sammen med sin moder gaaet ind paa kirkegaarden for at pynte slægtens grave. Just da de var færdige hermed, kom der en meget ejendommelig mandsskikkelse ind ad kirkegaardslaagen og lige hen mod moder og søn. Han var en lille mand, fuldstændig blyfarvet i ansigtet og med en underlig forvredet krop. Den ene skulder var meget højere end den anden. Han havde en sav hængende paa den høje skulder og en blaa pose med snedkerværktøj paa nakken. Det var en ældre snedkersvend, Mads Nissen, der vist dengang boede i *Fole*. Var han mærkelig at se paa, var det endnu næsten forunderligere at høre paa ham. Forud for

hver sætning, han sagde, kom der nemlig et langtrukket »æh«. Mads Nissen hilste paa Hans Bennetzen og moderen med et: »Æh — godawten«, og idet han dernæst vendte sig til Hans, sagde han: »Æh — kan du ikke vise mig, æh — hvor Johan og Trine ligger? Æh — Johan var jo ogsaa kæreste med min datter, æh — vi har deres barn hjemme hos os«.

Hans Bennetzen viste ham graven. Da Mads Nissen havde set lidt paa den, bad han om, at Hans ogsaa ville vise ham den mergelgrav, parret havde druknet sig i. Hans Bennetzen fulgte saa med og viste Mads mergelgraven. Han stod her stille en stund og saa ud over vandet. Pludselig greb han Hans Bennetzen i armen og efter et meget langtrukket »æh« sagde han: »Der er de«, og pegede ud paa vandet. »Hvem?« spurgte Hans. »Æh — kan du ikke se de to fisk, som svømmer der, æh — det er Johan og Trine.«

Det var et par rafter, der laa i vandet. I skumringen var de ikke ulig et par lange fisk.

Mads sagde saa et: »Æh — godnat«, men først da Hans Bennetzen var kommet ned til vejen og var blevet den uhyggelige følgesvend kvit, kunne han ryste den uhyggelige stemning, han var kommet i, af sig. Og det kan man jo let forstaa.

Vi har nu hørt om den gamle, rystende tildragelse, der er forudsætningen for et litterært arbejde, og vi har gennem folkets erindring om den faaet et indtryk af, hvor længe en saadan tragedie kan huskes. At den var set som et varsel, var naturligvis medvirkende til, at den ikke blev glemt. I adskillige aartier efter tænkte egnens befolkning med uhygge paa den, det har H. F. Ewald ogsaa gjort, og ingen var glad ved at færdes ved den mergelgrav, hvor Johan og Trine i uforstand endte deres dage.

---

*En videnskab lader sig rokke, en tro næppe . . . men også troen på en sådan (kommunistisk) videnskab kan være skæbnesvanger nok.*

(Otto Diebholz).

*Hvis vi i det fjerne hører fortalt om en stor by, hvor en eller anden stor mand har levet — forestiller vi os uvilkarligt ham som midtpunkt for byen, hvis tage endog bestråles af hans berømmelse.*

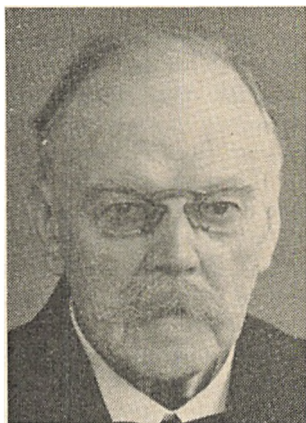
(Heinrich Heine).

# MINDEORD

W. Mich.

## Mads Michelsen, Aabenraa

Det var et meget særpræget hjem, Mads Michelsen opvoksede i i Aabenraa. Han blev født den 23. oktober 1873 i Skodborg og var kun en lille dreng, da hans far, løjtnant Michelsen flyttede til Kolstrup. Faderen var formand for Sprogforeningen, moderen var en dygtig husmoder, men i mange henseender var hun anderledes end de fleste husmødre i Aabenraa. Broderen, der blev landbrugskandidat, kom til at gøre et smukt arbejde i Nordslesvigs landbrug, og søsteren havde interesser udover det almindelige. Som elev i Haderslev Latinskole boede Mads Michelsen hos den gamle dyrlæge Schmidt, der blev stifteren af Haderslev Museum. Fra opholdet i dennes hjem og under hans påvirkning stammede hans optagethed af arkæologiske og kunsthistoriske spørgsmål, som fulgte ham op i den høje alder og førte til oprettelse af museet i Aabenraa. En broderdatter indrettede få uger inden hans død barndomshjemmet i Kolstrup til et museum for gammel brugskunst. Det var helt i Mads Michelsens ånd. Som den alsidigt begavede, unge mand samlede Michelsen op imod århundredskiftet de dansksindede studenter fra Nordslesvig ved tyske universiteter og højskoler om sig og var dem en god leder udenfor deres fagsstudier. Det var ham, der stod i spidsen for den læsekreds, der åbnede kammeraterne vej til dansk skønlitteratur. Han organiserede deres udflugter til kongeriget, til København eller til fru Christmas Dirckinck-Holmfeld, Snoghøj, hvor hans vel gennemtænke og smukt holdte taler gav udtryk for de sønderjydske studenter opfattelse af den nationale stilling, lidt i modsætning til andre mødedeltagere som den franske professor Paul



Verrier og redaktør C. C. Clausen, hvis sidste indlæg i dette ordsifte endte med bekendelsen af, at han altid havde syntes bedre om Hector, der stred for sit hjem end om Achilles, som slæbte hans lig gennem Trojas gader.

Michelsen tog eksamen som læge ved universitetet i Berlin 1899, var derefter i et par år assistent ved berlinske klinikker, nedsatte sig 1902 som praktiserende læge i Aabenraa og fik snart der i sin barndoms by, hvor alle mennesker kendte ham, en omfangsrig praksis. Han blev i den første verdenskrig bataillonslæge ved landstormen i Arnum, men kom ikke med til fronttjeneste.

Da de tyske lægers talerør i økonomiske spørgsmål i 1919 udtrykte sin medfølelse med de nordslesvigske læger, der nu sandsynligvis måtte ind under dansk herredømme, så indkaldte Michelsen sine dansksindede kolleger til et møde i Aabenraa, hvor vi i en udtalelse tolkede vor glæde over genforeningen. Det tyske lægeblad optog loyalt denne udtalelse, men vi bør huske, at dr. Michelsen var dens ophavsmand. Michelsen var i nogle år formand for den sønderjydske lægeforening, for byrådet i Aabenraa, og da Historisk samfund for Sønderjylland blev oprettet, blev han dets kasserer og sad i mange år på denne post. Han skrev et par småskrifter om lokalhistoriske emner, men hans ord var levende til op i hans høje alder. Smukke udtryk for sine interesser fandt han tit ved møder i Flensborgs Sct. Knuds Gilde, som han nødigt forsvømte.

I 1921 tog han embedslægeeksamen i København og blev samme år amtslæge i Aabenraa amtslægekreds og kredslæge i Aabenraa lægekreds. I 1943 måtte han tage sin afsked på grund af alder, men han vedligeholdt endnu sin praksis og sås stadig færdes på byens gader. Tirsdag aften den 9. september 1958 døde dr. Mads Michelsen efter få dages sygdom; han var et typisk udtryk for Aabenraas trofaste danskhed, og længe vil man mindes den initiativrige og ivrige mand, der mere end et halvt århundrede var med til at præge Aabenraa by.

H. Lausten-Thomsen.

## Hans Harboe, Sønderborg

Skønt sygdom havde præget Hans Harboe i de senere år, kom meddelelsen om hans død den 28. februar 1958 helt uventet for hans mange venner, og vel også for ham selv. Hans lyse livssyn gav aldrig slip på troen om en fortsat bedring, og dette livssyn

prægede ham gennem alle årene og i alle forhold hele livet igennem.

Groet ud af den frodige alsiske mudd blev han en af denne øs bedste repræsentanter overfor de mange fremmede, han gennem sit virke for museet på Sønderborg Slot og gennem sin foredragsvirksomhed kom i berøring med. Hans lune, lyse sind genspejles vel bedst i de hundreder af småepistler, han gennem de senere år skænkede os under pseudonymet »Hans Alsinger«, små uprætentiøse prosastykker på det helt rigtige folkemål, der desværre her som andre steder går sin forfladigelse i møde, men som ved en indsats i lighed med Hans Harboes kan bevares for efterslægten.



Hans Harboe nåede ikke de 60 år, idet han blev født den 5. december 1899, men hans gerning vil overleve ham. Når man lever så intenst, går så fuldt op i sine mange gøremål, bereder så mange mennesker rige glæder som Hans gjorde, må livets længde ikke mere regnes efter årstal.

Vokset op på landet, var det en selvfølge, at han kom »til bønderne«, og her var heldet med ham: han kom i lære hos den kærnedanske, meget aktive Hans Eriksen i Almsted og fik her det skub i den rigtige retning, der kom til at præge hele hans manddomsgerning. Men først måtte han springe tysk soldat, indkaldtes som godt 17-årig knøs, uddannedes til landstormsmænd i Rensborg, måtte med til Rusland og var sidst vagtmand ved en afdeling russiske krigsfanger i Jejsing, hvor han da for resten gjorde sit til, at han kunne komme ud af den forhadte trøje ved, da krigen var forbi, at gøre sine fanger begribeligt, at de hellere måtte se at fægte sig igennem til deres fædreland. Efter hjemsendelsen i april 1919 blev han fanget af livet i byen, fik sin første arbejdsplads på Hotel Alssund, senere i en lang årrække i firmaet Helmer & Jørgensen, for derefter at påbegynde det arbejde, der skulle gøre ham landskendt som kustode på Sønderborg Slot. Hurtigt faldt han til her, og hans naturbegavelse for hurtig opfattelse, for lynsnart at kunne replicere på en tilkastet bemærkning, for den kun ham beskårne måde at forklare enten historiske



kendsgerninger eller deres modsætning på, gjorde ham meget hurtigt til en person, der lagdes mærke til langt uden for vor egen hjemstavn.

Vi bevarer mindet om en trofast kammerat og ven, om en god dansk mand, hvis stærke danskhed også indbragte ham et ophold på Staldgården i Kolding under den sidste verdenskrig, takker ham også for det arbejde, han gennem mange år udførte som medlem af Sprogforeningens tilsynsråd, hvor han, sin natur tro, gjorde en fortrinlig indsats.

Hans Krog.

*divers*

## Aage Gram, Vojens

Der var kræfter i de Københoved-drengene! De ville noget, og de kunne noget. De havde sans for mere end deres eget. Fra barneårene lyttede de til grænsens sang og fædrenes tale. Det gav udsyn og ansvarsfølelse. I den tyske skole følte de sig ikke hjemme, men så var der jo efterskolen på den anden side af Kongeåen, Skibelund Efterskole.



Her fik mange af de store sønderjydske drenge og piger deres første møde med dansk åndsliv og frihed uden for hjemmet. Senere kom Askov eller en anden højskole til og hjalp unge sønderjyder til at leve et rigt menneskeliv med sans for håndens og åndens gerning. Det var denne ungdom, der i fortsættelse af deres fædres kamp for danskhed og kristendom stred Sønderjylland hjem til Danmark og oplevede lønnen derfor i 1920.

Aage Gram var een af dem!

Som søn af den kendte dyrlæge Gram i Københoved, hvor han fødtes den 2. februar 1879, havde han fået en god arv, både menneskeligt og folkeligt, hjemmefra. Og arven blev udnyttet med forstand og ansvarsfølelse, med energi og dygtighed. Aage Gram blev, både ved sin personlighed og ved sit arbejde, en af de mænd, der har bygget Danmark og gjort det til det, det er i dag.

Sammen med broderen, Hans Gram, skabte han den store

virksomhed i Vojens: Brødrene Grams specialfabrik for køleanlæg og iscremmaskiner. Fra en lille begyndelse er denne industrivirksomhed vokset op til at blive ikke blot en landskendt, men en verdenskendt virksomhed. Det skyldes i væsentlig grad Aage Grams geniale indsats, idet broderen, Hans Gram, døde for 30 år siden, før fabrikken var vokset til det, den er nu: En af Sønderjyllands største fabriksvirksomheder med mange hundrede arbejdere og funktionærer i sin tjeneste. Også mange andre ledende mænd er fra tid til anden udgået fra denne virksomhed. Det har virket inspirerende og inciterende at være sammen med en driftsleder af Aage Grams type og format. Hele hans personlighed, hans helstøbte menneskelighed, ægte og djærv, retsindig og krævende at enhver skulle gøre sin pligt, prægede alle i virksomheden — enhver på sin plads og med sin opgave. Aage Gram var ens overfor alle, thi han respekterede mennesket i enhver, hvem de så var. »Hvad du er, vær det helt, ikke stykkevis og delt«, var et ord, han satte pris på og selv svarede til. —

Aage Grams sans for det menneskelige livs betydning kom frem i den store indsats, han øvede indenfor opbygningen af skolen i Vojens efter genforeningen; senere i den energi, hvormed han arbejdede for Vojens Ungdomsskole. Også hans varme interesse for boligbyggeriet var et udslag af hans dybe forståelse og værdsættelse af hjemmets betydning for både det praktiske arbejde og det menneskelige, folkelige og åndelige livs vækst.

Aldrig havde Aage Gram mere travlt i den krævende virksomhed, end at han havde tid til at leve med i det folkelige og kristelige liv. Ja, han havde også tid og kræfter til at gøre et personligt arbejde for danskhedens og kristenlivets vækst og fremgang i den genvundne landsdel; men han glemte heller ikke vore landsmænd i Sydslesvig. Med levende interesse tog han del i menighedslivet og Kirkeligt Samfunds arbejde. Det hørte til den gode hverdags begyndelse, at der blev sunget en morgensang i hjemmet, og tonerne derfra gik som en understrøm gennem hele dagens travle færd. Et virksomt og rigt menneskeliv fik ved Aage Grams død den 7. oktober 1957 sin afslutning. Men det han satte i gang, både i håndens og åndens verden, vil leve videre og bevare hans navn for efterslægten. Han var een af Sønderjyllands gode sønner!

N. P. Nielsen.

## C. J. Bech

Den 2. marts 1957 døde redaktør C. J. Bech, kun 51 år gammel. Når hans lidlige død gjorde et så stærkt indtryk i grænselandet, skyldtes det ikke blot den omstændighed, at han var udgiver og redaktør af »æ Rummelpot«, den meget læste sønderjydske »Blæk-



sprutte«, men den nære tilknytning han til trods for flere års ophold i hovedstaden bevarede til landsdelen. Carl Johan Skive Bech, der blev født i Viborg den 8. januar 1906, blev efter et ophold på Askov 1929 knyttet til »Hejmdal« i Aabenraa, først som elev og senere som medarbejder, indtil han sytten år senere fik ansættelse som folketingsmedarbejder ved »Nationaltidende«. Årene ved »Hejmdal« og det forhold han kom til at stå i til H. P. Hanssen, som gav sig udtryk i beundring og hengivenhed for den gamle sønderjydske fører, prægede ham, også i hans journalistiske virksomhed. Det

kendskab til sønderjydske forhold, han erhvervede sig i årene, han var i Aabenraa, hvor han fandt sin hustru, Elisabeth, født Oksen, kom ham senere meget tilgode som københavnsk pressemand. Skønt ikke født i Sønderjylland blev han som kun få fortrolig med befolkningens væsen og tankegang.

I årene ved »Hejmdal« fik han lejlighed til yderligere uddannelse på kursus i Jena og Geneve, og sin kærlighed til Aabenraa gav han udtryk for ved udsendelsen af den meget læste »Aabenraa-Bogen« samt i mange bladartikler. Straks efter besættelsen blev han arresteret af Gestapo, men blev snart løsladt, da mistanken var ubegrundet. Han skrev efter besættelsens ophør bogen »Da de kom —« og var medudgiver af bogen »Befrielsesdage i Sønderjylland«, som han leverede de fleste bidrag til. I bogen om H. P. Hanssen skrev han afsnittet »De sidste år«.

C. J. Bech vil blive mindet som en god kammerat og som en dygtig og nidkær pressemand. Som sådan var han med til at

behandle mange af tidens begivenheder og skildre forhold og personligheder i grænselandet. Meget af det, han skrev, vil være af blivende værd.

Morten Kamphøener.

## A. P. Andersen, København

Murermester A. P. Andersen, der er af gammel sønderjysk æt, fødtes 16. 1. 1891 i Haderslev. Faderen var uldgyde, havde et trikotagestrikkeri i Storegade, og »Uld-Andersen« var kendt af mange på egnen, til hvem han gik omkring og solgte strikvarer. Der skulle også slides i det, for der var en stor familie at forsørge.

Peter, der var den ældste af 11 børn, havde i sit hjem lært tre ting, som særlig fik betydning for ham senere i livet: at arbejde, at kæmpe for danskheden og at være en god kristen.

10 år gammel blev Peter kordreng i Frue kirke, og da han var konfirmeret, indmeldte han sig på seminariet i Brecklum for at blive uddannet til hedningemissionær, en uddannelse som imidlertid først kunne påbegyndes, når han var fyldt 18 år. For at fordrive den mellemliggende tid gik han i murerlære, skønt



A. P. Andersen ikke havde den ringeste lyst til dette fag.

1910 blev han svend og tog arbejde syd på, hvor han sparede så mange penge sammen, at han kunne lade sig uddanne på Bau-gewerbeschule i Egernførde. Om sommeren var han farende svend. om vinteren gik han på skole. Han kom godt gennem denne for-tyskningsanstalt, blev netop færdiguddannet, før krigen brød ud 1914, og deltog så i krigen 1914—18.

Efter krigen rejste han til København og blev bygningskon-struktør i et stort murerfirma. Han blev snart selvstændig mester og arbejdede hurtigt sit firma op til at være et af de førende, som påtog sig byggerier til millionbeløb. Af kendte bygninger, han har opført, kan nævnes »Vesterport«.

Den store murermester og entreprenør glemte imidlertid ikke

sin hjemstavn. Mange er de sønderjydske foreninger, der har nydt godt af hans medlemsskab og stilfærdige gavmildhed. Størst kærlighed havde han vel til den københavnske afdeling af Sønderjydske Skoleforening, i hvis bestyrelse han sad i en lang årrække, de sidste 24 år af sit liv som næstformand.

Hans store kærlighed til hjemstavnen, hans indgående kendskab til sønderjyske forhold og hans store gavmildhed og menneskelighed kom denne forenings arbejde til gode.

Utallige var hans venner indenfor faglige, nationale og velgørende institutioner, venner, som han vel at mærke ikke havde købt sig, men som vil vedblive at huske ham som en virkelig ven.

Ed. Dragsholt.

## S. T. Koefoed, Aabenraa

Overlærer Svend Tage Koefoed var født i Birkerød den 5. juli 1885 og døde i Aabenraa den 21. maj 1958. Straks efter at være dimitteret fra Jellinge Seminarium i 1906 fik han ansættelse som lærer i Herning og fik herfra senere lejlighed til et års studieophold i Birmingham. Med hans store kærlighed til Sønderjylland var det en naturlig selvfølge for ham, allerede før genforeningen var fuldbyrdet, at søge sin gerning her, og det blev i Aabenraa, han fik sit virkefelt.

Som en af hans gamle elever fra Herning-tiden er det mig en glæde at få lejlighed til at skrive disse linjer.

Vi drenge elskede Koefoed. Og det var vel ikke mindst fordi han — med sin interesse for ungdom og idræt — ikke nøjedes med skolens pligter, men stiftede »Herning Drengeforbund« og gav dette — os — sin fritid. Mange af vore ture står levende i erindringen, men lysende over dem alle står turen til Sønderborg og Dybbøl i 1908. Vi sejlede med damper herved fra Fredericia, og da vi stod Alssund ind, måtte vi ombytte uniformerne med civilt tøj. Stående på en af bastionerne deroppe i skanserne fortalte Koefoed:



os om Dybbøls historie og sluttede med stor kraft med følgende ord, der brændte sig ind i 12-årige drengesjæle: »Ja, drenge, lige så sikkert som I i øjeblikket står på Dybbøls jord, lige så sikkert bliver denne jord dansk igen«. Ordene, og den måde de blev sagt på, sted og omgivelser, oplevelserne i dagene forud — alt bevirkede, at det blev en stund, som aldrig kan glemmes.

Og for adskillige af os blev den bestemmende for vor tilværelse; når tiden var inde til, at det, vi nu havde hørt om, engang skulle ske, så måtte vi være med — og vi fik lov til at være med. Og der hvor Koefoed anede, at en spire var lagt, der søgte han at få den til at gro og trives. Snart var det en bog om denne landsdel, der kunne lånes, snart var det en pjece, som man måtte beholde.

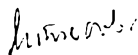
Da vi en sommerdag i 1920 spadserede sammen til Dybbøl, forsøgte jeg at sige ham tak for hin bestemmende oplevelse i 1908, og da lærte jeg tilfulde at forstå, hvor hans kærlighed til Sønderjylland var ægte, dyb og ukunstlet, var en stor del af hans tilværelse.

Dygtigt, stillfærdigt og roligt — men båret frem af denne kærlighed — røgtede han sin skolegerning uden at dellage i det offentlige liv udover den for ham så kære pligt at være Sprogforeningens tillidsmand, og så dyrkede han sit kære skakspil.

Da jeg engang i en familiekreds kom til at omtale Koefoeds betydning for mig, viste det sig, at også min svigersøn havde haft ham som lærer i Aabenraa og helt og fuldt kunne dele mine lovord. På to generationer satte han sit præg.

Held det land, den by, den skole, der har ledere og lærere af samme karat som overlærer Svend Tage Koefoed — mænd, som i så høj grad kan præge den ungdom, der er under deres varetægt. Vi er mange, der i ærbødighed og stor taknemmelighed vil bevare og ære hans minde.

Hans Müller - Kristiansen.



## Mathias P. Damm, Gøtterup

Sjældent er der set så mange i Tirslund kirke som den 15. januar 1957, da Mathias P. Damm blev stedt til hvile. Mange benyttede lejligheden til at frembringe en tak for den betydning og indsats, hans omfangsrige virke havde høstet gavn af.



Mathias P. Damm, der stammede fra Götterup — født den 3. september 1895 — overtog ved sit giftermål med Ingeborg Callesen fra samme egn kort efter genforeningen sit fødehjem.

Her drev han med dygtighed sammen med sin familie sin landbrugs-ejendom. Derud over slog den foretagsomme mand sig på ~~hønsesavl~~ og oprettede et avlscenter. Som sådan blev han kendt ud over landsdelens grænser. Kort før sin død oplevede han at få overrakt guldmedaljen som anerkendelse for hans store indsats på dette område. Men der

var brug for ham mange steder ude og hjemme i sognet, både som medlem af menighedsrådet og af sygekassebestyrelsen. Begge steder var han kasserer, og derud over var han med i ledelsen af Danske Samfund i Tirslund sogn.

Som gammel D. S. K. er (han havde måttet være hjemme fra under hele krigen) havde han den rette forståelse for et frit og lykkeligt Danmark.

Familiebruget, hvor familiemedlemmerne selv er med i arbejdsproduktens fremstilling og afhændelse, satte han meget højt. Som bestyrelsesmedlem i D. A. Æ., Vamdrup Fjerkræslagteri, Ægnoteringen, Haderslev-Aabenraa Amters Indkøbsforening, Hesteavlsforeningen Nordbaggen m. m. og i mange andre udvalg udførte han et stort og betydningsfuldt arbejde.

Mange skylder Math. P. Damm tak for hans dygtige førerskab under en række vellykkede rejser i landsdelen. Vort grænseland har mistet en af sine trofaste talsmænd, det politiske liv har mistet en smuk skikkelse.

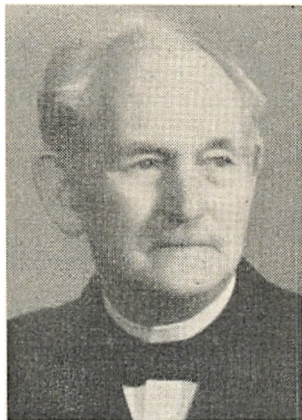
Hans klare øjne og varme sind vil vi, der havde et samarbejde med ham, sent glemme, og hans efterlevende hustru og syv børn skal vide, at vi har meget at sige ham tak for. Vi vil være med til at holde hans minde i ære.

Jens P. Jensen.

## L. K. Lausten, Flensborg

Den 19. marts afsluttedes i Flensborg en rig dansk livsgerning med faktor L. K. Laustens død. Han var født i Nørby og gik i Visby skole, hvor næsten alle børn kom fra dansksindede hjem. Her skulle de synge »Ich bin ein Preusse«; men den sang fik L. K. Lausten aldrig lært, derimod gik han på marken og nynede »Slesvigs Land genvundet, det er Kampens Maal«.

Som 15 års dreng kom L. K. Lausten i 1889 til Flensborg som lærling i »Flensborg Avis«s sætteri, hvor han ved flid, dygtighed og omhu efterhånden arbejdede sig frem til den ledende post som faktor. Denne krævende gerning udførte han med en enestående pligttroskab, indtil han efter 50 års uafbrudt virke i det danske grænseblads trykkeri ønskede sin afsked. Så flyttede han og hans hustru ud til Sosti ved Kobbermølle-bugten.



Men gerningen i bladbygningen ved Nørretorv havde ikke i fuldt omfang tilfredsstillet L. K. Laustens store virketrang. Den flittige mand fandt tillige stunder til at tage del i det dansk-nationale arbejde, og det fik han efterhånden god lejlighed til. Allerede i 1897 valgtes Lausten ind i bestyrelsen for Foreningen »Ydun« (han var også tillidsmand for Sprogforeningen og passede dens flensborgske bogsamling), og derefter sad han så godt som uafbrudt i ledelsen for danske foreninger indtil 1949, da han i en alder af 75 år nedlagde sin sidste større post, men endnu bl. a. tog sæde i Kobbermølle-kredsens menighedsråd.

Man har set L. K. Lausten som den virksomme formand for »Ydun«, hvor også Den blaa Sangbog blev flittigt benyttet ved sammenkomsterne. Han fik efter den første verdenskrig sæde i Vælgerforeningens tilsynsråd og deltog af yderste evne i det hårde afstemningsarbejde. Om tiden efter den 14. marts har han senere udtalt: »Vi glædede os over hver knold dansk jord, der kom til sin rette ejermand. Men vi sørgede samtidig dybt over, at vi måtte blive tilbage bag de nye grænsepæle«. Han sagde i 1922 ja



til en indtrængende anmodning om at overtage den krævende post som formand for Den slesvigske Forening i Flensborg og blev desuden formand for dens daværende fællesstyrelse. I den tid faldt også en del af de første store årsmøder; han ordnede endvidere i en årrække stærkt besøgte møder på Frøslev Polde og var på ledende sted med til at forberede flere spændende valg, således det i 1924, da en stærk dansk gruppe for første gang tog plads i Flensborg byråd. Og Lausten var desuden en overgangs-tid med i arbejdet for danske skoler og kirker.

Denne varmhjertede, trofaste og yderst virksomme landsmands brændende kærlighed til alt, hvad dansk er, gav sig endnu smukke udslag på hans dødsleje. Han sov stille hen den 19. marts 1958, 83 år gammel.

L. P. Chr.

*Landsmand*

## Claus Good, Smedegård, Genner



Claus Good, der døde den 10. november 1957, var født 1880 i Svenstrup på Als. Han blev gift 1908 med Katrine Jørgensen fra Gammelgab på Broagerland, han købte samme år gården Smedegård her i Genner.

Claus Good var en personlighed, han hørte til de stille i landet; men »Den sten maler og, som under ligger«. Claus Good var på sin stille og inderlige måde levende interesseret i alt dansk arbejde, lige trofast i modgang og medgang, at gå på akkord med det bedste i dansk sønderjydsk folkekarakter kunne aldrig falde ham ind. Han blev da

også formand for den første danske skolekommission og senere formand for Genner forsamlingshus. I en årrække var Claus Good tillige tillidsmand for Grænseforeningen og Skoleforeningen; et arbejde, der havde hans varmeste interesse. I alt hvad han påtog sig, øvede han en indsats, der af mange vil blive husket med dyb taknemmelighed.

V. J.

## Godfred Hansen, Rens

Jens Olai Godfred Hansen blev født den 26. november 1889 i Roskilde. Faderen døde allerede, da Godfred Hansen var 4 år gammel, og moderen var derefter ene om at opdrage 6 børn. Denne mor kom til at betyde meget for ham, og selv i hans senere år stod hun for ham som billedet på den altopofrende kærlighed.

Godfred Hansen blev uddannet som maler, og efter datidens skik gik han som håndværkersvend på valsen. I næsten 2 år rejste han i sit fag i forskellige lande. Fra sit hjem og fra sin nærmeste omgangskreds havde han ikke nærmere kontakt med højskolekredse, og det var ved et tilfælde, at denne skoleform — og livsform, netop fik hans interesse på denne rejse. Da han kom hjem, søgte han optagelse på Vallekilde højskole, og dermed var hans linie lagt. Han ville selv være højskolelærer og forberedte sig til denne gerning ved ophold på Askov højskole, på Kunsthåndværkerskolen og Statens Tegneskole i København, samt ved at tage del i undervisningen på Vallekilde højskole. Af de mænd, som fik særlig stor betydning for ham, nævnte han selv professor H. C. Frederiksen, der på sine gamle dage virkede som lærer i Vallekilde, professor, dr. phil. Frederik Poulsen og direktør Jens Møller Jensen fra Skolen for dansk Kunsthåndværk.

I Vallekilde blev Godfred Hansen optaget af Sønderjylland, og hans impulsive natur tro, måtte han ned til denne landsdel endnu inden den gamle grænsespærring var fjernet, og han holdt sit indtøg på den nationale arena som illegal grænsepassant. Han blev lærer ved den nyoprettede Danebod højskole på Als og leder af denne skoles håndværkerafdeling. Samtidig med sit virke her tog han ivrigt del i egnens danske arbejde, særligt i ungdomskredse og i håndværkerkredse.

På en rejse i Norge havde han truffet Kristine Brivik, og i 1923 hentede han hende til hustru, og sammen dannede de et lykkeligt hjem i den skønne alsiske egn.



Godfred Hansens interesse for sine håndværkerkolleger førte ham ind i arbejdet på at få oprettet en håndværkerhøjskole i Sønderborg, og da formående kredse sluttede op bag tanken, opgav han sin lærergerning ved højskolen for som designeret forstander at forestå rejsningen af en sådan skole. Opgaven var imidlertid større, end han og de velmenende kredse, som stod bag ham, magtede. Handelsministeriet måtte træde til, og med statens hjælp fulgte statens krav, og de gik her ud på, at lederposten skulle besættes med en mere direkte håndværkerskoleuddannet mand. Det blev en skuffelse, som Godfred Hansen havde svært at komme over.

Godfred Hansen søgte nu i nogle år at tjene til udkommet ved litterært arbejde, særlig vedrørende kunsthistorien, og ved foredragsvirksomhed. I det lange løb var dette dog ikke tilfredsstillende for ham, og da forstanderstillingen på Rens Efterskole blev ledig i 1940, søgte han og fik den.

Her fik Godfred Hansen sit største livsværk, som forstander gennem 16 år. Skolens grundlægger, pastor N. A. Jensen, havde givet Rens Efterskole mottoet: »Voksested for danske toner, bindeled for skilte zoner«, og det var som talt ud af Godfred Hansens hjerte. De danske toner forstod han at tolke i prosa og poesi af et overmåde rigt hjerte, og derfor blev hans undervisningstimer til rige limer for eleverne.

Godfred Hansen omfattede Sydslesvig med interesse og kærlighed. Krigens afspærring gjorde det vanskeligt at være bindeled, men ikke mindst da det var allervanskeligst, betød det allermest. Mer end een ung forhenværende Rens-elev, der nu var med i den forfærdelige krig, listede illegalt over grænsen for at lette sit hjerte hos en medfølende og forstående mand.

Godfred Hansen var en af Danmarks gode sønner og en af grænselandets tro tjenere. Rens Efterskole blev ikke nogen stor skole i hans tid, men det blev en god skole. Han gav sine elever, og han gav sine omgivelser af sin åndelige rigdom uden tanker for gengæld. Da han for et par år siden opgav forstanderhvervet, flyttede ægteparret til Sønderborg, og her døde han den 1. september 1958.

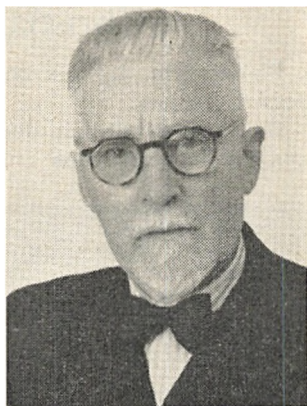
Frederik Heick.

# Valdemar Ludvigsen, Nybøl

Den 27. juni 1958 afgik sognefoged Valdemar Ludvigsen, Nybøl, ved døden, 77 år gammel.

Valdemar Ludvigsen hørte til den kendte sundvedske bonde-slægt, og han kom helt fra ungdomsårene med i den nationale kamp, et begreb, som nutidens ungdom måske ikke helt fatter indholdet og betydningen af.

Når man i årene før den første verdenskrig havde lejlighed til at se Valdemar Ludvigsen færdes blandt de gennem den folkelige og nationale kamp frigjorte sundvedske bønder, hvad enten det var søndagene ved og i den lille fri-menighedskirke i Stenderup eller hverdagene, hvor man mødtes til familiesammenkomster med efterfølgende stald- og markvandring, er der i erindringerne bevaret indtrykket og billedet af en mand, som i sig forenede alle de værdifulde



egenskaber, som vistnok var af afgørende betydning for, at danskheden i Nordslevig så overbevisende kunne hævde sig overfor den preussiske undertrykkelses- og voldspolitik.

Også Valdemar Ludvigsen måtte med i den første verdenskrig. Han slap uden alvorligere men igennem de fire onde år. Og ved genforeningen i 1920 blev han udnævnt til sognefoged i sit hjem-sogn, et hverv, han med pligtopyldelse og retsind bestred indtil sin død. Jævnside med dette mere eller mindre officielle hverv var Valdemar Ludvigsen i kraft af sin nationale og folkelige ansvarsbevidsthed i hele sit virke med til at bane vejen for genforeningsprocessen. Han opnåede at se dette overordentlig betydningfulde arbejde kronet med held trods alle de vanskeligheder, overgangstiden og de senere følgende hårde krisear af økonomisk og politisk karakter medførte.

Når dette såre vanskelige genforeningsarbejde trods alt lykkes, så skyldes det, at der landsdelen over sad mænd, der som Valdemar Ludvigsen i kraft af hele deres menneskelige og folke-

lige indstilling også kunne tage og affinde sig med modgangens kår.

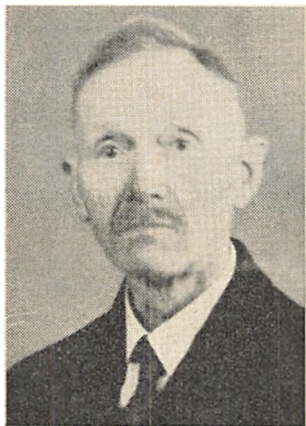
Med Valdemar Ludvigsen er en fornem og smuk repræsentant for den sønderjydske bondestand, der under fremmedherredømmet i kraft af sit udgangspunkt fra og ståsted i den nationale kamp, som måtte føres indtil genforeningen, gæet bort.

Bjørn Hanssen.

## Christian Jessen, Søbjerg

Blandt dem, der gik bort i 1958, var også gårdejer Christian Jessen, Søbjerg.

Han havde indtil sin død i mange år levet et tilbagetrukket liv, syg som han var. Men i Tinglev glemte man ikke Chr. Jessen,



heller ikke den slægt, der er vokset op efter genforeningen. For der var en tid, årene op mod den første verdenskrig, da de danske i Tinglev, der turde vedkende sig deres danskhed, kunne tælles på fingrene. Og blandt dem stod Chr. Jessen i forreste række, hvor det gjaldt fremme af den danske sag. Han var ung den gang, og han var utrættelig. Der er endnu folk, der mindes hans arbejde med at skaffe dansk litteratur ud til egnen. Han fik bogkasser sendt ud fra Aabenraa, sørgede for, at bøgerne kom til at cirkulere, og han sørgede for, at de kom tilbage igen.

Han var da også blandt de første, der ved krigens udbrud i 1914 blev ført til Altona af tyskerne.

I afstemningstiden undte Chr. Jessen sig hverken rist eller ro. Beständig var han på farten i sognet, agiterede og holdt møder, og endnu inden genforeningen havde han stiftet den danske ungdomsforening i Tinglev, den forening, der eksisterer den dag i dag under navnet Dansk Forening. Meget andet var Chr. Jessen med i i de år, bl. a. stiftelsen af Tinglevhus-selskabet. Men Chr. Jessen var en meget beskeden mand, og efter genforeningen lod han andre om at tage føringen.

Æ vil it væc noue — sagde han gerne. Men han var en pioner for den danskhed, hans hjerte var så opfyldt af, og som var lige levende til han lukkede sine øjne. Og derfor mindes man på Tinglev-egnen Chr. Jessen med tak.

L.

*Lundmænd*

## Thyge Thygesen, Stepping

En af Stepping sogns kendte og ansete mænd, gårdejer Thyge Thygesen, døde den 10. august 1958, i en alder af 66 år.

Thyge Thygesen, der overtog slægtsgården efter sin far, Niels Thygesen, fulgte slægtens danske traditioner og deltog allerede som ung i det nationale arbejde.

Han måtte med i den første verdenskrig, og efter et granatnedslag blev han begravet under jordmasserne, og da han blev meldt død, ringede kirkeklokkerne i hans hjem sogn og meldte, at han var faldet. Det viste sig imidlertid, at han var blevet indlagt på et lazaret, og her kom han lang tid efter så meget til bevidsthed, at han kunne fortælle, hvem han var, hvorefter hans pårørende fik underretning om hans redning. Thyge Thygesen forvandt imidlertid aldrig følgerne. For tolv år siden måtte han underkastes en hjerneoperation, og det var efter en ny



hjerneoperation i Aarhus, han nu døde. Skønt Thyge Thygesen således var mærket af følgerne fra den første verdenskrig, drev han sin gård mønsterværdigt, og han var stærkt interesseret i det nationale arbejde. Han var i en årrække tillidsmand for Sprogforeningen og fulgte iøvrigt stærkt med i genforeningsarbejdet. Under den anden verdenskrig åbnede han sit hjem for fortrolige møder, og her som i alt andet nationalt arbejde var hans udmærkede hustru, der stammer fra Bylderup, ham en fortrinlig støtte. Thyge Thygesen har været medlem af sognerådet og formand for mejeriet. Endelig var han til sin død medlem af tilsynsrådet for Sparekassen for Christiansfeld og Omegn.

N. P. - H.

## Aage Kragh Iversen, Haderslev

Aage Kragh Iversen var født i Randers — den 9. marts 1905 — og her levede han sin barndom og første ungdom. Han blev uddannet inden for handel og kontor. 1926 ansattes han i Sønderjyllands Kreditforening, hvor han var ansat til sin død den 22. oktober 1957. Gennem sit arbejde her, først som assistent og senere som fuldmægtig, kom han i forbindelse med mange mennesker i Nord-slesvig, ikke mindst i de år, han beklædte posten som sekretær for lånekassens amtsudvalg.



Det blev dog ikke alene for sit arbejde i kreditforeningen, Kragh Iversen blev kendt. Tidligt tog han del i idrætsarbejdet og var i nogle år i trediveerne medlem af Haderslev Gymnastikforenings bestyrelse, og da hans fader, gymnastiklærer N. J. Iversen, afgik ved døden i efteråret 1949, fulgte han denne som forretningsfører i Sønderjysk Idrætsfor-

ening. Også indenfor foreningen »Norden« Haderslevafdeling har han udført et betydeligt arbejde. Han var i nogle år kasserer, derefter 1950—54 formand, og igennem en halv snes år var han ivrigt optaget af at lede udvekslingsrejser med børn fra Haderslev amt og Sandefjord i Norge. Mange gange deltog han selv som leder i disse rejser.

Ved alt dette blev Kragh Iversen kendt i vide kredse i hele Sønderjylland, og alle vegne lærte man at sætte pris på ham. Han var i alle forhold en reel og trofast medarbejder. Det var således tydeligt at mærke på ham, at han følte sig stærkt forpligtet ved at overtage pladsen som forretningsfører i S. I. Han vidste, hvad dette arbejde havde betydet for hans fader, og det var hans ønske at fortsætte i samme spor. Selv da sygdommen ramte ham, søgte han at udfylde sin plads her. Han ville ikke give op.

Skønt han kun blev 52 år gammel, nåede han at få meget udrettet. I de mange sager, han fik med at gøre, mærkede man en udpræget trang hos ham til at komme mennesker i møde. Han var

glad for at kunne yde en håndsækning — ikke mindst, når det gjaldt de unge. De mistede en god ven ved hans tidlige død.

S. P. H a n s e n .

*Landmand*

## Nicolai Nielsen, Asserballeskov

Den 3. september 1957 om morgenen, da Nicolai Nielsen gik og arbejdede i haven ved sit aftægtshus, segnede han pludselig om og døde, næsten 80 år gammel. Han fødtes den 12. februar 1878 i Høgebjerggård, der ligger lunt ved foden af Als' højeste punkt i de skønnest tænkelige omgivelser. Inlet under, at han blev jæger og naturelsker. Moderen lærte sine 6 børn at læse og skrive dansk, og faderen indprentede dem tit og mange gange de to sidste vers af sangen »I alle de riger og lande«. Faderen, Hans Nielsen, var afholdt af alle og fik mange tillidshverv. I nogen grad kan det samme siges om sønnen Nicolai. Han blev også hesteelsker som sin far, og som 11-årig dreng reddede han, med fare for sit eget liv, to fine hopper, da hans fødegård brændte. Hans beundrede lærer (Bonde) priste ham i kammeraternes påhør for hans mod og snarrådighed, og brandforsikrings-selskabet belønnede ham med et 20-mark-stykke i guld.



Efter konfirmationen blev han hjemme et par år, men i vinteren 1894—95, kun 17 år gammel, blev han elev på Dalum Landbrugsskole, hvor forstanderen, Jørgen Petersen, og en række dygtige lærere fik stor betydning for ham. Derefter tjente han, med en mindre afbrydelse, to år i gode danske hjem i »det gamle land«.

Ved at melde sig som frivillig havde Nicolai Nielsen opnået tilladelse til at aftjene sin værnepligt i Sønderborg, men da han kort efter deltog i et politisk møde, hvor redaktør Jessen, Flensborg, talte, blev tilladelsen trukket tilbage, og i årene 1898—1900 blev han sendt til Königsberg som soldat. I disse to år var han kun én gang hjemme på orlov. — Den 10. oktober 1901 giftede



han sig med sin skolekammerat Anne Marie Clausen, og i 1904 overtog han fødegården.

I augustdagene 1914 blev han som mange andre indsat som civilfange på Sønderborghus og senere sendt til fronten, først i Hviderusland, tilsidst i Ukraine. I 1918 fik han netop orlov i revolutionsdagene og var lykkelig over at kunne blive hjemme. Året efter blev han udnævnt til amtsforstander, og det var et af de store øjeblikke i hans liv, da han modtog embedspapirerne af den tyske amtsforstander, der under hele krigen havde hindret ham i at komme hjem på orlov (han måtte nøjes med at tage til Flensborg) ved at give alle orlovsansøgninger påtegningen: »Fare for flugt og spionage«.

Nic. Nielsen var med til at oprette den første højskole på Als, Danebod Højskole, og i samfulde 37 år (1919—56) var han medlem af skolens bestyrelse. Og han havde mange andre tillidposter. Som skolekommissionens formand ansatte han den første danske lærer i Asserballeskov, Jens Overgaard, senere forstander for Nordborg Slots Efterskole. Siden før krigen var han formand for Asserballe og Notmark Sognes Hesteforsikring (1912—32), og efter krigen var han en tid sognefoged. I 1922 blev han udnævnt til medlem både af Overvoldgiften i Handel med Husdyr og af den landvæsenskommission, der bl. a. skulle afgive kendelse i vandløbssager i anledning af de mange nye vejanlæg. I 32 år (1924—56) var han formand for Den alsiske Hesteavlforening, indtil den måtte opløses på grund af mekaniseringen. I 20 år var han formand for den lokale kvægavlforening, der forestod indkøbet af en række fine tyre fra Fyn. Ved oprettelsen af Sønderborg Andelssvineslagteri var han først repræsentant for sit sogn og senere bestyrelsesmedlem indtil 1944. I dette år bortforpagtede han gården til sin søn og købte selv kort efter et aftægtshus i nærheden, hvor han boede til sin død.

Nicolai Nielsen hørte til dem, der havde levet så stærkt med i den nationale kamp før 1914, at han savnede den efter genforeningen. Men det var ikke ydre kamp, han ønskede; den havde han fået mere end nok af under krigen. I besættelsestiden indtog han derfor et særstandpunkt med hensyn til frihedskampen, og han var dybt bedrøvet over, at mange af hans gamle venner ikke forstod ham og hverken ville eller kunne følge ham på dette punkt. I de senere år følte han sig ensom og udenfor, og dog var

og blev han det, vi her i Sønderjylland kalder en god dansk mand.

Frede Therkelsen.

*Smedemester*

## Theodor Morthorst, Hellevad

Det er ikke blot de udadtil velkendte mænd og kvinder, der kan have betydning for en egn eller landsdel. Også mindre kendte, jævne, beskedne mennesker kan ved deres virke og færden iblandt os komme til at øve en sådan indflydelse, at det kan blive til stor gavn for deres omgivelser og spores i mange år. En sådan mand var forhenværende smedemester Theodor Morthorst i Hellevad.

Han var født i et vågent dansk hjem i Øster Løgum den 29. april 1886 som søn af gårdejer Georg Morthorst og hustru Pauline, født Schmidt, fra Hesselbjerg i samme sogn. Hans ældre broder Christian fik sødegården i Øster Løgum, søsteren Cathrine blev gift med gårdejer Hans M. Jensen i Genner, og Theodor drog til Sønderballe for at lære smedefaget. Efter læretiden drog han ud for at lære andre egne at



kende (Fyn, Rhinlandet o. fl. st.), var soklat i Rensborg og ned-satte sig i 1911 som smedemester i Hellevad. Her giftede han sig med Maren Asmussen fra Genner, der døde barnløs efter et par års ægteskab. I 1917 giftede han sig med Elsabe Kjer af den gamle, kendte Kjer-slægt i Øster Løgum. I dette ægteskab er der fire sønner: Georg, der har en gård i Øster Aabeling, Peter, som har videreført smedeforretningen i Hellevad, Christian, der er direktør i Hans Jessen korn- og foderstofforretning, og Frede, som har en landejendom på Fyn.

Theodor Morthorst var en rolig, beskeden, retsindig og i alle måder stabil mand. Man vidste altid, hvor man havde ham. Han var at finde, hvor der arbejdedes med det, der kan højne og styrke et folk. Derfor sås han i kirken, sad i menighedsrådet og

var i mange år kirkeældste. Han brugte ofte udtrykket »en god dansk mand«, når han ville give et ug til et medmenneske. Ingen kan med større ret end han selv tilkomme denne betegnelse.

Stærkt interesseret i det folkelige arbejde, varmtfølelse overfor alt, hvad der kunne fremme danskhedens sag og retfærdig og forstående overfor anderledes tænkende, sådan var Theodor Morthorst. I mange år sad han i styrelsen for »Dansk National Forening for Hellevad og Omegn«, og siden 1947 som formand. For få år siden mistede han synet ved et uheld i smedien, men trods blindheden svigtede han aldrig foreningsmøderne. Hans død kom brat, idet han døde af et hjerteslag på vej hjem fra aftenhøjskole den 26. november 1957.

Som det uselviske menneske han var, undgik han de mange tillidsposter, han let kunne have fået. Han yndede ikke at være topfigur. Hans yndlingsange var »På det jævne« og »Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord«. Hans livsførelse var i nøje samklang med disse ord.

Æret være hans minde.

P. H.

## Niels Rostgaard Thielsen, Bevtoft

Den 9. februar 1958 døde flv. gårdejer i Bevtoft Niels R. Thielsen, 87 år gammel.

Niels Thielsen blev født den 9. januar 1871 på »Teglgård«, der ligger på en bakke syd for Bevtoft by, og efter dennes beliggenhed i daglig tale som oftest kaldes »op o e Bjerre«.



Her på sødegården kom Thielsen praktisk talt til at leve hele sit liv, med to korte afbrydelser.

Den første: da han kort efter sin konfirmation opholdt sig hos en gammel lærer i Ejdersted, for i et halvt års tid at få udvidet sit kendskab til det tyske sprog, hvad der jo her lod sig gøre under mere »neutrale« former, end tilfældet på den tid var i den tyske folkeskole i selve grænselandet. Desuden var han nogle år senere en vinter på Dalum Landbrugsskole ved Odense,

et skoleophold, som han alle dage mindedes med særlig glæde. Da han blev gift med Ane Gaarde fra Rurup, der overlever ham, overtog han fødegården, som han med solid dygtighed drev, til han i 1943 afstod den til sønnen, Lorentz Thielsen.

Ane og Niels Thielsen byggede så hus i Bevtoft, hvor de siden har boet sammen med datteren Christine, der har været sine forældres gode hjælp og støtte på deres gamle dage.

Uden iøvrigt at nære ambitioner i retning af offentlig fremtræden kom Niels Thielsen til gennem et langt liv at gøre en betydningsfuld indsats, ikke mindst som tillidsmand for Skoleforeningen og som mangeårigt bestyrelsesmedlem for Haderslev Vesteramts Grænseforening. Hans arbejde for disse to foreninger var, som iøvrigt hans virke på alle områder, præget af hans store troskab og pligtsfølelse. Man skulle se Niels Thielsen, når han var »langs« for at indsamle bidrag eller for at sælge Dybbøl-mærker. Så var han rigtig i sit es!

Han havde en sjælden evne til at foretage disse indsamlinger på en sådan måde, at man kom til at føle det både som en pligt og en ære, at være med til at yde sin skærv. Og så gjorde det da slet ikke noget, at man godt kunne mærke på ham, at han nok ville have lidt hånd i hanke med de enkelte bidrags størrelse. Efter rimelighed og efter evne — forstår sig! Og man forstod da også godt nok, at Niels Thielsen var af den mening, at skulle her endelig være tale om »pristalsregulering«, så skulle det jo da helst ikke være i nedadgående retning! Og så mærkedes det så klart på hele hans færd, at baggrunden for det alt sammen var hans dybe og glade følelse af samhørighed med land og folk.

Derfor havde også det folkelige arbejde i ham een af sine mest trofaste støtter.

Det skal til slut blot nævnes, at Niels Thielsen også på andre områder i tidens løb fik betroet tillidshverv. Han var således i mange år den lokale repræsentant for Hedeselskabet.

For et par år siden blev Niels Thielsen Ridder af Dannebrog.

K. M. G.

## Regering og Folketing

Ministeriet: 9 socialdemokrater, 4 Radik. Venstre, 3 Retsforb.  
(Folketingsvalget 14. maj 1957)

Statsminister: *H. C. Hansen*

Udenrigsminister: *Jens Otto Krag*

Finansminister: *Viggo Kampmann*

Forsvarsminister: *Poul Hansen*

Justitsminister: *Hans Hækkerup*

Arbejds- og boligminister: *Kaj Bundvad*

Trafikminister og minister for Grønland: *Kai Lindberg*

Socialminister: *Julius Bomholt*

Kirkeminister: *Bodil Koch*

Undervisningsminister: *Jørgen Jørgensen*

Økonomiminister og min. for nordiske anl.: *Bertel Dahlgaard*

Handelsminister: *Kjeld Philip*

Landbrugsminister: *Karl Skytte*

Indenrigsminister: *Søren Olesen*

Fiskeriminister: *Oluf Pedersen*

Minister u. p.: *Viggo Starcke*

### Folketinget

(Folketingsvalget 14. maj 1957)

Socialdemokratiet .....	910.170 st.	70 medl.
Venstre .....	578.932 »	46 »
Konservative .....	383.843 »	30 »
Radikale Venstre .....	179.822 »	14 »
Retsforbundet .....	122.759 »	9 »
Kommunister .....	72.315 »	6 »
Uafhængige .....	53.061 »	0 »
Slesvigsk parti .....	9.202 »	1 »
Udenfor part. (Grønland 2, 1 færøing)	— »	3 »
	2.310.104 st.	179 medl.

### *Stemmeetal i Sønderjylland*

Socialdemokratiet .....	35.436 st.	3 medl.
Venstre .....	27.289 »	2 »
Konservative .....	16.436 »	1 »
Slesvigsk parti .....	9.202 »	1 »
Retsforbundet .....	6.453 »	1 »
Radikale Venstre .....	6.077 »	1 »
Uafhængige .....	2.321 »	0 »
Kommunister .....	1.153 »	0 »
	104.367 st.	9 medl.

### *Valgt i Sønderjylland*

Socialdemokrater: Andr. Hansen, P. Gorrssen, Jens D. Bladt.

Venstre: Fr. Heick, Ejnar Hansen.

Konservative: Lars Clausen.

Slesvigsk parti: Hans Schmidt.

Retsforbundet: Kr. Kristensen, St. Nustrup.

Radikale Venstre: Fr. Slipsager.

# Nationale foreninger og institutioner

---

## SPROGFORENINGEN

Formand: fhv. højskoleforstander J. Th. Arnfred, Askov.

Ledelse: Hans Jørgen Hansen, Lysabildskov, fru Anne Marie Skau, Nygård, Ø. Lindet, redaktør Morten Kamphövener, Aabenraa, rektor A. Feilberg Jørgensen, Tønder.

Årsmødet afholdes sidste søndag i juni.

## GRÆNSEEGNENS ARBEJDSUDVALG

Formand: Redaktør Morten Kamphövener, Snareved 7, Aabenraa, telf. 2 28 40.

Sekretær: Fru Marguerite Hahnemann, Storegade 5, telf. 2 12 36, efter kl. 16 telf. 2 21 49.

## SKOLEFORENINGEN

Formand: fhv. højskoleforstander Hans Lund Tanderupgård pr. Ribe.

Næstformand: Gårdejer Svend Christensen, Burkal

Sekretær: N. Gotthardsen, Høgsbro, kasserer.

Årsmødet afholdes sidste søndag i juni.

## GRÆNSEFORENINGEN

Kontor: Peder Skramsgade 5, I, København K.

Formand: fhv. præsident Holger Andersen.

Næstformand: Dommer F. Juhl, direktør V. Fischer, direktør K. Skat-Rørørdam.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur. Antoni Petersen.

## DEN NORDSLESVIGSKE KVINDeforeNING

Formand: Fru Margrethe Madsen, Roost pr. Branderup.

Næstformand: Fru Marie Thorup, Ø. Lindet.

Kasserer: Fru Karen Fink, Klinkbjerg 1, Aabenraa.

## DET UNGE GRÆNSEVÆRN (D. N. U.)

Kontor: Kastanleallé 24 A, Sønderborg.

Formand: Kontorchef Sv. A. Hellesen, Sønderborg, telf. 2 30 41.

Næstformand: Assistent, frk. Astrid Due, Finsensvej 8 G., København F., telf. GO 89 38 y.

## DANSK AMATØR TEATER SAMVIRKE

**Formand:** Forstander E. Hugelsø, ungdomsskolen, Vojens.  
**Sekretær:** Overlærer Arne Aabenhus, Solbakken 10, Graasten.  
**Kasserer:** Ingeniør J. Agerskov, Birkealle 12, Kolding.  
**Landssekretariat:** Box 5, Graasten, telf. 5 11 03.

## UNGDOMSFORENINGERNE

### Aabenraa amts hovedkreds:

**Formand:** Kontrolassistent Peter K. Thomsen, Lillehave, Aabenraa.  
**Kasserer:** Købmand Sv. Jacobsen, Frøslev pr. Padborg.  
(17 foreninger — 1.900 medlemmer).

### Haderslev østeramts hovedkreds:

**Formand:** Lærer A. B. Keck, Bjerning, Haderslev.  
**Kasserer:** Gårdejer Aksel Tang, Hytkjærgård pr. Marstrup.  
(21 foreninger — 2.714 medlemmer).

### Røddingegnens hovedkreds:

**Formand:** Gårdejer Chr. Christensen, Hjerting pr. Rødding.  
**Kasserer:** Gårdejer Ejnar Rytz, Brændstrup pr. Gram.  
(13 foreninger — 2.216 medlemmer).

### Sønderborg amts hovedkreds:

**Formand:** Gårdejer Kristian Sibbesen, Gammelgab Mark pr. Broager.  
**Kasserer:** Gårdejer Ph. E. Sibbesen, Gammelgab pr. Broager.  
(17 foreninger — 3.727 medlemmer).

### Løgumkloster og omegns hovedkreds:

**Formand:** Mejeribestyrelse Carl Adolf Jessen, Øster Højst.  
**Kasserer:** Lærerinde, fru Else Jensen, Ellehus skole, Jejsing.  
(13 foreninger — 811 medlemmer).

### Skærbæk og omegns hovedkreds (for Tønder amts nordlige del):

**Formand:** Lærer H. E. Andreasen, Vodder pr. Frifelt.  
**Kasserer:** Købmand Knud Hansen, Skærbæk.  
(8 foreninger — 920 medlemmer).

## K. F. U. M. OG K. I SØNDERJYLLAND

### Haderslev-kredsen:

**Kredsformand:** Lærer Lassen, Hoptrup Højskole.

### Gram-kredsen:

**Kredsformand:** Pastor Chr. Jessen, Agerskov.

### Aabenraa-Tønder-kredsen:

**Kredsformand:** Kordegn Andersen, Aabenraa.

### Sønderborg-kredsen:

**Kredsformand:** Forstander S. Peters-Lehm, Rinkenæs Ungdomsskole.

## SØNDERJYDSK IDRÆTSFORENING

Formand: Stadsskoleinspektør S. P. Haansen, Aabenraa.

Sekretær og forretningsfører: Overassistent Gerh. Schmøkel, Haderslev.

Formand for gymnastikudvalget: Gårdejer Claus Christensen, Lavensby pr. Nordborg.

Formand for idrætsudvalget: Overassistent Gerh. Schmøkel, Haderslev.

Formand for skydeudvalget: Kaptajnøjniant T. J. Sundvang, du Platzgade 1, Sønderborg.

Repræsentant for kvindegymnastik: Lærerinde, frk. Agnete Nielsen, Højer.

Repræsentant for folkedans: Førstelærer H. Flint, Daler.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse. Formænd er:

Haderslev vesteramt: Inseminør Jens Chr. Nielsen, Rødding.

Haderslev østeramt: Seminarlærer Marlus Riis, Haderslev.

Aabenraa amt: Lærer Sven Gammelgaard, Kollund.

Sønderborg amt: Sognepræst Erik Birker, Nybøl.

Tønder amt: Lærer Knud Nielsen, Bredebro.

## HADERSLEV VESTERAMTS GYMNASIKFORENING

Formand: Højskolelærer Anders Sørensen, Rødding.

Kasserer: Frk. Johanne Poulsen, Rødding.

Formand for håndboldudvalget: Gårdejer Kristian Salling, Kastbjerg, Lintrup.

Formand for idrætsudvalget: Peter Petersen, St. Klovtoft, Jels.

Formand for dommerklubben: Valdemar Jacobsen, Skodborg J.

## HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

Forretningsudvalg: Arkivar Peter Kr. Iversen, Aabenraa, formand, fuldmægtig Olav Christensen, Haderslev, kasserer, lærer Chr. Stenz, Aabenraa, sekretær.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske Årbøger: Adjunkt Knud Fanø, Tønder, landsarkivar Johan Hvidtfeldt, Viborg, arkivar Peter Kr. Iversen, Aabenraa.

Redaktionsudvalg for skriftrækken: Professor, dr. phil. Troels Fink, Aarhus, landsarkivar Johan Hvidtfeldt, Viborg, arkivar Peter Kr. Iversen, Aabenraa, forstander Hans Lund, Tanderupgård.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk månedsskrift: Viceskoleinspektør W. Christiansen, Tønder, lærer Chr. Stenz, Aabenraa, museumsinspektør H. Neumann, Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Sognepræst Tage Holm, Vøjens.

Sønderborg amt: Gårdejer Ernst Christensen, Asserballe.

Tønder amt: Gårdejer Cornelius Schmidt, Døstrup.

Aabenraa amt: Overassistent Holger Jacobsen, Aabenraa.

Sydslesvig: Pastor H. F. Petersen, Satrup, Angel.

## DE SØNDERJYDSKE DANSKE SAMFUND

Formand: Amtskontorchef J. P. Caspersen, Aabenraa.

Sekretariatet ledes af redaktør Kai Edv. Larsen, Rådhusstorvet 3, Sønderborg.



## Biblioteker

Der er biblioteker i alle Nordslesvigs kommuner med undtagelse af Adsbøl, Emmerlev, Starup og Grarup. Af pladshensyn er telefon og åbningstider kun anført for de 20 største biblioteker.

Aabenraa, Rådhusgangen, telf. 2 25 66. Udlån 10—19.

Læsesal vinter: 10—21, lørdag dog 10—19. Sommer 1. 4.—30. 9.: 10—19.

Rugkøbel bibliotek, telf. 2 14 80. Mandag, onsdag og fredag 15—20, tirsdag, torsdag og lørdag 15—17.

Børnebiblioteket, skolen bag rådhuset, telf. 2 25 66. Mandag og onsdag 13—19, tirsdag, torsdag og fredag 13—17, lørdag 13—15.

Augustenborg. Telf. 81. Mandag 16—18, onsdag 16—18 og 19—21, fredag 19—21.

Bov sogns bibliotek, Padborg. Telf. 7 34 54. Mandag og torsdag 14—17, tirsdag 14—20, fredag 19—21, lørdag 10—12.

Broager. Mandag, onsdag og fredag 14—16 og 19—20.

Christiansfeld. Telf. 0 14 46. Onsdag 14,30—17,30, fredag 16—20.

Gram. Telf. 2 12 54. Tirsdag 19—21, fredag 16—18.

Graasten. Telf. 5 13 75. Sommer 1. 4.—30. 9.: Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag 18—20. Vinter 1. 10.—31. 3.: Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag 18,30—20,30, samt onsdag eftermiddag 15—17.

Haderslev, Jomfrustien 20, telf. 2 26 56. Udlån vinter: 10—19. Udlån sommer: 10—19, lørdag 10—14 (1. 5.—30. 9.). Læsesal vinter: 10—21, læsesal sommer: 10—19, lørdag 10—14.

Børnebiblioteket: Mandag, tirsdag, torsdag, fredag 14—18, onsdag 14—19. Lukket i juli.

Hoptrup. Telf. 7 53 11. Mandag 19—21.

Højer, kommuneskolen. Mandag 15—16, tirsdag 19,30—20,30, fredag 19—21.

Løgumkloster. Udlån vinter: Mandag og torsdag 19—21, torsdag 15—17.

Udlån sommer 1. 4.—30. 9.: Mandag 19—21, torsdag 15—16. Læsesal vinter: 19—21, undtagen lørdag. Sommer: Samme tider som udlånet.

Nordborg. Telf. 5 16 70. Tirsdag, onsdag og fredag 16—18 og 19—21, lørdag 13—15.

Rødekro. Mandag 14,30—16, onsdag 9,30—11, fredag 19—20,30.

Rødding. Telf. 4 11 08. Mandag og onsdag 19,30—21,30, fredag 15,30—18.

Skærbæk. Mandag 16—18, tirsdag og torsdag 19—21.

Sønderborg, Jernbanegade 10, telf. 2 26 31. Udlån 10—19, lørdag dog 10—14. Læsesal vinter: 10—21, lørdag dog 10—14. Sommer 1. 5.—31. 8.: 10—19, lørdag 10—14.

Børnebiblioteket: 14—18, undtagen lørdag.

Tinglev. Vinter 1. 10.—31. 3.: Mandag, tirsdag, onsdag, torsdag, fredag 19—21, tirsdag og fredag desuden 16—18. Sommer 1. 4.—30. 9.: Samme dage 19—20, tirsdag og fredag desuden 16—17. Juli lukket.

Toftlund. Telf. 79. Mandag og fredag 17—19,45.

Tønder, Richtsensgade 10, telf. 2 12 06. Udlån og læsesal vinter: 10—20, lørdag dog 10—16. Sommer 1. 5.—30. 9.: 10—19, lørdag dog 10—16.  
Børnebiblioteket: 14—17, lørdag dog 14—16.

Vojens. Mandag, tirsdag, onsdag, fredag 19—21.

#### SØNDERJYDSK LANDSARKIV, AABENRAA

Laudsarkivar Frode Gribsvad. Arkivar P. Kr. Iversen.  
Åben 9—12 og 13—16. Telf. 2 27 04.

## Organisationer i Sydslesvig

### SYDSLESVIGSK FORENING

Formand: Rektor Hermann Tychsen, Flensborg-Mørvig, telf. Flensborg 5171.  
Generalsekretær: Hans Ronald Jørgensen, Nørregade 76, Flensborg, telf. Flensborg 7821 og 7822.

### SYDSLESVIGSK VÆLGERFORENING

Formand: Bibliotekar Fr. Mommisen, Flensborg, Lindcallè 1, telf. over rådhuset (8011).  
Sekretær: Herm. Bornholdt, Flensborg, Nørregade 76, telf. 3153.

### DANSK SKOLEFORENING, FLENSBORG

Formand: Redaktør L. P. Christensen, Flensborg, telf. 7855 og 5856.  
Skoledirektør: Bernhard Hansen, Flensborg, Duborg-skolen, telf. 7455 og 2498.

### DEN DANSKE KIRKE I SYDSLESVIG

Førstepræst: Provst A. Westergaard-Jacobsen, Flensborg, Wrangelgade 14, telf 2925.  
Sekretær: Erik Mathiesen. Kontor Wrangelgade 14, telf. 2925.

### SYDSLESVIGS DANSKE UNGDOMSFORENINGER

Formand: Skoleleder Gerhard Wehlitz, Kappel, telf. 889.  
Sekretær: Franz Wingender, Flensborg, Mariegade 20, telf. 5156.

### FORNING FOR NATIONALE FRASHE

Formand: Fhv. landråd Johannes Oldsen, Lindholm, telf. Nibøl 325.  
Sekretær: Christian Jensen, Villa Sønnichsen, Lindholm, telf. Nibøl 435.

### FÆLLESLANDBOFORENINGEN FOR SYDSLESVIG

Formand: Gårdejer Erik Paulsen, Musbæk, telf. Flensborg 4468.  
Sekretær: Chefkonsulent Aage Sørensen, Flensborg, Storegade 2, telf. 5975.

## HÅNDVÆRKETS FÆLLESREPRÆSENTATION I SYDSLESVIG

Formand: Malermester Alfred Albertsen, Flensborg, Lyksborggade 129, telf. 4742.

Sekretær: Hellmut Tiedemann, Flensborg, Bismarcksgade 46.

## DEN SLESVIGSKE KVINDEFØRENING

Formand: Fru Margrethe Lorenzen, Valsbøl, telf. Skovlund 461.

Konsulent: Frk. Myrup Andersen, Harreslevmark, telf. Flensborg 3395.

## DE SYDSLESVIGSKE HUSMODERFØRENINGER

Formand: Fru Ellen Jensen, Flensborg, Frederiksdal 40, telf. 2759.

Konsulent: Frk. Helga Koldborg, Bismarcksgade 44, Flensborg.

## DET SYDSLESVIGSKE SUNDHEDSRÅD:

Formand: Rådmand S. Münchow, Flensborg, Rude 34, telf. 4890.

Sekretær: Keuchel, Skovgade 41, telf. Flensborg 3118.

## DANSK LÆRERFØRENING, SYDSLESVIG

Formand: Vakant.

Næstformand: Adjunkt P. Thorup Nielsen, Flensborg, Nørreallé 1.

## SYDSLESVIGSKE FOLKEKOR

Formand: Skoleleder Aage Prindal, Kollund.

## SYDSLESVIGSK STUDIE- OG HJÆLPEFOND

(»Arveprins Knuds Kollegium«), Jacobys Allé 13, København V., telf. Eva 3347.

Formand: Afdelingschef Willum S. Rasmussen.

# Undervisning

## HØJSKOLER OG LANDBRUGSSKOLER

Danebod Højskole, Fynshav, Als. Forstander Gunner Rasmussen.

Graasten Landbrugsskole. Forstander Karlskov Jensen og L. Lauridsen.

Hoptrup Højskole, Hoptrup. Forstander P. H. Lauritsen.

Rødding Højskole, Rødding. Forstander Fog Pedersen.

Rønshoved Højskole, Rinkeby. Forstander Hans Haarder.

Telf. Hokkerup 5 87 30.

Idrætshøjskolen i Sønderborg. Forstander A. Søgaard Jørgensen.

Telf. Sønderborg 2 18 48.

## EFTERSKOLER

Agerskov Ungdomsskole, Agerskov. Forstander Agnete Tang.

Hoptrup Efterskole, Hoptrup. Forstander P. H. Lauritsen.

Nordborg Efterskole, Nordborg, Als. Forstander Boye Andersen.

Sundeved Ungdomsskole. Forstander Aage Rasmussen.  
Rens Efterskole, St. Jyndevad. Forstander Arne Eg Larsen.  
Rinkenæs Ungdomsskole. Forstander G. Peters-Lehm.  
Sommersted Ungdomsskole. Forstander M. Linderoth.  
Højer Ungdomsskole. Skolen for unge piger, vinter og sommer.  
Forstander Carla Schibler.  
Vojens Ungdomsskole, Vojens. Forstander E. Hagelsø.

#### HUSHOLDNINGSSKOLER

Als Husholdningsskole, Vollerup. Forstander Johanne Hansen.  
Graasten Husholdningsskole, Graasten. Forstander Olga Reppien og  
Ebba Drewes.

# Erhvervs-institutioner og organisationer

(Formænd, sekretærer og sønderjydske medlemmer)

## I. Statsinstitutioner

### STATENS JORDLOVSUDVALG

Kontor: Sct. Annæ Plads 19, København K.

Formand: Gårdejer Niels Chr. Nielsen-Man, Aldershåb, Brovst.

Administrationschef: T. H. Kaare.

Medlem for Haderslev og Sønderborg amtsråds kredse:

Gårdejer Einar Simonsen, Flotgård pr. Øsby.

Medlem for Aabenraa og Tønder amtsråds kredse:

Folketingsmand Fr. W. Teichert, Søgaard pr. Kliplev.

Kontoret i Tønder ledes af: Kontorchef E. Ibsen.

Konsulent: Civilingeniør Th. Claudi Westh, Tønder.

### JORDFORDELINGSKOMMISSIONERNE

Jordfordelingskommissionen for 9. område, omfattende Haderslev og Sønderborg amtsråds kredse:

Formand: Gårdejer E. Simonsen, Flotgård pr. Øsby.

Medlemmer: Gårdejer Jørgen Lyck, Vester Sottrup, og husmand Johs. Petersen, Halk.

Dommer: Sigud Andresen, Haderslev.

Jordfordelingskommissionen for 10. område, omfattende Tønder og Aabenraa amtsråds kredse:

Formand: Fhv. folketingsmand Fr. W. Teichert, Søgaard pr. Kliplev.

Medlemmer: Gårdejer Kr. Philipsen, Lundtoftbjerg pr. Tørsbøl, og amtsrådsmedlem Lauritz Lindrum, Hjemsted pr. Skærbæk.

Dommer: H. Fogh, Tønder.

Jordfordellingssekretariatet: Holbergsgade 23, København K.

### KOMMISSIONER ANG. OPRETTELSE AF HUSMANDSBRUG, ARBEJDERBOLIGER m. m.

Formænd: Haderslev amt: Gårdejer Viggo Larsen, Skodborg.

Aabenraa amt: Gårdejer Jørgen Jørgensen, Nr. Hjarup, Hovslund.

Sønderborg amt: Husm. Jørgen Clausen, Himmarnk, Svenstrup, Als.

Tønder amt: Gårdejer Axel Lund, Sdr. Sejerslev pr. Højer.

## II. Private selskaber og landbrugsorganisationer

### DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSÆLSKAB

Rollighedsvej 26, København.

Ledende præsident: Forstander Johs Ridder, (R), Det landøkonomiske Driftsbureau, Gl. Kongevej 127, København V.

Kontorchef: H. Wrane-Jensen.

I bestyrelsesrådet: Forstander Fr. Helek, St. Jyndevad, og forstander L. Lauridsen, Grausten.

### DET DANSKE HEDESELSKAB

Hovedkontor: Viborg.

Formand: Kammerherre, hofjægermester Chr. Lüttichau, Tjele pr. Ørum (Sønderlyng)

Direktør: Niels Basse, Viborg.

Mose- og engafdeling: Afdelingsleder C. V. Schledermand Larsen, Viborg.

Distriktskontor i Haderslev: Bestyrer V. Lindebo Hansen.

Distriktskontor i Tønder: Bestyrer J. P. Knudsen.

Distriktskontor i Aabenraa: Bestyrer N. Jespersen.

Kulturteknisk afdeling: Afdelingsleder F. Ebert, Viborg.

Distriktskontor i Kolding: Distriktsingeniør A. Fredborg.

Fillalkontor i Tønder: Afdelingsingeniør A. Sørensen.

Plantningsafdelingen: Afdelingsleder B. Stenstrup, Viborg.

Plantagedistrikt: Skovrider Kr. Fromsejer, Skærbæk.

### LANDBRUGSRÅDET

Kontor: Axelborg, København V.

Præsident: Gårdejer H. Pinstrup, Gravlev pr. Skørping.

Direktør: N. Kjærgaard.

### LANDBOFORENINGER

#### DE SAMVIRKENDE DANSKE LANDBOFORENINGER

Kontor: Axelborg, København V.

I formandsskabet: Gårdejer Hans Pinstrup og forstander Johs. Larsen.

Sønderjyder i bestyrelsen: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård, Stubbæk, Aabenraa, og gårdejer Aksel Petersen, Rørkær pr. Jejsing.

#### FORENINGEN AF JYDSKE LANDBOFORENINGER

Kontor: Bispetorvet, Aarhus.

Formand: Gårdejer H. Pinstrup, Gravlev pr. Skørping.

I bestyrelsen: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård, Stubbæk, Aabenraa, og Axel Petersen, Rørkær, Tønder. Sekretær J. K. Haugaard.

#### FELLESLANDBOFORENINGEN FOR NORDSLESVIG

Formand: Gårdejer Mads Thuesen, Anslet pr. Fjelstrup.

Sekretær og kasserer: Konsulent Chr. Nielsen, Vester Sottrup.

Bestyrelsen består af de enkelte landboforeningers og de to førstnævnte fællesleders formænd.

### 1. DEN NORDSLESVIGSKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Ejnar Hansen, Hjerting pr. Rødding.

Konsulenter: Georg Nissen, C. H. Lausten, Niels Lassen; i samarbejde med  
egnens husmandsforening havebrugskonsulent Anne Knudsen og husdyr-  
brugskonsulent H. P. Fogtmann, og i samarbejde med Kolding og Omegns-  
og Kolding Herreds Landboforening maskinkonsulent Henry Ubbesen.

### 2. HADERSLEV AMTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Mads Thuesen, Anslet pr. Fjelstrup.

Konsulenter: Fr. P. Nielsen, Ladegård pr. Haderslev, og P. R. Madsen,  
Haderslev, C. Hansen, Haderslev, (regnskab), husholdning: frk. Ingrid  
Pedersen,\*) Virkelyst 1, Haderslev, telf. 2 15 09. (2135 medlemmer).

### 3. NR. RANGSTRUP HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gdr. Kristian Lund, Gestrup pr. Toflund.

Konsulenter: Th. Petersen (husdyrbrug), K. Harms (regnskab), J. Have  
(planteavl).

### 5. AABENRAA AMTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Holger Hansen, Tinggård pr. Aabenraa.

Konsulenter: C. Poulsen, Rødekro, (planteavl), E. Larsen, Rødekro, (fodring),  
P. Mølgård, Aabenraa, (regnskab). (900 medlemmer).

### 6. VIS HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Karsten Th. Gregersen, Frøsløv pr. Padborg.

Konsulenter: N. A. Drewsen, Hokkerup, fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs.  
(400 medlemmer).

### 7. DEN SUNDEVEDSKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer H. Clausen, Blansskov pr. Avnbøl.

Konsulenter: Chr. Nielsen, Vester Soltrup, fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs,  
(havebrug). (425 medlemmer).

### 8. ALS NØRHERRERDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Jacob Jørgensen, Brandsbøl.

Konsulenter: Chr. Nielsen Vester Soltrup, og H. Frederiksen, Nordborg,  
(regnskab), fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs, (havebrug).  
(230 medlemmer).

### 9. DEN ALSISKE LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Miang pr. Kirkehørup.

Konsulenter: Chr. Nielsen, Vester Soltrup, P. J. Hansen, Hørup, (regnskab),  
fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs, (havebrug), fru Else Hansen, Rødekro,  
(husholdning). (440 medlemmer).

---

\*) Samtlige husholdningskonsulenter sorterer under De sønderjydske  
Husholdningsforeninger.

#### 10. DET BLANDEDE DISTRIKTS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Niels N. Lund, Vester Gammelby pr. Højer.  
Konsulenter: L. Nørsgaard, Bredebro, K. P. Kristensen, Tønder, (regnskab),  
fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs, frk. Anse Gudlksen, Tønder, (hushold-  
ning). (700 medlemmer).

#### 11. SLOGS HERREDS LANDBOFORENING

Formand: Gårdejer Axel Petersen, Rørkær pr. Jejsing.  
Konsulenter: Laurids Aalling, Bylderup Bov, fru Surlykke Wistoft, Rinke-  
næs, (havebrug). (400 medlemmer).

#### 12. LANDBOFORENINGEN FOR LØGUMKLOSTER OG OMEGN

Formand: Gårdejer Nis Evardsen, Løgumkloster.  
Konsulenter: Hans Jepsen, Løgumkloster, fru Surlykke Wistoft, Rinkenæs,  
næs, (havebrug). (320 medlemmer).

#### 13. LANDBOFORENINGEN FOR SKÆRBÆK OG OMEGN

Formand: Gårdejer P. Thysen, Aaved pr. Frifelt.  
Konsulent: P. V. Johnsen, Skærbæk. (419 medlemmer).

### HUSHOLDNINGSFORENINGER

#### DET SØNDERJYDSKE HUSHOLDNINGSUDVALG

Formand: Fru Kirstine Hinrichsen, Trøjborg pr. Visby.  
Fællesudvalg for nedennævnte husholdningsforeninger, som alle er tilsluttet  
Foreningen af jyske Landboforeningers Husholdningsudvalg:

#### HADERSLEV AMTS LANDBOHUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Marie Kortbeck, Anslet pr. Fjelstrup.  
Konsulent: Ingrid Petersen, Haderslev.

#### NR. RANGSTRUP HERREDS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Henny Birk, Vestergård, Arrild.  
Konsulent: Jørgine Frank-Jensen, Aabenraa.

#### LØGUMKLOSTER OG OMEGNS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Asta Fredsted, Landeby pr. Løgumkloster. (220 medlemmer).

#### DET BLANDEDE DISTRIKTS HUSHOLDNINGSFORENING

Formand: Fru Anna Jensen, Daler.  
Konsulent: Frk. Gudlksen, Tønder. (854 medlemmer).



DE SAMMENSLUTTEDE HUSHOLDNINGSFØRENINGER  
I AABENRAA OG SØNDERBORG AMTER

Formand: Fru Ruth Nissen, Skelbækgård.

Konsulent: Jørglue Frank-Jensen, Aabenraa, Flensborgvej, telf. 2 13 41.

SLOGS HERRÆDS HUSHOLDNINGSFØRENING

Formand: Fru Anna Rud Bentholt, »Grønvang« pr. Jejsing.

Konsulent: Frk. Aase Gudiksen, Leosallè 42, Tønder, telf. Tønder 2 25 77.  
(550 medlemmer).

HUSMANDSFØRENINGER

DE SAMVIRKENDE DANSKE HUSMANDSFØRENINGER

Kontor: Axeltorv 1, København V.

Formand: Husmand Peter Jørgensen, Agervej, Slagelse.

I bestyrelsen bl. a.: Husmand Jens P. Jensen, Vellerup pr. Agerskov.

Anders Schmidt afløstes 1. 4. 1958 af husmand Johs. Pedersen, Røglind, No.  
Sekretariatets chef: Kaare Milthers, København.

DE SAMVIRKENDE JYDSKE HUSMANDSFØRENINGER

Kontor: Johs. Bjergsgade 5, Aarhus, telf. 2 34 99.

Formand: E. Vestbo, Brosbøl pr. Tarm.

I bestyrelsen: Husmand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.

Sekretær: Th. Christensen, Aarhus.

DE SAMVIRKENDE SØNDERJYDSKE HUSMANDSFØRENINGER

Formand: Husmand Jens P. Jensen, Agerskov.

Konsulenter: A. Lalsen, Haderslev, A. Mortensen, Gram, Erik Christensen,  
Løgumkloster, Mary Dahl Nielsen, Haderslev. (4115 medlemmer).

SØNDERBORG AMTS HUSMANDSFØRENING og  
KREDSFØRENINGEN SØNDERJYDEN

Formand: Husmand, sognerådsformand Broder Brodersen, Rufas, Avnbøl.  
Telf. 109.

Konsulenter: Peter Nielsen, Kirkehørup, telf. 74, (husdyrbrug). Erik Knudsen, Bronger, telf. 258, (planteavl). Diddé Danielsen, Tandsløt, telf. 4 77 10, (husholdning).  
(24 foreninger. 1700 medlemmer).

KVÆGAVLSFØRENINGER

SØNDERJYDSK FÆLLESLEDELSE AF KVÆGAVL

Formand: Gårdejer Jakob Ravn, Olufsminde, Simmerslød.

Konsulenter: Jørg. Frank, Nordborg, og B. Vinge Madsen, Vojens.

11 kvægavlsforeninger, deraf 8 med kunstig sædooverføring = 45.000 køer.  
95 kontrolforeninger, omfattende 3.800 besætninger med ialt 42.000 køer.

**SØNDERJYDSK FÆLLESLEDELSE  
FOR AVLEN AF RØDT DANSK MALKEKVÆG**

**Sønderborg-kredsen**

**Formand:** Gårdejer Jakob Møller, Vester Soltrup.  
**Konsulent:** Kr. Dahlgaard Jensen, Vester Soltrup.  
**Fællesledelsen** omfatter 24.000 køer. Sønderborg Kvægavlsforening har ca. 3.000 medlemmer og godt 33.000 behandlede køer samt 47 kontrolforeninger med godt 21.000 køer.

**SØNDERJYDSK AVLSFORENING  
FOR SORTBROGET DANSK MALKEKVÆG**

**Formand:** Gårdejer Jens Holm, Langager pr. Skodborg J.  
**Konsulent:** B. Vinge Madsen, Vojens.  
183 medlemmer. 3.500 køer.

**HESTEAVLSFORENINGER**

**DE SAMVIRKENDE JYDSKE HESTEAVLSFORENINGER**

**Kontor:** Østergade 9, Aarhus.  
**Formand:** Gårdejer H. Chr. Hansen, Røddrup pr. Randers.  
**Næstformand:** Gårdejer Mads Thuesen, Anslet pr. Fjelstrup.

**FJERKRÆAVL**

**FÆLLESUDVALGET FOR FJERKRÆAVLEN I SØNDERJYLLAND**

**Arbejdsområde** i samtlige sønderjydske landbo-, husmands- og fjerkræ-avlerforeninger.  
**Formand:** P. J. Buchard, Kliplev.  
**Konsulent:** Alfred Pedersen, Nybøl pr. Hjordkær.

**SLAGTERIER**

**DE SAMVIRKENDE DANSKE ANDELS-SVINESLAGTERIER**

**Kontor:** Axelborg, København V.  
(Omfatter 62 andelsslagterier og 20 bi-virksomheder).  
**Formand:** Proprietær K. Røhr-Lauritzen, Demstrupgård pr. Sjørslev.  
**Sekretær:** Direktør H. Behnke.

**SLAGTERIER I NORDSLESVIG**

**ANDESSLAGTERIER**

**Aabenraa:**

**Formand** Gårdejer J. P. Møller, Søstgård pr. Rødebro.  
**Direktør:** Fr. Johansen.

#### Graasten:

Formand: Joh. Phillipsen, Lundtoftbjerg.

Direktør: H. Thede Bossen.

#### Rødding:

Formand: Gårdejer R. Mathiasen, Stenderup pr. Rødding.

Direktør: C. J. Rübner-Petersen, Rødding.

#### Sønderborg:

Formand: Forpagter Chr. Nissen, Vester Sottrup.

Direktør: O. F. Bagge.

#### Vojens:

Formand: Gårdejer Jørgen Fallesen, Tørning pr. Hammelev.

Direktør: Th. Mossing Jensen.

### D. L. K.

#### Aabenraa afdeling:

Formand: Gårdejer H. Steffensen, Smedager.

Salgsleder: Gårdejer V. Søndergaard, Sdr. Ønlev, Hjordkær.

Bogholderi: Aabenraa Andels-Svineslagteri.

#### Haderslev afdeling:

Formand: Gårdejer Jakob Fromm, Grarupgård pr. Haderslev.

Salgsleder: Gårdejer Chr. Enemark, Ryesmøllevvej 10, Haderslev.

Bogholderi: Andelsbanken.

#### Tønder afdeling:

Formand: Gårdejer Johs. Petersen, Vestermark, Abild.

Salgsledere: Jørgen Petersen, Døstrup, Nikolai Detlefsen, Højer,  
Lorenz Johansen, Bredevad.

Bogholderi: V. Christensen, Strucksallé, Tønder.

#### Sønderborg afdeling:

Formand: Gårdejer Chr. Nissen, Vester Sottrup.

Salgsleder: Direktør O. Bagge, andelsslageriet.

Bogholderi: Sønderborg Andelsslageri.

## MEJERIFORENINGER

### DE DANSKE MEJERIFORENINGERS FÆLLESORGANISATION

Kontor: Rådhuspladsen 3, Aarhus.

Formand: Proprietær S. Overgaard, Højbygård pr. Ormslev.

Direktører: T. Mathiasen og P. Kock Henriksen.

I bestyrelsen: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

### DE SAMVIRKENDE JYDSKE MEJERIFORENINGER

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

#### SØNDERJYDSK MEJERIFORENING

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.

Sekretær og kasserer: Statskonsulent Johs. Jensen, Aabenraa.

(110 mejerier).

### SØNDERJYDSK SMØREKSPORTFORENING, VOJENS

Formand: Gårdejer Aage Schmidt, Faarkrog pr. Skodborg.  
Direktør: Sophus Thomsen, Haderslev.  
(42 mejerier).

### SØNDERJYDSKE LANDMÆNDS ANDELS SMØREKSPORTFORENING, SØNDERBORG

Formand: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang pr. Kirkehørup.  
Direktør: S. Røygnaard Petersen, Sønderborg.  
(43 mejerier).

### DANSK MEJERISTFORENING

Kontor: Vindegade 74, Odense.  
Formand: Mejeribestyrer L. Laursen, Moselund pr. Randers.  
Sekretær: M. Jeppesen, Odense.  
Aabenraa amtskreds: Formand: Mejeribestyrer K. Frosch, Rødekro.  
Haderslev amtskreds: Formand: Mejeribestyrer O. Damgaard, Øsby.  
Sønderborg amtskreds: Formand: Mejeribestyrer T. F. Hansen, Dybbøl.  
Tønder amtskreds: Formand: Mejeribestyrer P. Petersen, Løgumgård,  
Løgumkloster.

## III. Handelsorganisationerne

### GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE, BØRSEN

Formand: Direktør, cand. polit. C. V. Jernert, København.

### PROVINSHANDELSKAMMERET

Formand: Konsul Hans Muus, Odense.  
Kammermedlem: Købmand Alfred Johansen, Graasten.  
Sekretariat: Ved Stranden 2, København K.  
Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsgade 45, Aarhus.

### HANDELSFORENINGERNE I SØNDERJYLLAND

#### Handelsstandsforeningerne i

Haderslev: Formand: Fabrikant M. Schumann.  
Aabenraa: Formand: Direktør M. Mortensen.  
Sønderborg: Formand: Grosserer T. Møller.  
Tønder: Formand: Boghandler J. N. Jepsen.  
Toflund: Formand: P. A. Lautrup.

### DE SAMVIRKENDE KØBMANDSFORENINGER I DANMARK

Formand: Købmand Knud Aagaard, Aarhus.  
Med 130 afdelinger, fordelt i 4 centralorganisationer.  
Centralorganisationen for Jylland, formand: Købmand Knud Aagaard, Aarhus.  
Derunder De samvirkende sønderjydske købmandsforeninger, formand:  
Købmand Chr. Degn, Sønderborg.

Haderslev og omegn:

Formand: Henrik Sørensen, Haderslev.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde, Toflund.

Aabenraa og omegn:

Formand: Købmand Poul Thomsen, Krusaa.

Graasten og omegn:

Formand: Købmand Georg J. Jessen, Trappen, Graasten.

Tønder Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Chr. Muusmann, Bylderup-Bov.

Tønder Kolonialhandlerforening:

Formand: Købmand Werner Petersen, Vestergade 24, Tønder.

Sønderborg Detailhandlerforening:

Formand: Købmand C. Degn, Sønderborg.

Sønderborg Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand H. Slevertsen, Ketting.

#### BRUGSFORENINGERNE

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, hovedkontor: Njalsgade 15, København S.

Formand for bestyrelsen: Professor, dr. oec. P. Nyboe Andersen, København.

Førstedirektør: cand. polit. Ebbe Groes, København.

Medlem af repræsentantskabet: Gårdejer Laur. Nielsen, Buskmose, Rinkenæs.

Handelsafdeling i Sønderborg, Kongevej 48—54.

Forretningsfører: E. Sæuvmand, Sønderborg.

Ialt 1909 brugsforeninger. Heraf i Sønderjylland 70 foreninger.

### IV. Håndværk og industri

#### HANDVÆRKSRÅDET

Kontor: H. C. Andersens Boulevard 20, København.

Formand: Oldermænd, skræddermester Poul Persson, R., DM. p.p., København.

I bestyrelsen: Snedkermester N. Høyberg-Larsen, Aabenraa, tømrermester Chr. Jensen, Bolderslev.

#### HANDVÆRKER- OG INDUSTRIFORENINGER I SØNDERJYLLAND

Aabenraa Haandværker- og Industriforening:

Formand: Snedkermester N. Høyberg-Larsen, Aabenraa.

Christiansfeld og Omegns Haandværkerforening:

Formand: Smedemester N. Holm.

Graasten Haandværkerforening:

Formand: Glarmester Alnor.

Haderslev Haandværkerforening:

Formand: Murermester Johs. Hansen. Telf. 2 23 68.

Sønderborg Haandværker- og Industriforening:

Formand: Bygmester Peter Villadsen.

**Tønder Haandværkerforening:**

Formand: Vulkanisørmester Rasmussen, Tønder. Telf. 2 14 53.

**Håndværkerskolen, Sønderborg. Forstander: Folmer Stevns.**

Telf. 0 44—2 32 44.

## V. Kreditinstitutioner

### SØNDERJYLLANDS KREDITFORENING

Kontor: Aastrupvej, Haderslev.

Direktion: P. A. Callø, M. Thuesen.

Repræsentantskabet: Formand: fhv. borgmester Holger Fink, Aabenraa, næstformand: gårdejer J. Ravn, Simmersted, gårdejer M. Refslund Poulsen, Bovlund, gårdejer H. M. Doesen, Søndernæs, gårdejer Hans Lyck, Varnæs, fhv. landdagsmand Nis Nissen, Aabenraa, gårdejer Claus Clausen, Havnbjerg, gårdejer I. H. Østergaard sen., Gabøl, gårdejer H. Petersen, Iller, murermester Johs. Hansen, Haderslev, bygmester P. Villadsen, Sønderborg, gårdejer N. Petersen, Rørkær, husmand Hans Carl Petersen, Halk, gårdejer Laue Frederiksen, Sillerupgård, købmand A. Hundevadt, Haderslev, gårdejer Haakon Fink, Brændstrup, gårdejer P. Helsel, Kassøgård, købmand Chr. Muusmann, Bylderup.

### VEST- OG SØNDERJYDSK KREDITFORENING

Kontor: Ringkøbing.

Direktion: P. H. M. Valeur, Jens Jensen, P. Gundesen.

Formand for repræsentantskabet: Gårdejer E. Puggaard, Puggård pr. Gjørding.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Gårdejer Fedder Mathiesen, Rønderup, gårdejer Poul Outzen, Ellum, og gårdejer Peter Nielsen Petersen, Oxlundgård, Harreby pr. Fole.

### JYDSK GRUNDEJER KREDITFORENING, HERNING

Direktion: Holger Jepsen, J. Møller, O. Nielsen.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Fritz Diehl, Graasten, for Aabenraa-Sønderborg amt.

Jørgen Brodersen, Bredebro, for Tønder amt.

Hans Timmermann, Gram, for Haderslev amt.

### NY JYDSKE KJØBSTAD-CREDITFORENING, AARHUS

Direktion: Landsretssagfører Otto Larsen, adm. direktør, arkitekt, m.a.n. Ejnar Poulsen og exam. jur. J. Juul-Nielsen.

Formand for repræsentantskabet: Landsretssagfører Karmark Olsen, Randers.

Medlem af repræsentantskabet: Konsul Jørg. M. Hansen, Aabenraa, direktør J. P. Skøtt, Haderslev, købmand Carl Borch, Tønder, og bankdirektør H. Müller-Kristiansen, Sønderborg.

### JYDSK HYPOTEKFORENING

Kontor: Aarhus

Direktion: Direktør, landsretssagfører Smedegaard-Andersen, Herning, arkitekt Jep Fink, Aabenraa, landsretssagfører Holg. Nielsen, Mariager.

KREDITFORENINGEN AF EJERE AF  
MINDRE EJENDOMME PAA LANDET I JYLLAND

Landsretssagfører Aa. Brink Jensen, adm. direktør.  
Medlem af repræsentantskabet for Sønderjylland: Hans Iversen, Stenneskær  
pr. Varnæs, Evald Lorenzen, Skærbæk.

HYPOTEKLAANEFONDEN

Kontor: Ribelandevej 6, Tønder.  
Direktør: P. Hinrichsen.  
Bestyrelse: Dommer H. H. Stegmann, formand, og forpagter H. Linnet,  
Møgeltønder.

LAANEKASSEN FOR SØNDERJYLLAND

Kontor: Niels Juelsgade 11, København K.  
Direktion: Adm. direktør Olrik Jensen, overretssagfører Axel Hulegaard.  
Bestyrelsen: Generaldirektør K. Korst, formand, kammerherre, dr. A. V. Karberg, og fra Haderslev østeramt: Kreditforeningsdirektør Callø, formand, medlem af ligningsrådet Andreas Friis, Vonsbæk, og folketingsmand Simon From, Bygvraa. Fra Haderslev vesteramt: Gårdejer Refslund Poulsen, formand, gårdejer Aage Schmidt, Faarkrog, sparekassedirektør P. K. Lyck, Rødding. Fra Aabenraa amt: Fhv. borgmester Holger Fink, formand, gårdejer Chr. Christensen, Rødekro, gårdejer Kr. Phillipsen, Lundtoftbjerg. Fra Sønderborg amt: Amtsrådsmedlem Anders Schmidt, Faverholm, formand, gårdejer Chr. Schmidt, Dybbølsten, sparekassedirektør P. Blomgren, Nordborg, og amtsrådsmedlem F. Johansen, Basaa. Fra Tønder amt: Sparekassedirektør V. Beyer, Tinglev, fhv. folketingsmand Alfred Kristensen, Bylderup Bov, skyldrådsformand Chr. Hansen, Vlsby.

LANDEVÆRNET

Kontor: Tinglev.  
Formand: Gårdejer Hans Andersen, Kongsbjerg.  
Næstformand: Fhv. lærer J. Refslund Poulsen, Bjerndrup pr. Løgumkloster.  
Sekretær: Gårdejer Kr. Phillipsen, Lundtoftbjerg.  
Forretningsfører: Sparekassedirektør V. Beyer, Tinglev.

# JAGTTABEL

## PATTEDYR

Må jages hele året:

Egern, grævling, husmår (skovmår er totalfredet), hvaler, ilder, kanin, muldvarp, odder (på øerne dog fredet fra 1. marts til 31. juli), ræv, sæler og væseler.

Må jages til følgende tider:

Råbuk og sikahjort .....	15. maj til 14. juli og 1. okt.—31. dec.
Dåhjort og kronhjort .....	1. sept.—28. febr.
Hare .....	1. okt.—18. dec.
Rå og sikahind .....	1. okt.—31. dec.
Dåhind, kronhind og disses kalve ..	1. okt.—28. febr.

Totalfredet:

Elsdyr, pindsvin, skovmår og flagermus.

## FUGLE

Må jages hele året:

Gråspurv, husskade, krage, råge og alle vildgæs (undtagen bramgås og kanadisk gås, der er totalfredet, samt grågås, der kun må jages fra 1. august—31. december).

Må jages til følgende tider:

Fiskehejre .....	1. juli—31. dec.
Havmåger og skarver .....	1. aug.—30. april
Blisgås .....	1. aug.—31. dec.
Regnspover .....	1. aug.—31. dec.
Svømmeænder (undtagen gravand, der er totalfredet), grågås, huldue, ringdue, skovskade, vade-fugle (undtagen fiskehejre, klyde, præstekraver, rødtrum, skehejre, skovsneppe, stenvender, storke, trane og trapper) samt vandhøns	1. aug.—31. dec.
Måger (undtagen havmåger) og tafceland .....	1. aug.—31. jan.
Duehøg, spurvehøg og musvåge (alle andre rovfugle er totalfredet) .....	1. nov.—31. marts
Ederfugl .....	1. sept.—31. jan.
Fasanhaner .....	1. okt.—31. dec.
Fasanhøner .....	21. okt.—31. nov.



Dykænder (undtagen ederfugl, der kun må jages fra 1. sept. til 31. jan., rødhovedet and, der er totalfredet, skalleslugere, der kun må jages fra 18. sept. til 31. jan. og taffeland, der kun må jages fra 1. august til 31. jan.) .....	1. sept.—28. febr
Agerhøne, grouse og vagtel .....	18. sept.—1. nov.
Urhane (hønen er totalfredet) .....	18. sept.—31. dec.
Alkefugle, allike, hvepsevåge, kjoever, lappedykkere, lommer, alm. musvåge, skalleslugere, stormfugle, sjager, solsort og andre drosler .....	18. sept.—31. jan.
Skovsneppe .....	24. sept.—7. april

*Totalfredet:* Bramgås, gravand, gøg, kanadisk gås, klyde, præstekraver, ravn, samtlige rovfugle, der ikke er nævnt forud, altså alle falke (undt. vandrefalk), fiskeørn, glenter, gribbe, vintermusvåge og ørne; dernæst rødhoved and, rørdrum, skehejre, spætter, stenvender, steppehøne, storke, sulc, svaner, terner, tjurhane og -høne, trane, trapper, turteldue, ugler, urhøne og vendehals.

Desuden er alle i jagtloven ikke særlig nævnte fugle totalfredet.

Dykænder samt andre fugle og pattedyr (undt. sæler) må fra motorbåd ikke jages fra 31. maj—1. oktober og i Øresund overhovedet ikke hele året.

Iøvrigt henvises til meddelelserne i »Dansk Jagttidende«.

## UNDTAGELSER

### Øen Als:

Fasanhøner totalfredet.

### Ribe amt:

Fasanhøner fredes i årene 1959 og 1960.

### Ringkøbing amt:

Fasanhøner fredes i året 1959.

Fasanhaner fredes fra 1/10 til og med 14/10 i året 1959.

### Rømø:

Råvildt fredes i året 1959.

### Vejle amt:

Fasanhøner fredes i året 1959.

### De sønderjydske landsdele:

Harer må først skydes fra 15. okt. til 18. dec.

På Als dog først fra 1. dec.

## FREDNINGSTIDER FOR FERSKVANDSFISK

Gedde .....	40	cm	ingen
Laks .....	40	cm	1. okt.—31. marts
Havørred .....	40	cm	1. novbr.—31. jan.
— (i laksevande)	40	cm	1. okt.—31. marts
Sørred .....	40	cm	1. novbr.—31. jan.
Bækørred .....	25	cm	1. novbr.—31. jan.
Sandart .....	40	cm	1. maj—31. maj
Ål .....	34,5	cm	ingen
Helt og Snæbel .....	35	cm	15. novbr.—14. dec.
Krebs, hun .....	9	cm	1. okt.—31. juli
— han .....	9	cm	1. okt.—31. marts

For fisk af nedennævnte art er fastsat følgende mindstemål, regnet fra snudespids til halefinnens spids (total længde).

Ål .....	345	mm
Laks .....	400	mm
Havørred .....	400	mm
Helt .....	350	mm
Snæbel .....	350	mm
Gedde .....	400	mm
Bækørred .....	250	mm

---

## PORTO-TAKSTER

### INDLANDET

Breve indtil 50 g	frankerede .....	30 øre
over 50—250 g	— .....	40 »
over 250—1 kg	— .....	80 »
Brevkort, enkelte	— .....	20 »
med betalt svar	— .....	40 »

Tryksager indtil 50 g	.....	12 øre
over 50—250 g	.....	20 »
over 250 g —1 kg	.....	60 »
do. indtil 7 kg, alene indeholdende reliefskrift til brug for blinde er portofrie.		

Vareprøver og blandede forsendelser		
indtil 50 g	frankerede .....	12 øre
50—250 g	— .....	20 »
250—500 g	— .....	60 »

Brevpakker indtil en vægt af 1 kg koster 60 øre. 45×20×10 cm  
Rulleform 45×15 cm. *Må ikke indeholde skriftlige meddelelser. Skal påtegnes »brevpakke«.*

For anbefaling af breve, brevkort, tryksager, vareprøver og blandede forsendelser betales yderligere 50 øre; anbefalede forsendelser skal forudfrankeres.

»Søndagsbreve«. Foruden den almindelige porto erlægges 30 øre. På konvolutten skal der stå: »Søndagsbrev« og den forsynes med diagonalkryds.  
Søndagsbreve udbringes *kun i postkontorenes bydistrikter* og ved enkelte postekspeditioner.

Værdibreve, beløb indtil 1000 kr.	70 øre	} + brevporto
Beløb .... 1000—2000 »	80 »	} som ovenfor anbeført for breve af samme vægt
Beløb .... 2000—3000 »	90 »	
Beløb .... 3000—4000 »	100 »	
o. s. fr. 10 øre mere for hvert 1000 kroner.		

**Pakker.** Største vægt 50 kg, største mål som regel ikke over 1½ m i nogen retning (rulle- eller stangform 2 m), største rumfang 1 m<sup>3</sup>.

	Fjernzone- porto	Nærzone porto
indtil 1 kg .....	80 øre	70 øre
over 1—3 » .....	100 »	70 »
» 3—5 » .....	120 »	90 »
» 5—6 » .....	170 »	170 »
for hvert kg mere, yderligere .....	50 »	50 »

*Nærzoneporto* anv. inden for hvert af følg. områder:

Sjælland med Møn og Lolland-Falster med omliggende øer —  
— Bornholm — Fyn med omliggende øer.

Jylland er delt i 6 zoner ved linier fra øst til vest; der gælder her nærzoneporto, når afsendelsesposthus og adresseposthus enten er beliggende i samme zone eller i 2 nabozoner. Endvidere har Fyn med omliggende øer og de to sydligste zoner i Jylland indbyrdes nærzoneporto. Læsø har samme nærzoneporto som Frederikshavn, Anholt som Grenaa og Samsø som Aarhus. Zonefortegnelser for Fyn og for Jylland fås ved henvendelse på posthusene.

*Pakker* med angiven værdi: Vægtporto som for almindelige pakker + værdiporto 70 øre for det første 1000 kr. af værdien og 10 øre for hvert 1000 kr. mere.

For *anbefaling* af pakker betales yderligere 50 øre; anbefalede pakker skal forudfrankeres.

*Ilpakker:* Foruden den sædvanlige porto 2 kr. mere for hver 5 kg eller dele deraf.

<i>Postanvisninger.</i>	Beløb indtil 10 kr. ....	40 øre
	» 10—100 » .....	60 »
	» 100—300 » .....	70 »
	» 300—1000 » .....	80 »

*Indbetalingskort (Giro)* .....

30 »

<i>Postoprævninger.</i>	Beløb indtil 25 kr. ....	90 øre
<i>og postindkasseringer.</i>	» 25—100 » .....	100 »
	» 100—300 » .....	110 »
	» 300—1000 » .....	150 »

På *postgiroblanketter* indtil 1000 kr. samme takst som ovenfor. Over 2000—10.000 kr. 60 øre mere for hver overskydende 1000 kr. eller del deraf.

## Ekspresudbringning

	i det indre ekspresdistrikt	i det ydre ekspresdistrikt
Pakker . . . . .	150 øre pr. 5 kg	6 kr.*)
Andre forsendelser	100 øre	5 „

For udbringning mellem kl. 21,30 og 7 betales det dobbelte.

## UDLANDET

	Finland, Island Norge og Sverige	Øvrige udland	
Breve indtil 20 g	30 øre	60 øre	Største vægt
250 g	40 „	pr. overskydende	2 kg
500 g	80 „	20 g 35 øre	
Breve over 500 g takseres som til øvrige udland efter <i>hele</i> vægten.			
Brevkort, enkelte	20 øre	35 øre	
m. svar	40 „	70 „	
Tryksager, indtil 50 g	12 „	pr. 50 g 12 „	
„ „ 250 g	20 „		3 kg
„ „ 1000 g	60 „		(en enkelt bog dog 5 kg)

Særlig grænseporto\*\*) til Tyskland. Brevkort og breve indtil 20 g : 30 øre.

Udlandspakketakster: Spørg postkontoret.

## Banepakker

Enkelte stykker ilgods af indtil 25 kg's vægt befordres uden fragtbrev mellem alle jernbanestationer og billetsalgssteder samt flere dampskibsselskabers anløbspladser, når de er påklæbet banemærker, som nedenstående skema viser:

Pakker og vægt	Befordringsafstand	
	under 120 km	mindst 120 km
indtil 5 kg . . . .	90 øre	120 øre
over 5 kg „ 10 kg . . . .	150 „	200 „
„ 10 kg „ 15 kg . . . .	200 „	275 „
„ 15 kg „ 20 kg . . . .	250 „	350 „
„ 20 kg „ 25 kg . . . .	300 „	425 „

\*) Kun af vægt indtil 5 kg.

\*\*) Om grænseportoområdets udstrækning spørg postkontoret.

# Drægtigheds - kalender

Flinder parring sted	kan fødslen ventes hos			Flinder parring sted	kan fødslen ventes hos		
	hoppe	ko	so		ko	får	so
1. 1.	2. 12.	7. 10.	23. 4.	1. 7.	7. 4.	30. 11.	23. 10.
5. 6.	6. 11.	11. 27.	27. 5.	5. 11.	11. 4. 12.	4. 12.	27. 27.
9. 10.	10. 15.	15. 1. 5.	1. 5. 5.	9. 15.	15. 8.	8. 31.	31. 31.
13. 14.	14. 19.	19. 5.	5. 17.	13. 14.	19. 12.	12. 5. 11.	5. 11. 9.
17. 18.	18. 23.	23. 9.	9. 17.	17. 23.	23. 16.	16. 9.	9. 9.
21. 22.	22. 27.	27. 13.	13. 21.	21. 27.	27. 20.	20. 13.	13. 13.
25. 26.	26. 31.	31. 17.	17. 25.	25. 1. 5.	1. 5. 24.	24. 17.	17. 17.
29. 30.	30. 4. 11.	4. 11. 21.	21. 29.	29. 5. 28.	5. 28. 21.	28. 21.	21. 21.
2. 2.	3. 1.	8. 24.	24. 6.	2. 8.	8. 1. 1.	1. 1. 24.	24. 24.
6. 7.	7. 12.	12. 28.	28. 10.	6. 12.	12. 5.	5. 28.	28. 28.
10. 11.	11. 16.	16. 2. 6.	2. 6. 10.	10. 16.	16. 9.	9. 2. 12.	2. 12. 6.
14. 15.	15. 20.	20. 6.	6. 18.	14. 20.	20. 13.	13. 6.	6. 6.
18. 19.	19. 24.	24. 10.	10. 18.	18. 24.	24. 17.	17. 10.	10. 10.
22. 23.	23. 28.	28. 14.	14. 22.	22. 28.	28. 21.	21. 14.	14. 14.
26. 27.	27. 2. 12.	2. 12. 18.	18. 26.	26. 2. 6.	2. 6. 25.	25. 18.	18. 18.
2. 3.	3. 2.	8. 24.	24. 6.	2. 3.	3. 2. 22.	22. 22.	22. 22.
6. 7.	7. 12.	12. 28.	28. 10.	6. 7.	7. 9.	9. 2. 25.	2. 25. 25.
10. 11.	11. 16.	16. 2. 7.	2. 7. 10.	10. 11.	11. 6.	6. 29.	29. 29.
14. 15.	15. 20.	20. 6.	6. 18.	14. 15.	17. 10.	10. 9.	9. 9.
18. 19.	19. 24.	24. 10.	10. 18.	15. 21.	21. 14.	14. 7.	7. 7.
22. 23.	23. 28.	28. 14.	14. 22.	19. 25.	25. 18.	18. 11.	11. 11.
26. 27.	27. 2. 1.	2. 1. 18.	18. 26.	28. 29.	29. 22.	22. 15.	15. 15.
30. 31.	31. 4. 11.	4. 11. 21.	21. 30.	27. 8. 7.	8. 7. 26.	26. 19.	19. 19.
3. 4.	5. 9.	9. 25.	25. 7.	3. 4.	5. 9. 1. 3.	1. 3. 23.	23. 23.
7. 8.	8. 13.	13. 29.	29. 11.	7. 8.	8. 11. 4.	4. 27.	27. 27.
11. 12.	12. 17.	17. 3. 9.	3. 9. 13.	11. 12.	12. 8.	8. 31.	31. 31.
15. 16.	16. 21.	21. 7.	7. 13.	15. 16.	19. 12.	12. 5. 2.	5. 2. 2.
19. 20.	20. 25.	25. 11.	11. 17.	19. 20.	23. 16.	16. 9.	9. 9.
23. 24.	24. 29.	29. 15.	15. 21.	23. 24.	27. 20.	20. 13.	13. 13.
27. 28.	28. 3. 2.	3. 2. 19.	19. 27.	27. 28.	31. 24.	24. 17.	17. 17.
1. 5.	2. 4.	7. 23.	23. 1.	1. 5.	2. 4. 28.	28. 21.	21. 21.
5. 6.	6. 11.	11. 27.	27. 13.	5. 6.	6. 11. 1. 4.	1. 4. 24.	24. 24.
9. 10.	10. 15.	15. 1. 9.	1. 9. 10.	9. 10.	15. 5. 28.	5. 28. 28.	28. 28.
13. 14.	14. 19.	19. 5.	5. 17.	13. 14.	16. 9.	9. 3. 3.	3. 3. 3.
17. 18.	18. 23.	23. 9.	9. 14.	17. 18.	20. 13.	13. 7.	7. 7.
21. 22.	22. 27.	27. 13.	13. 18.	21. 22.	24. 17.	17. 11.	11. 11.
25. 26.	26. 2. 3.	2. 3. 17.	17. 22.	25. 26.	28. 21.	21. 15.	15. 15.
29. 30.	30. 6.	6. 21.	21. 26.	29. 30.	2. 9. 25.	25. 19.	19. 19.
2. 6.	3. 5.	9. 24.	24. 7.	2. 6.	3. 5. 29.	29. 28.	28. 28.
6. 7.	7. 12.	12. 28.	28. 10.	6. 7.	7. 12. 3. 5.	3. 5. 27.	27. 27.
10. 11.	11. 16.	16. 2. 10.	2. 10. 14.	10. 11.	16. 7. 31.	7. 31. 31.	31. 31.
14. 15.	15. 20.	20. 6.	6. 12.	14. 15.	18. 11.	11. 4. 4.	4. 4. 4.
18. 19.	19. 24.	24. 10.	10. 18.	18. 19.	22. 15.	15. 8.	8. 8.
22. 23.	23. 28.	28. 14.	14. 20.	22. 23.	28. 19.	19. 12.	12. 12.
26. 27.	27. 2. 4.	2. 4. 18.	18. 24.	26. 27.	30. 23.	23. 16.	16. 16.
30. 31.	31. 6.	6. 22.	22. 28.	30. 31.	4. 10. 27.	27. 18.	18. 18.

Beregningskema:    Hoppe 336 dage (÷ 1 måned + 1 dag)  
                               Ko    280 dage (÷ 3 måneder + 6 dage)  
                               Får   153 dage (+ 5 måneder)  
                               So    114 dage (+ 3 måneder, 3 uger og 1 dag)

. 1 måned = 30,5 dage.

# MARKEDSFORTEGNELSE 1959

## Vejle amt

- Brande**, 3. marts, 7. april, 5. maj, 24. juli, 1. sept. og 13. nov. heste.  
**Egtved**, 4. maj og 1. okt. heste.  
**Give**, 17. febr., 17. marts, 17. april, 10. juli, 4. sept., 22. okt. og 19. nov. heste. Hver tirsdag marked med kreaturer.  
**Jelling**, 22. sept. heste.  
**Kolding**, hver tirsdag eksportmarked med heste og kreaturer.  
**Vejle**, hver mandag eksportmarked med kreaturer; 5. febr., 2. og 30. april og 24. sept. heste.

## Ringkøbing amt

- Dalager**, 8. april, 27. aug. og 9. okt. heste.  
**Herning**, 14. jan., 6. febr., 6. marts, 14. april, 5. maj, 26. juni, 18. juli, 28. aug., 2. okt., 6. nov. og 9. dec. heste. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag. Hver tirsdag eksportmarked for kreaturer.  
**Holstebro**, hver mandag eksportmarked for kreaturer. Hver torsdag marked for tuberkulose- og kastningsfrit levekvæg og grisemarked; 9. jan., 13. febr., 20. marts, 17. april, 6. maj, 11. juni, 24. juli, 10. sept., 9. okt. og 20. nov. heste samt tuberkulose- og kastningsfrit levekvæg.  
**Lemvig**, hver torsdag marked for heste og kreaturer.  
**Skjern**, 12. febr., 16. marts, 24. juli og 10. nov. heste. Hver onsdag marked for heste og kreaturer. Hver lørdag marked for tuberkulose- og kastningsfrit levekvæg.  
**Tarm**, 28. april, 9. sept. og 14. okt. heste samt tuberkulose- og kastningsfrit levekvæg.  
**Ulfborg**, 22. april, 26. aug. og 8. okt. heste og tuberkulosefrit samt kastningsfrit levekvæg.  
**Videbæk**, 2. marts, 17. april, 24. aug. og 16. okt. heste.  
**Vinderup**, 28. april og 7. okt. heste.

## Ribe amt

- Brørup**, hver mandag marked for heste og kreaturer. 11. marts, 6. maj og 23. sept. heste samt tuberkulose- og kastningsfrit levekvæg. 28. okt. tuberkulose- og kastningsfrit levekvæg.  
**Bække**, 13. maj og 18. sept. heste.  
**Esbjerg**, hver mandag eksportmarked med kreaturer.  
**Grindsted**, 12. marts, 23. april, 14. maj, 24. juni, 25. juli, 3. sept., 13. okt. og 21. nov. heste. Hver mandag marked for heste og kreaturer. 23. jan., 20. marts, 17. april, 10. juli, 25. sept., 23. okt., tuberkulose- samt kastningsfrit levekvæg. Torvedag samt grisemarked hver torsdag.  
**Holsted**, 5. jan., 9. april, 31. aug. og 11. nov. heste og kreaturer.  
**Ribe**, 13. marts, 17. april, 1. maj, 7. aug., 11. sept., 9. og 23. okt. og 13. nov. marked med heste og tuberkulose- samt kastningsfrit levekvæg. Hver mandag marked for kreaturer.

**Varde**, 8. og 22. jan., 12. og 26. febr., 12. og 25. marts, 2., 9., 16., 23. og 30. april, 6. og 21. maj, 11. juni, 9. juli, 6. og 20. aug. 3. og 17. sept., 1., 8., 15., 22. og 29. okt., 5. og 19. nov., 3. og 17. dec. heste og tuberkulose- og kastningsfrit levkvæg. Torvedag hver torsdag.

**Vejen**, 15. april, 26. juni og 9. sept. heste.

**Vorbasse**, 4. april, 23. juli og 12. okt. heste.

**Ølgod**, hver mandag heste og kreaturer.

## DE SØNDERJYDSKE LANDSDELE

### Haderslev amt

**Gram**, 13. maj og 21. okt. heste samt tuberkulose- og kastningsfrit levkvæg.

**Haderslev**, hver mandag eksportmarked med kreaturer. Hver mandag grisemarked.

### Aabenraa amt

**Aabenraa**, hver tirsdag eksportmarked med kreaturer. 10. febr., 21. juli og 15. dec. heste.

**Hellevad**, 6. maj og 14. okt. tuberkulose- og kastningsfrit levkvæg og heste.

**Kliplev**, 9. april og 10. sept. heste samt tuberkulose- og kastningsfrit levkvæg.

### Sønderborg amt

**Sønderborg**, hver tirsdag eksportmarked med kreaturer.

**Skovby (Als)**, 25. sept. heste.

### Tønder amt

**Arnum**, 4. maj og 7. okt. heste samt tuberkulose- og kastningsfrit levkvæg.

**Rømø**, fåremarked, 15. august (afholdes hvert år 3. lørdag i aug.)

**Løgumkloster**, 24. marts, 16. juni samt 18. aug. heste.

**Skærbæk**, hver onsdag marked med heste og kreaturer.

**Tønder**, hver tirsdag eksportmarked med kreaturer.



## De nye kendingsbogstaver for motorkøretøjer

Indførelsen af den nye bogstav-betegnelse på bilernes nummerplader har gjort det vanskeligere at finde ud af, hvor bilerne hører hjemme, men også muliggjort, at det er lettere at fastslå bilernes hjemsted og politikreds. De har også til formål at rationalisere motorkontorenes arbejde. Her følger en fortegnelse:

AA	Frbrg. Birk	HH	Store Hedinge
AB	Frbrg. Birk	HM	Præstø
AH	Kbhvns. amts nordre Birk	HR	Vordingborg
AJ		HU	Stege
AK		JA	Rønne
AR	Kbhvns. amts søndre Birk	KA,	KB, KC o.s.v.
AS			København
AT		LA	Nykøbing F.
AV	Roskilde	LE	Sakskøbing
AY	Køge	LK	Nysted
AZ	Haslev	LN	Rødby
BA	Helsingør	LR	Maribo
BB	Helsingør	LU	Nakskov
BE	Hørsholm	MA	Odense købst.
BL	Hillerød	MB	Odense købst.
BP	Helsingø	MH	Odense herred
BS	Frederikssund	MM	Kerteminde
BV	Frederiksværk	MP	Bogense
CA	Holbæk	MT	Assens
CE	Nykøbing Sj.	MX	Middelfart
CM	Kalundborg	NA	Haderslev
CR	Samsø	ND	Frøs
DA	Herning	NH	Aabenraa
DE	Holstebro	NL	Sønderborg
DL	Lemvig	NP	Lundtofte-Nybøl
DP	Ringkøbing	NT	Tønder
DS	Skjern	OA	Nyborg
EA	Slagelse	OH	Svendborg
ED	Høng	ON	Rudkøbing
EK	Skelskør	OR	Ærø
EN	Korsør	OT	Faaborg
ES	Ringsted	PA	Sæby
EX	Sorø	PD	Dronninglund
HA	Næstved	PH	Frederikshavn

PK	Skagen	VL	Randers
PN	Hjørring	VM	Randers
PS	Brønderslev	VR	Mariager
PV	Pandrup	VV	Hobro
RA	Horsens	XA	Aarhus
RB	Horsens	XB	Aarhus
RJ	Silkeborg	XH	Hasle
RR	Skanderborg	XJ	Hasle
SA	Thisted	XL	Hammel
SE	Hassing-Refs	XR	Hads-Ning
SK	Nykøbing M.	XU	Viby
TA	Skive	YA	Fredericia
TH	Viborg	YH	Kolding
TE	Viborg	YJ	Kolding
UA	Nibe	YP	Vejle
UC	Løgstør	YR	Vejle
UH	Aalborg	ZA	Varde
UJ	Aalborg	ZB	Varde
UP	Nørresundby	ZH	Esbjerg
VA	Grenaa	ZN	Ribe
VE	Æbeltoft	ZR	Holsted



*Der er mange af os ...*

## **AUTOMOBILHUSET**

Telf. 23464 — 23465

AABENRAA



# Andelsbanken

A. m. b. A.

Aabenraa — Telefon 21455

Varnæs

Haderslev — Telefon 21313

Jels — Telefon 49

Vamdrup — Telefon 310

Vojens — Telefon 41256

*Alle  
bankforretninger  
udføres  
for såvel  
andelshavere  
som  
ikke-andelshavere*

# INDHOLD

---

<i>Morten Kamphövener: En opfordring</i> .....	1
<i>Farvernes sprog</i> .....	4
<i>Sigurd Elkjær: Hvordan Morten blev kureret</i> .....	5
<i>Martin N. Hansen: Lavs</i> .....	16
<i>Carl Roos: Da Haderslev skulle være verdenscentrum</i> .....	19
<i>Cai M. Woel: H. C. Andersen og kærligheden</i> .....	39
<i>Martin N. Hansen: Jep Kok</i> .....	47
<i>Nic. C. Nielsen: Brombær</i> .....	52
<i>Inge Margrethe: Jul i e lild kla's</i> .....	57
<i>Th. Kaufmann: Indbudt til kejsærens fødselsdag</i> .....	58
<i>Inge Margrethe: E prins</i> .....	63
<i>Nic. C. Nielsen: Han så til</i> .....	65
<i>August F. Schmidt: En landsbytragedie</i> .....	71
<b>M i n d e o r d :</b>	
<i>H. Lausten-Thomsen: Mads Michelsen, Aabenraa</i> .....	75
<i>Hans Krog: Hans Harboe, Sønderborg</i> .....	76
<i>N. P. Nielsen: Aage Gram, Vojens</i> .....	78
<i>Morten Kamphövener: C. J. Bech</i> .....	80
<i>Ed. Dragsholt: A. P. Andersen, København</i> .....	81
<i>Hans Müller-Kristiansen: S. T. Koefoed, Aabenraa</i> .....	82
<i>Jens P. Jensen: Mathias P. Damm, Gøtterup</i> .....	83
<i>L. P. Chr.: L. K. Lausten, Flensborg</i> .....	85
<i>V. J.: Claus Good, Smedegård, Genner</i> .....	86
<i>Frederik Heick: Godfred Hansen, Rens</i> .....	87
<i>Bjørn Hanssen: Valdemar Ludvigsen, Nybøl</i> .....	89
<i>L.: Christian Jessen, Søbjerg</i> .....	90
<i>N. P.-H.: Thyge Thygesen, Stepping</i> .....	91
<i>S. P. Hansen: Aage Kragh Iversen, Haderslev</i> .....	92
<i>Frede Therkelsen: Nicolai Nielsen, Asserballeskov</i> .....	93
<i>P. H.: Theodor Morthorst, Hellevad</i> .....	95
<i>K. M. G.: Niels Rostgaard Thielsen, Bevtoft</i> .....	96
<i>Regering og folketing</i> .....	98
<i>Nationale foreninger og institutioner</i> .....	99

Biblioteker .....	102
Organisationer i Sydslesvig .....	103
Undervisning .....	104
Erhvervs-institutioner og organisationer .....	106
Jagttabel .....	117
Portotakster .....	120
Drægtighedskalender .....	123
Markedsfortegnelse .....	124
De nye kendingsbogstaver for motorkøretøjer .....	126

# Den Nordslesvigske Folkebank

Aktieselskab

Oprettet 1872

A A B E N R A A

Telefon nr. 2 1 2 2 2 \*

---

Aktiekapital	kr. 1.000.000,00
Reserver	ca. kr. 2.300.000,00

---

A F D E L I N G E R :

Bøklerslev .....	Telefon 4 65 26
Felsted .....	Telefon 4 06 09
Hellevad .....	Telefon 4 93 13
Varnæs .....	Telefon 8 01 45
Hjordkær .....	Telefon 6 65 21
Krusaa .....	Telefon 7 15 49
Padborg .....	Telefon 7 33 33
Røde Kro .....	Telefon 6 22 16
Løjt Kirkeby .....	Telefon 4 21 27

---

# GYLDENDALS RØDE ORDBØGER

Gennem en årrække har Gyldendals røde Ordbøger været de mest anvendte i skole, hjem og på kontorer. Tilsammen er de i efteråret 1958 trykt i 1.686.000 eksemplarer. Her er nogle af deres fordele:

1. De er i et bekvent format og trykt på papir, der er særlig fremstillet til formålet, så de ikke fylder mere end nødvendigt.
2. De er i praktiske brugsbind, der kan tåle dagligt slid.
3. Ordforrådet dækker både bogsproget, forretnings-sproget og det moderne dagligsprog, som man møder det på rejser og ved udlændinges besøg her i landet.
4. De nye udgaver er stærkt udvidede.
5. Den typografiske opsætning er klar og inddelingen strengt alfabetisk. Et opslag tager næsten ingen tid.
6. Redaktører og medarbejdere er kapaciteter, som fra studier og praktisk arbejde kender de krav, der stilles til en moderne ordbog.
7. Gyldendals røde Ordbøger anbefales varmt af sagskundskaben.
8. Prisen er lav, og hver del sælges særskilt.
9. Engelsk-dansk og Fransk-dansk er med udtalebetegnelse efter professor Otto Jespersens system.
10. De røde Ordbøger kommer stadig i nye, å jour-førte udgaver og fås hos enhver boghandler.

GYLDENDAL

# Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev



*I MERE END 50 ÅR*

Specialfabrik for  
køleanlæg og iskremmaskiner



*Aabenraa*

---

**LANDBRUGSMASKINER  
og REDSKABER**

til heste og traktor leveres altid bedst og billigst fra

**Dansk Maskinoplæg  $\frac{1}{s}$**

Jørgen M. Hansen

Aabenraa . Telefon 2 20 44 . Nørreport 3

*GENNEM 50 ÅR MASKINER TIL LANDBRUGET*

**C. BORREGAARD NIELSEN**

Haderslevvej 8 . Aabenraa . Telefon 2 29 50 - 2 28 15  
(overfor Folkehjem)

**MEJERIARTIKLER . TEKN. FORRETNING**

Landbrugsbøger — Regnskabsbøger — Faglitteratur

**PETER N. ANDRESEN**

Boghandel

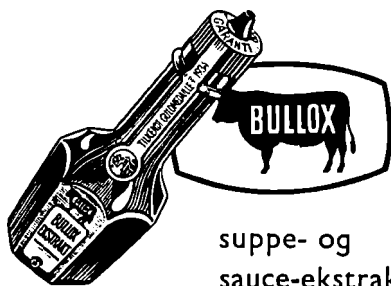
AABENRAA

Telefon 2 20 69



*...prøv den nye, fikse  
husholdningsflaske med*

# **BULLOX**



suppe- og  
sauce-ekstrakt  
*-flere og flere bruger* **BULLOX**

**Aabenraa**  
**Andels-Svineslagteri**

Telefon 2 39 23

HUSK! at alt i herrekonfektion, arbejdstøj, skotsøj og gummistøvler til damer og herrer køber De BEDST og BILLIGST hos

*Christian Jacobsen*

*Herre Garderobe & Sko*

Søndertorv . Telf. 2 23 56 . Aabenraa

*Chr. Nissen*  
URE . OPTIK  
REPARATION  
TEMPUS

Det store udvalg  
til de små priser

Vestergade 29 . Telefon 2 35 20 . Aabenraa

ANTON NIELSEN

*Udstyrsforretning*

AABENRAA

ENESTE SPECIAL-HVIDEVARE- og  
UDSTYRSFORRETNING på pladsen

Specialforretning i

TOBAKSVARER

og SPIRITUOSER

STORT UDVALG I PIBER

*A. Weiback*  
AABENRAA

Telf. 13480

LANDBRUGSMASKINER

KØB DERES MASKINER, HVOR DE  
KAN FA DERES RESERVEDELE —

Indhent tilbud fra

ALFRED PAULSEN <sup>A</sup>/<sub>S</sub>

Ramsherred 1

AABENRAA

Telf. 2 30 73

# A/S Sønderjydske Frøforsyning

Frøavl og frøhandel

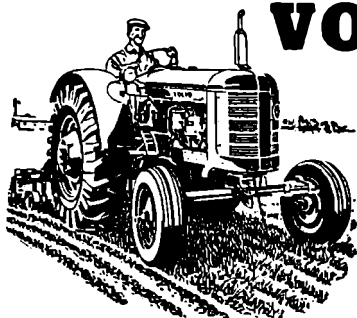
Klinkbjerg 1

Aabenraa

Telf. 2 30 47

KONTOR - LAGER - RENSERI

Antager avlere af kløver-, græs- og roefrø. Fordelagtige vilkår. Sælger markfrø af de bedste, i forsøgene fastslåede sorter og stammer. Samtlige leveringer underkastes statsfrøkontrollens selvvirkende kontrol



## VOLVO T 24/25

har 2,2 l motor - vægt 1550 kg  
— her er den rigtige vægtfordeling i forhold til motor-kræfterne.

Derfor: Står den fast - Ingen hjulslip - Lavt benzinformbrug  
Landbrugets vigtigste faktor afgjort en VOLVO traktor!

Eneforhandler for Sønderjylland:

# VOLVO

**AABENRAA AUTOMOBILHANDEL** A/S

Telefon 2 13 33

Udenfor kontortid telefon 2 13 37



*Palo*  
PLANTEMARGARINE

Forlang den hos

Deres købmand...

Aabenraa Margarinefabrik

Telefon 2 24 69

---

*Cimbria*

TØMMERHANDEL - AKTIESELSKAB

Telefon 2 20 00\*

A a b e n r a a

Vi har det største udvalg i **IMITERET GULVBELÆGNING** i metermål, afmålte tæpper, løbere i flere bredder, voksdug for enhver smag, gulvmåtter i alle størrelser, og gælder det **TAPET**, er dette også vort speciale —

## **NIELS A. NIELSEN & SØN**

**TAPET- OG FARVEHANDEL.**

*Indeh. H. H. NIELSEN*

Ramsherred 10

A A B E N R A A

Telf. 2 31 28



**RADIOAPPARATER**  
**LYSEKRONER og**  
**ELEKTRISKE ARTIKLER**

## **Lorenz Hansen jr.**

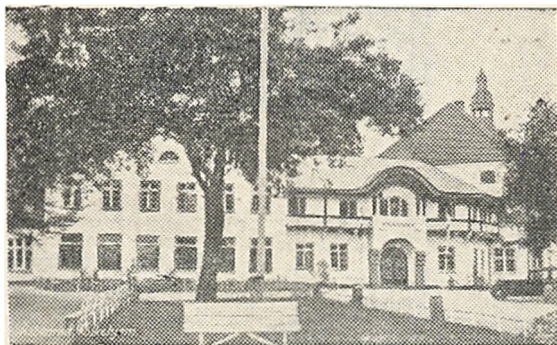
A A B E N R A A

TELEFON 2 21 38

Det NYE fra...

**Hoffgaard**  
A A B E N R A A

HOTEL OG RESTAURANT *Folkehjem*



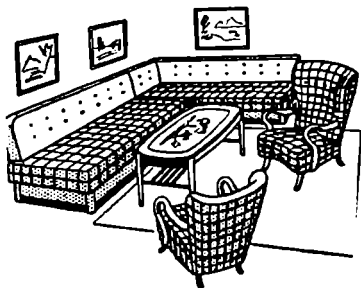
J. HINRICHSSEN . AABENRAA . TELEFON 2 28 48

„CERES”

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING . AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon 2 13 21\*

**Peter Jessen**  
AABENRAA  
TELEFON 2 13 00



Har De en hygge-krog,  
hvor De rigtig kan  
slappe af efter dagens  
arbejde?

Hviler De ordentlig i  
Deres senge, og giver  
Deres øvrige møbler  
Deres sind ro og hvile?  
Det er meget vigtigt i  
vor forjagede tid at  
have et harmonisk sted  
at trække sig tilbage til

Lad

**J. SKOV's MØBELLAGER - v. Th. Iversen - Aabenraa**  
hjælpe Dem med at montere Deres hjem med

MØBLER, DE KAN LI'  
FRA NYBRO NR. 10

Mangler De KONTORARTIKLER og KONTORMASKINER?



**Asmus Schultz**  
William Boje's Eftf.  
Grundlagt 1905

Aabenraa - Telefon 2 35 26  
HAR DET HELE!

# **J. P. Top's Eftf. A/S**

Aabenraa

Telefon 2 13 63 \* - Grundlagt 1897

**JERN OG STÅL**

**SMEDEARTIKLER**

**LANDBRUGSREDSKABER**

**CENTRALVARME- OG**

**SANITETS - ARTIKLER**

---

**MODERNE BRILLER** leveres efter lægerecept  
Leverandør til sygekassen

**Carl A. Lassen**  
URMAGER OG GULDSMED

Nørreport 20

AABENRAA

Telefon 2 30 58

---

**Moderne møbler**

så gå til—

**JENSEN & LARSEN**

INDEHAVER N. HØYBERG-LARSEN

STOREGADE 5, AABENRAA



Gælder det TRICOTAGE — så

## Sønnichsens Varehus

Storegade 13      Aabenraa      Telf. 2 27 09

*Rosenvold*  
SØNDERGADE 6 TEL (048) 22116  
AABENRAA

SADELMAGER

Søndergade 6 . Aabenraa . Telefon 2 21 16  
LÆDERVARER GENNEM 120 ÅR

*Magasin*  
*Brødr. Andersen*  
**AABENRAA**

**C. C. Rode** Grundlagt 1855 - Indehaver Chr. Rode  
JUVELER og GULDSMED

Storegade 28 - AABENRAA - Telf. 2 22 60

Stort lager i guld-, sølv-, tin- og nikkelvarer

Alt i ISENKRAM og SPORT

*Andr. Petersen*

Aabenraa

COLOSSEUM

Telf. 2 32 21

SVEND THORSEN's bog

## LUNETS SØNNER

(Kanonér Filskovs Oplevelser)

foreligger nu i ny udgave.

Pris: kr. 9,75

Vi sender den overalt.

**HARALD BO BOJESENS BOGHANDEL**  
AABENRAA

## J. Thorsmark

Indeh.: BRDR. THORSMARK

Aabenraa

Telefon 2 26 23

GULD- og SØLVVARER

URE og OPTIK

BRILLER leveres

efter lægerecept

Jasmunds

## Kiosker og Papirhandel

Telefoner 2 28 12 - 2 22 44 - 2 28 88 - 2 28 09

A A B E N R A A

# HERREmagasin

CHR · J · CHRISTIANSEN

AABENRAA . TELEFON 22405

# Central-Mejeriet Aabenraa

anbefaler sine 1. kl.s produkter

---

*Graasten*

---

MAGASIN  
ALFRED JOHANSEN



## Graasten Bank

Telefon 5 14 15 (5 lin.)

med afdelinger i

Padborg, Krusaa, Kliplev, Ullerup,  
Bovrup, Egernsund og Holbøl

UDFØRER ALLE BANKFORRETNINGER

# *Uldall-Jessen*

GRAASTEN . TELEFON 5 10 56

ALT I MANUFAKTUR

---

## J. LAUSTEN

Isenkram . Glas . Porcelæn . Dukkevogne . Legetøj

Telefon 5 10 44 . Graasten

---

## Graasten Bog- og Papirhandel

v / *Chr. L. Thiesgaard*

Nygade 1

Graasten



det er dog stadig  
den bedste

Andreas M. C. Holst's  
Efterflg., Graasten

# Carl C. Biehl

Graasten

Telefon 5 10 16 . 5 10 17

PAPIR EN GROS . BOGTRYKKERI

BØGER - PAPIR - FYLDEPENNE

**N. C. BOCKS** **B**ogens ældste **BOGHANDEL**  
TELEFON 5 12 34

FOLMER BERENTZEN

GRAASTEN

FOTO - KONTORARTIKLER - LYS

---

*Sønderborg*

---

## Helmer & Jørgensen

Sønderborg - Nordborg

Bedste indkøbssted for manufakturvarer,  
konfektion, udstyr, herre- og drengebeklædning

## Jørgen Otsens Bogtrykkeri

Kastanicallé

Sønderborg

Telefon 2 29 69

# **Kulhandel Aktieselskab**

**S ø n d e r b o r g**

**Telefon 2 21 41 (fl. linier)**

---

***J. H. Kock* A/S**

**S ø n d e r b o r g**

**Grundlagt 1897 - Telefon 2 30 31 (fl. lin.)**

**M a n u f a k t u r**

**U d s t y r**

**T r i k o t a g e**

---



*Alsisk*

*Frøavl A/S*

Sønderborg

KONTOR - LAGER - RENSERI og TØRRERI  
Frøsalg af de bedste stammer under statsfrøkontrollens  
selvvirkende kontrol. — Pålidelige avlere antages af  
mark- og roefrø. — Endvidere tegnes avl af rapsfrø m. m.

Henvendelse til kontoret, telefon 2 36 18,  
eller til konsulent Fr. Slipsager, telefon Sønderborg 2 41 66

---

KØB GODT — KØB BILLIGT — KØB HOS

Hans Hansen & Co. A/S

Sønderborg

Det førende handelshus

*Tøj til hele familien*

*M*AGASIN  
JØRGEN ANDERSEN A/S

*... det betaler sig*

Telefon 2 19 45

Sønderborg

---



## **Axel Helmer**

*Kongelig hofleverandør*

Telefon \* 2 37 77

**I senkram . Glas . Porcelæn**

## **Andreas Clausen**

**Bog- og kunsthandel . Sønderborg . Telefon 2 38 00**

**Bøger i stuen . Kunst på 1. sal**

## **Den Danske Landmandsbank**

Hypotek- og Vekselbank

Aktieselskab

Sønderborg afdeling

**ALLE BANKFORRETNINGER UDFØRES**

## **A/S BROK & CO.**

**SØNDERBORG . TELEFON \* 2 31 70**

**BYGGEMATERIALER og STØBEGODS**

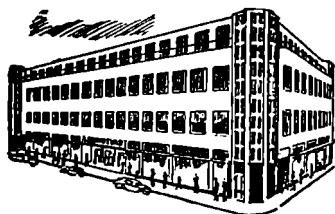


*Haderslev - Vojens*

## Haderslev Kul- & Koks-Kompagni <sup>A/S</sup>

Kulimport . Shell brændselsolie og petroleum

Telefon 2 20 12 (3 lin.) . Kontor: Nørregade 27



Når De vil  
spare penge

bør De købe Deres manufakturvarer, trikotage, skotøj hos

*A. Hundevadt* - Haderslev

LANDSDELENS STORMAGASIN

**Aktieselskabet »HANSBORG«**

**Haderslev**

**T R Æ L A S T**

**KULIMPORT**

**BRÆNDELSOLIE . PETROLEUM**

**Holm & Molzen <sup>A/S</sup>**

**Haderslev**

**Telefon 2 37 01 (3 lin.)**

**H. O. Knudsen**

**1. classes skotøjsreparationsværksted**

**Jomfrustien 2**

**Haderslev**

**Aut. værksted for ortopædisk fodtøj**

---

# Haderslev Bys Spare- og Laanekasse

Nørregade 32 . Telefon 2 11 22

UDFØRER ALLE SLAGS SPAREKASSEFORRETNINGER

---

## Carl Nielsen's Boghandel

Grundlagt 1765

Nørregade 25 . Haderslev . Telefon 2 23 71

---

## Paul Christiansen & Søn

BYGNINGSARTIKLER

Haderslev . Telefon 2 35 70

---

## *J. Ø. Jørgensen*

Gravene 5 . Haderslev . Telefon 2 27 20

GARN OG TRIKOTAGE

## **V. Fahrendorff & Søn**

GULD . SØLV . URE . OPTIK

Nørregade 20      Haderslev      Telefon 2 26 44

## ***Ole Jensen's bageri***

anbefales

Gåskærgade . Haderslev . Telefon 2 26 70

Filial: HJORTEBROVEJ. Telefon 2 24 33

## **Haderslev Amts Sparekasse**

Gravene 7 . Telefon nr. 2 25 44

Indlån:

modtages til bedst mulig forrentning

Udlån:

hypoteker, håndpant, kaution, kassekreditter

**RESERVERET**

Gå strøgtur hos

*A/S M. C. Brincken & Søn*

DEN GAMLE FORRETNING  
MED DE NYE VARER —

Møbler  
Tæpper  
Gardiner og  
Sengeudstyr



Slotsgade . Haderslev

**Sparekassen for Haderslev Byes Omegn**

(Hjørnet Gravene—Nørregade)

modtager indskud til højeste forrentning på folio

**Indlån på opsigelse**

Afdeling »Egne Hjem« — Afdeling for skolesparekasser  
Som gaver ved hjemmets fester (dåb, fødselsdag og  
konfirmation) anbefales sparekassebøger i pragtbind

# Hotel Norden

Store og små selskabslokaler

NYD MADEN I SMUKKE OMGIVELSER  
MODERNE VÆRELSER

Telefon \* 2 40 30

ALPINA



**PETER HENNINGSEN**

Haderslev - Telefon 2 21 69

URE, GULD- og SØLVVARER

**Julius Nielsen - Vojens**

Korn . Foderstoffer . Kunstgødning . Trælasthandel

TELEFON 4 13 15

MØBLER . TÆPPER  
GARDINER

*Fr. Adolphsen & Søn*  
Haderslev

**J. S. Christensen**  
Aktieselskab

Haderslev

**M. Schaumann's**  
Klædefabrik  
v/M. & K. SCHAUMANN

Haderslev

*Michelsen & Jacobi*

Haderslev . Telefon \*2 10 14

*Skab en*



**KONTAKT...**

tal med os om oprettelse af en konto for pristalsreguleret  
alderdomsopsparing og opnå den store skattelettelse . .

**HADERSLEV BANK**

AKTIESELSKAB



— **Toftlund - Branderup - Agerskov** —

**Eva Margarine**

A. BERG . TOFTLUND . TELEFON 3 15 45

TUBORG-DEPOT

**A. H. Ullerup & Søn — TOFTLUND**

Kolonialafdelingen: telefon 3 12 33 . Postgiro 42923

Isenkramafdelingen: telefon 3 12 34 . Postgiro 8599

**Chr. Tandrup**

Urmager- og guldsmedeforretning

Toftlund . Telefon 3 13 42

VELKLÆDT — så

**Otto Frej**

Skræddermester . Herreekvipering

Toftlund. Telefon 3 12 58



**Peter Henriksen**

AUT. FORHANDLER

Toftlund . Telefon 3 11 22 (fl. linier)

DUCOLAKERERI

\* BEDRE KAFFE NÆPPE

END DEN FRA

**JEPPE**

Telefon Toftlund 3 13 53

*Mathias P. Høeg*

BUTIKSMONTERING FOR KOLONIAL  
OG MANUFAKTUR m. m.  
BUTIKSINVENTAR

Toftlund

Telf. 3 11 11 . 3 11 12

**Godsk Hansen & Søn**

MØBELFORRETNING

Toftlund . Telefon 3 10 33

**CHR. JENSEN**

v/SØREN JENSEN

Grundlagt 1877

MANUFAKTUR - KONFEKTION

Toftlund . Telefon 3 13 37

*Toftlund og Omegns Sparekasse*

Telefon 3 13 38

Indskud modtages til forrentning

Indbetalingssteder: Tirslund, Branderup, Arrild

**Haglskade-Forsikrings-Foreningen  
for Nordslesvig**

(oprettet 1875, gensidig) reservekapital ca. 250.000

Indmeldelser modtages af tillidsmændene, kreds-  
formændene og ved henvendelse til D. Sørensen,  
Toftlund . Telefon 3 13 43 (bedst mellem 9—12)

(Efter kl. 17 ved telefon 3 13 19)

**P. OLESEN**

Telefon 3 10 35 . Toftlund

KOLONIAL og KØKKENUDSTYR

**Toftlund Trælasthanvel**

LASSEN SCHMIDT

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . STØBEGODS

Toftlund . Telefon 3 14 12

**Anton Petersen**

KORN . FODERSTOFFER . BRÆNDSEL

Toftlund . Telefon 3 10 36 (fl. linier)

**M. Skov**

FJERN SYN og RADIO

Telf. Toftlund 3 11 45

**H. WOBESER**

BLIKKENSLAGER- OG INSTALLATIONSFORRETNING

Toftlund . Telefon 3 11 26

**Toftlund Korn- og Foderstofforretning A/S**

Telefon 3 15 46

**Agerskov og Omegns Brugsforening**

v / V. Madsen — bringes i velvillig erindring

KOLONIAL: TELEFON 3 31 15

Byens og oplandets største  
specialforretning i  
KJOLER og KONFEKTION

*N. A. Laurrup*  
**DAMERNES MAGASIN**  
Tofthund . Telf. 3 11 10

## **Thomas Bojsen, »Frem«**

Branderup . Telefon 1

KOLONIAL  
KORN- og  
FODERSTOFFORRETNING

## Tirslund Brugsforening

Telefon Bektøft 4 42 30

## **Agerskov Sogns Spare- og Lånekasse**

Telefon Agerskov 3 31 13

## *Carl Truelsen*

v/Peter Truelsen . Agerskov . Telefon 3 33 03

KOLONIAL og ISENKRAM

## **Andelsbanken**

R Ø D D I N G . T E L E F O N N R . ( 0 4 8 ) 4 1 3 1 3

## **Rødding Tømmerhandel**

*C H R . J . R A V N*

Telefon (0 48) 4 11 49

Telefon (0 48) 4 12 09

## **P. Lindberg**

*T R A K T O R - & M A S K I N F O R R E T N I N G*

Rødding . Telefon (0 48) 4 12 34

## **Rødding Andels-Slagteris udsalg**

R Ø D D I N G :    Telefon (0 48) 4 11 24

G R A M :        Telefon (0 48) 2 13 25

## **Knud Jespersen**

*BRILLER . URE . SØLV . GULD*

Rødning . Telefon (0 48) 4 13 43

## **Frøs Herreds Sparekasse i Rødning**

*Stiftet 1872*

Telefon (0 48) 4 13 36

*Sæt præg på Deres hjem  
med et gedigent stykke*

### ***møbel***

*i fin håndværksmæssig  
udførelse . . .*

## **Brødrene Nørgaard**

*snedkermestre*

Rødning . Telefon (0 48) 4 15 20

## **M. HANSEN'S**

**MANUFAKTUR- OG KONFEKTIONSFORRETNING**

Rødning . Telefon (0 48) 4 11 55

## **Rødding Korn- og Foderstofforretning A/S**

Telefon 4 14 25 og 4 14 26

KORN . FODERSTOFFER . GØDNING . MARKFRØ . BRÆNDEL

Renseri for søsæd . Afsvampningsanlæg . Høse- og svinefoder

M Ø L L E R I

## **Rødding og Omegns Brugforening**

Rødding . Telefon (0 48) 4 13 10

## *Colfach's Broderi- og Kunstafdeling*

*v/Signa Christensen*

Rødding . Telefon (0 48) 4 11 27

LANDSDELENS STØRSTE SPECIALFORRETNING

## *Holst's Boghandel*

Rødding . Telefon (0 48) 4 11 33

KUNST . PAPIR . FYLDEPENNE . KONTORARTIKLER

**\* STEDET, HVOR MANDFOLK HANDLER**

*Colfach*

Rødding . Telefon (0 48) 4 12 16

KØB *Klockmann sko*

Rødning

Gram

Telefon 41446

Telefon 21646

*Der står fagkundskab bag indkøbene og salget —  
og så er der MASSER af sko . . .*

MØBELHUSET

»VESTA«

RØDDING

v/v. Andersson

Rødning . Telefon (048) 41442

Det moderne bolighus —

Stort udvalg i

MØBLER . TÆPPER . SENGETØJ m.m.

*Skodborg*

**Skodborg og Omegns Spare- og Laanekasse**

Stiftet 1884

Skodborg . Telefon (048) 48106

*Garantikapital og reserve ca. 350.000 kr.*

SKOVBORG KORN- OG  
FODERSTOFFORRETNING A/S

Telefon (048) 48104

KORN . FODERSTOFFER . KUNSTGØDNING



**Gram**

## **Gram Teglværk**

anbefaler sine

**DRÆNRØR og MURSTEN**

## **Gram Tæppefabrik a/s**

Gram . Telefon (0 48) 2 14 28

Olaf Aastrup's Efterflg.

**Julius Hansen**

Gram . Telefon (0 48) 2 14 43

MODE  
MANUFABTUR  
KONFEKTION  
ALT I PRIMA  
SENGETØJ

N. TIMMERMANN

## **Gram Savværk**

Kontor: Telefon Gram \* (0 48) 2 13 26

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . SAVVÆRKSEFFEKTER

KUL . KOKS . OLIE

**A/S Gram Bank**

**Tønder**

## **Den Danske Landmandsbank**

Aktieselskab

**TØNDER AFDELING**

Telefon 2 21 22

*ENHVER ART AF BANKFORRETNINGER UDFØRES*



## **AKSEL MICHELSEN**

KUL & TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . STØBEGODS

Telefon Tønder 2 11 11 •

Formbrændselsfabrik . ORA brændsesolier . Cementvarefabrik

## **Tønder Kafferisteri A/S**

Telefon 2 23 17    TØNDER    Telefon 2 23 18

## Tønder Mejeri

v/Chr. Petersen

ANBEFALER 1. KLASSES PRODUKTER

## J. N. Jepsen, Storegade 5, Tønder

Telefon 2 23 41

BØGER . PAPIR . KUNST

Anbefaler alt i skøn- og faglitteratur

### *Johs. Thomson's Eftf.*

Indeh. Peter Christensen

Telefon privat 2 14 51

Tønder

Telefon 2 14 50

Trelast

Bygningsartikler

Støbegods

Kul og Brændselsolier

Alltid gode,

rene olier

fra eget elektrisk

tankanlæg

## Tønder Andelsslagteri

Tønder . Telefon 2 23 56 . 2 23 57

### *Vor Bager*

KONDITORI . CAFE . KONFEKTURE

Tønder - v/Chr. Buch

# Th. Laursens Bogtrykkeri

Jernbanegade 8

Tønder

Telefon 2 15 50

BOGTRYKKERI . BOGBIND

## *Brdr. Løkke . Polyfoto*

Østergade 9 . Tønder . Telefon 2 15 15

FOTOGRAFERING VED BRYLLUP OG FÆST

Vi kommer også i Deres hjem

## Tønder Landmandsbank <sup>A/S</sup>

TØNDER

Kontorer i Skærbæk, Ballum, Brede, Brøns,  
Bylderup-Bov, Frifelt, Højer og Tinglev  
Vekselkontor ved grænseovergangene i Sæd og Rudbøl

*De får råd, når De går i banken...*

## *Johs. Paulsen Schmidt*

Østergade 2

Tønder

Telefon 2 13 49

*Papirvarer . kontorartikler . fotoartikler . regne- og  
skrivemaskiner . duplikeringsanstalt*

## Højer

### Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. Kjærby A/S

Højer

Leverer kun gennem forhandlere

## Løgumkloster

KOLONIAL — KONSERVERS — VIN — SPIRITUOSA

købes hos

**H. BLAABJERG** Løgumkloster . Telefon 4 35 05

**HOLM HANSEN'S**

*Boghandel*

Løgumkloster . Telefon 4 35 57

*Alt i skøn- og faglitteratur*

*Billeder . Keramik*

*Fotoartikler*

**RUDOLF PRASSE - Skrædderforretning**

Vindmøllegade . Telefon 4 36 56 . Løgumkloster

## Løgumkloster Bank

Aktieselskab

Kontortid: 9—12 og 14—16

lørdag 9—12

Telefon 4 35 18\*

Agentur i Bedsted Lø

ALLE BANKFORRETNINGER UDFØRES

ENHVER HUSMODERS ØNSKE er at få vasket hos

## CENTRALVASKERIET . Løgumkloster

Telefon 4 36 47

*HURTIGT . BEHAGELIGT . ØKONOMISK!*

De kender vognen — den kommer overalt!

MANUFAKTUR . SENGEUDSTYR . TRIKOTAGE  
DAME- og HERREKONFEKTION

*Conrad Langwadt*

Løgumkloster . Telefon 4 33 32

*HUSK: Julehefter . Lommebøger . Almanakker . Største udvalg  
i nye bøger . Kontorartikler og Mont Blanc penne.*

**LØGUMKLOSTER BOGHANDEL**

v / Gunder Nissen . Telefon 4 33 38

*Lager og værksted for: Cykler . Symaskiner . Barnevogne . Knallerter  
Batterier til høreapparater ---*

**KNUD LARSEN** Løgumkloster . Telefon 4 35 21

---

*Rømp*

---

**ALFRED SCHMIDT**

Kongsmark . Telefon Rømp 5 52 10

KOLONIAL . ISENKRAM . TEKSTILVARE

Kaffe i bedste kvaliteter . Fineste vine

*TURISTVARE*

Stort udvalg i velleagrede tobaksvarer

# **GRAASTEN ANDELS- SLAGTERI**

---

**TELEFON \*5 12 11**

Udsalg i:

**GRAASTEN**

Telefon 5 16 55

**TINGLEV**

Telefon 4 40 07

**PADBORG**

Telefon 7 33 03



1888  
H. M. 11